This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

71/18

BLOEMLEZING

UIT

MIDDELNEDERLANDSCHE DICHTERS,

BIJEENVERZAMELD

DOOR

DR. E. VERWIJS,

Leeraar in de Nieuwe Talen en Geschiedenis aan het Gymnasium te Franeker.

EERSTE DEEL.

RIDDERPOËZIE.

Digitized by Google

Digitized by Google

BLOEMLEZING

UIT

MIDDELNEDERLANDSCHE DICHTERS,

BIJEENVERZAMELD

DOOR

DR. E. VERWIJS,

Leeraar in de Nieuwe Talen en Geschiedenis aan het Gymnasium te Franeker.

EERSTE DEEL.

RIDDERPOËZIE.

ZUTPHEN,
WILLEM THIEME.

1858.

Digitized by Google

BRITISH MUSEUM

Digitized by Google

VOORBERICHT.

Het denkbeeld om eene Bloemlezing uit onze Middel-nederlandsche dichters te verzamelen werd telkens bij mij opgewekt, wanneer ik zag dat er eene wezenlijke behoefte aan eene geschikte handleiding bij de Academische lessen bestond, waarin door de Anthologiën van den Heer Alberdingh Thijm en den Hoogleeraar Schrant slechts ten deele en gebrekkig werd voorzien. Hoe geschikt ze mogen zijn voor de hoogere klassen onzer Gymnasia, waar het onderwijs en de behandeling der Middeleeuwsche Taal- en Letterkunde niet dan eene ondergeschikte plaats kunnen innemen: aan de inrichtingen van Hooger Onderwijs behoort men in onzen tijd eene schrede verder te gaan, en mag men billijkerwijze verwachten, dat de jongelieden meer en meer bekend worden met de rijke letterkunde van ons voorgeslacht in de Middeleeuwen. Voor dat doel nu zijn de genoemde verzamelingen minder geschikt, daar de stukken uit de groote epische en didactische gedichten medegedeeld veelal te kort zijn, om den lezer een helder denkbeeld dier kunstgewrochten te geven. Bij het mede-

Digitized by Google

deelen van episodes, vooral uit de riddergedichten, is het steeds mijn doel geweest zooveel mogelijk een afgerond geheel te geven, geschikt om genoegzame belangstelling op te wekken en tevens den geest en de denkbeelden dier tijden helder in het licht te plaatsen. Behalve de twee genoemde werkjens, om niet meer van het Handboek van Lulofs te spreken, bestaat er ten onzent geene bloemlezing in den geest van de bij onze Duitsche naburen bekende verzamelingen van Simrock, Wackernagel, Gödeke en zoo vele anderen, en drukte reeds de Hoogleeraar Jonckbloet in zijne Geschiedenis der Middennederlandsche Letterkunde (D. 1. 171) de hoop uit achter zijn werk »eene kritische bloemlezing uit onze mnl. gedichten als toetssteen te doen volgen." Daar nu de Groninger Hoogleeraar, wiens tijd ruimschoots wordt ingenomen door belangrijker arbeid, voorzeker in den eersten tijd aan de verwezenlijking zijner plannen geen gevolg zoude kunnen geven, meende ik geen onverdienstelijk werk te doen door zooveel mogelijk in zijnen geest te arbeiden, en mijne bloemlezing als een toevoegsel op zijn uitstekend werk te geven. Met dat doel voor oogen heb ik meerendeels zijne Geschiedenis op den voet gevolgd en altijd de plaats aangewezen waar men zijn werk kan naslaan. Hier en daar heb ik, vooral met het oog op eigen studie, het niet onraadzaam geacht andere bronnen en hulpmiddelen aan te wijzen, doch ben hierin spaarzaam geweest, daar het niet in mijn plan lag een volledig »Quellenverzeichniss",

Digitized by Google

even als in Gödeke's »Deutsche Dichtung im Mittelalter" te geven.

Nog twee Deelen van ongeveer gelijke grootte zullen in den loop dezes jaars volgen, zoo niet drukke beroepsbezigheden mijne plannen verijdelen: waarvan het eerste de vroegste Geestelijke Poezië, en de burgerlijke Dichtkunst van Maerlant en zijne school zal behelzen, terwijl het derde Deel behalve uittreksels uit de grootere werken van Hein van Aken, Dirc Potter en anderen voor het grootste gedeelte kleinere verhalen en leerdichten, benevens de lyrische en dramatische Poëzie zal omvatten. Eindelijk zal het geheel besloten worden met een vierde stuk, hetwelk uit een woordenboekjen voor de drie Deelen en eene beknopte Grammatica zal bestaan. Dit woordenboekjen zal niet dan eene korte verklaring der woorden zijn, daar bij mondeling onderwijs nader en breedvoeriger uitlegging kan gegeven worden. Zoodanige inrichting achtte ik verkieselijk boven de verklaring der woorden onder aan de pagina, daar dit tot voorbereidende studie minder bevorderlijk is. Door het toevoegen eener Grammatica aan het geheel, hoe onvolledig zoodanige eerste proeve ook zijn moge, geloof ik te voorzien aan eene lang gevoelde behoefte, welke voor aanvangers vooral een onmisbaar vereischte is. Zonder grammatische handleiding toch tast men steeds in het donker rond, en is niet in staat dan òf door eigen aanteekening òf door het naslaan van grootere werken zich een eenigzins helder denkbeeld

Digitized by Google

van de eenvoudigste vormen te geven, voor welke moeite de aanvanger gewoonlijk terugdeinst.

Ik eindig met den hartelijken wensch dat dit werk eenigermate moge bijdragen tot de betere kennis en meerdere waardering der Middeleeuwsche letterkunde en eene gunstige ontvangst moge genieten ook bij de beoefenaars van het vak, voor welke de tot nog toe onbekende stukken, die ook in de volgende Deelen zullen verschijnen, misschien eene niet onaangename bijdrage zullen zijn.

DEVENTER, 1. *April* 1858.

Digitized by Google

INHOUD.

blz.

DIERENSAGE. 1

REINAERT. . . . . „

Coppe's uitvaart, I. vs. 283—465. . . . . „

Reinaerts biecht, I. vs. 1429—1755. 6

RIDDERPOËZIE. 15

Sagenkring van Karel den Groote. . . . . . „

CAERL ENDE ELEGAST. . . . . „

De straf van Eggherics verraad, vs. 1040—1376 . . „

ROMAN DER LORREINEN. 24

Judiths ontmoeting met hare verwanten, I. vs. 1125—1325 25

Yoens vlucht met Helene, II. vs. 1773—2076. . . . 30

RENOUT VAN MONTALBAEN. 38

Ywe's ontzet, II. vs. 871—1405. . . . . „

Sagenkring van Arthur. 52

LANCELOT. . . . . „

Ginevra's wanhoop, II. vs. 11173—11517. 53

Lancelot te Corbenyc, II. vs. 14783—15250. 62

Lancelots danswoede, II. vs. 18136—18614. 74

Lancelots gesprek met Ginevra, II. vs. 21340—21485 . 86

Galaäd wint het Graal, III. vs. 10033—10824. . . . 89

Digitized by Google

blz.
WALEWEIN. 109
Walewein en Ysabele, vs. 7835—8428. 110
FERGUUT. 125
Ferguut en Galiene, vs. 1141—1535 . . . . „
Klassieke Sagenkring. 136
TROJAANSCHE OORLOG. . . . . „
Hectors Gramschap, vs. 2246—2630. 137
ALEXANDER. 147
De val van Tyrus, f. 25*d*.—26*c*. . . . . „
De intocht in Babylon, f 50*d*.—51*d*. 149
Het droomgezicht van Alexander, f. 41*c*.—42*d*.. . . . 153
Vrouw Nature vaart ter hel om tegen Alexander samen te zweren, B. X. vs. 1—306. 157
FLORIS ENDE BLANCEFLOER. 166
Floris vindt Blancefloer weder, vs. 2789—3384. . . „

9 JY60

Digitized by Google

DIERENSAGE.

REINAERT.

GERVINUS, Geschichte der deutschen Dichtung, 4e Ausg. I. 133—154.

Dr. JONCKBLOET, Geschiedenis der Middennederlandsche Dichtkunst, I. 130—173.

» vanden Vos Reinaerde.

De dierensage, oorspronkelijk in Vlaanderen en Artois ontstaan, was in de Middeleeuwen onder bijna alle volken van Europa bekend en geliefd.

Reeds in de Xe eeuw vindt men de *Ecbasis Captivi*, in de XIe den *Luparius*, in de XIIe den *Isengrinus* en *Reinardus Vulpes*, welke laatste vooral vermeld verdienen te worden, alle in Middellatijnsche verzen gedicht. De Middelnederlandsche Reinaert, naar Fransche bronnen, doch geheel vrij bewerkt, had zijn ontstaan te danken aan zekeren „Willem, die van Madoc maecte," d. i., den dichter van den Madoc (thans verloren en geheel onbekend), en werd ongeveer tusschen 1180—1190 vervaardigd. Het tweede boek is van lateren oorsprong en van eenen anderen dichter, en staat in schoonheid verre bij het eerste gedeelte achter.

Zie over de bewerking naar Fransche bronnen: Dr. Jonckbloet's Reinaert, Inleiding, LXXXVIII—CXXV, en over den tijd der vervaardiging, aldaar, CXLI—CLIV.

COPPE'S UITVAART.

B. I. vs. 283—465.

Koning Nobel houdt op eenen Pinksterdag hof, waarheen alle dieren toestroomden, behalve Reinaert, die om zijne vele wanbedrijven zich niet durfde vertoonen. Isengrim de wolf, Cortois de hond en Pancer de bever brengen allen aanklachten tegen hem in. Alleen Tibert de kater en Grimbert de das wagen hem te verontschuldigen, terwijl de laatste, toen alle dieren Reinaert's dood eischen, verzekert dat deze thans als kluizenaar een vroom en heilig leven leidt.

1

Digitized by Google

Doe Grimbert stont in deser tale,
Saghen si van berghe te dale
Canticleer comen ghevaren,
Ende brochte up ere bare
Ene dode hinne, hiet Coppe,
Dier Reinaert hadde bi den croppe
Hooft ende hals afghebeten.
Dit moeste nu die coninc weten.
Cantecleer quam vore gaende,
Sine vederen sere slaende.
In wedersiden vander bare
Ghinc ene hane wide mare:
Die een hiet Cantaert,
Daer wilen na gheheten waert
Vrouwe Alenten goede hane;
Die ander hiet, na minen wane,
Die goede hane Craiant,
Die scoonste diemen vant
Tusschen Portaengen ende Polanen.
Elkerlijc van desen hanen
Droech een bernende stallecht,
Dat lanc was ende recht.
Daer waren Coppen broeders twee,
Die riepen owi ende wee.
Om haerre suster Coppen doot
Dreven si claghe ende jamer groot.
Pinte ende Sproete droeghen die bare:
Hem was te moede harde sware
Vander suster, die si hadden verloren.
Men mocht harde verre horen
Haerre tweer caerminghe.
Dus sijn si comen int ghedinghe.
Cantecleer spranc in den rinc,
Ende seide: » Here coninc,
Dor God ende dor ghenade,
Nu ontfarmet miere scade,
Die mi Reinaert heeft ghedaen,
Ende minen kindren, die hier staen
Sere tharen onwille.
Ten ingane van Aprille,

Digitized by Google

Doe die winter was vergaen,
Ende men sach die bloemen staen
Over al die velde groene,
Doe was ic fier ende coene
Van minen groten geslachte:
Ic hadde jongher sonen achte,
Ende jongher dochtren sevene,
Dien wel luste te levene,
Die mi Rode die vroede
Hadde brocht tenen broede.
Si waren alle vet ende starc,
Ende ghinghen in een scone parc,
Dat was beloken in ere mure;
Hier binnen stoet ene scure,
Daer vele honde toe horden,
Dat si menich dier fel scorden;
Dies waren mine kindre onvervaert.
Dit benijdde dus Reinaert,
Dat sire waren so vaste binnen,
Dat hire negheen ne conste ghewinnen.
Want Reinaert, die felle ghebure,
Hoe dicke ghinc hi om die mure
Ende leide ons sine laghen!
Alsene dan die honde saghen,
Liepen si na met haerre cracht.
Ene warf wart hi uptie gracht
Bi avonture daer belopen,
Dat ic hem sach een deel becopen
Sine diefte ende sinen roof,
Dat hem die pelse sere stoof.
Nochtan quam hi bi barate
Dane; dattene God verwate!
Doe waerwi sijns langhe quijt.
Sint quam hi als een hermijt,
Die moordadeghe dief,
Ende brochte mi seghele ende brief
Te lesene, here coninc,
Daer u seghele ane hinc.
Doe ic die letteren lesen began,
Dochte mi ghescreven daer an,

Digitized by Google

Dat ghi haddet coninclike
Over al uwen rike
Allen dieren gheboden vrede,
Ende oec allen voghelen mede.
Ooc brochte hi ander niemare,
Ende seide, dat hi ware
Een begheven clusenare,
Ende hadde ghedoghet, twaren,
Vor sinen sonden meneghe pine;
Hi toochde mi palster ende slavine,
Die hi brochte vander Elmare [1],
Daer onder ene scerpe hare.
Doe sprac hi: »Here Cantecleer,
Nu moghedi wel vorwaertmeer
Van mi sonder hoede leven:
Ic hebbe bi der scole vergheven [2]
Al vleesc ende vleeschsmout.
Ic bem vortmeer so out,
Ic moet miere siele telen.
Gode willic u bevelen!
Ic ga daer ic hebbe te doene:
Ic hebbe middach ende noene
Ende prime te segghene vanden daghe."
Doe nam hi neven ere haghe
Sinen wech, ende tien ghescede
Ghinc hi lesen sinen crede.
Ic wart blide ende onvervaert,
Ende ghinc te minen kindrenwaert,
Ende was so wel al sonder hoede,
Dat ic ghinc met minen broede
Sonder sorghe al buten mure:
Daer gheviel mi quade avonture;
Want Reinaert, die felle saghe,
Was ghecropen dor die haghe
Ende hadde die porte ondergaen:
Doe waert miere kindre saen

---

1) Eene proostdij, op de grenzen van Vlaanderen en Zeeland gelegen, in 1144 gesticht.

2) Prof. Jonckbloet meent in *scole* eene bedorvene lezing te zien.

Digitized by Google

Een ghepronden uten ghetale,
Dat leide Reinaert in sine male.
Mesval mi doe nakede:
Want sint dat hise smakede
In sinen ghiereghen mont,
Ne conste ons wachtre nochte hont
No bewachten, no bescaermen.
Here, des laet u ontfaermen!
Reinaert leide sine laghe
Beide bi nachte ende bi daghe,
Ende roofde emmer mine kindre;
So vele es tghetal nu mindre,
Dant ghewone was te sine,
Dat die XV kindre mine
Sijn ghedeghen al tote viere,
So suver heeftse die onghiere
Reinaert in sinen mont verslonden:
Noch ghistren wart hem metten honden
Ontjaghet Coppe, die hinne mare,
Die hier leghet up deser bare.
Dit claghic u met groten sere:
Ontfaermt u mijns, wel soete here!"
Die coninc sprac: «Grimbaert,
U oom, die clusenare waert,
Hi hevet ghedaen so goede carine,
Levic een jaar, het sal hem scinen!
Nu hort hier, Cantecleer,
Wat sal der talen meer?
U dochter leghet alhier verslegen:
(God moet haerre siele pleghen!)
Wine moghense niet langher houden,
(God moeter af ghewouden!)
Ende sullen onse vigilien singhen;
Daerna sullen wise bringhen,
Den lichame, ter eerden met ere.
Dan sullen wi met desen heren
Ons beraden ende bespreken,
Hoe wi ons best ghewreken
An Reinaerde van deser mort."
Doe hi ghesprac dese wort,

Digitized by Google

Beval hi jonghen ende ouden,
Dat si vigilien singhen souden.
Dat hi gheboot was sciere ghedaen.
Doe mochtemen horen aneslaen
Ende beghinnen, harde ho,
Dat *placebo Domino*,
Ende die verse die daer toe horden.
Ic seide ooc, in waren worden,
Neware het ware ons te lanc,
Wie daer der siele vers sanc,
Ende wie die sielelesse las.
Doe die vigilie ghehent was,
Doe leidemen Coppen in dat graf,
Dat bi engiene ghemaket was
(Onder die linde in een gras,)
Van marberstene, die slecht was
Die letteren, die men daer ane sach,
Ane den sarc, die daer up lach,
Deden ane tgraf bekinnen,
Wie daer lach begraven binnen.
Dus spraken die boecstave
Anden sarc upten grave:
»Hier leghet Coppe begraven,
Die so wale conste scraven,
Die die vos Reinaert verbeet,
Ende haren gheslachte was te wreet."

Reinaert's biecht.

B. I. vs. 1429—1755,

Reinaert, na eerst door Bruin den beer, en daarop door Tibert aan het hof gedaagd te zijn, doet beide onverrichter zake en gruwelijk mishandeld terugkeeren, en wordt eindelijk naar rechtsgebruik ten derdenmale door Grimbert ingedaagd, die als broeders zoon van Reinaert, voor dezen bij den vertoornden koning had gesproken. Grimbert vertrekt naar Maupertuus, Reinaerts hol, en overreedt dezen met hem naar 's konings hof te vertrekken.

Ai hoe droeve bleef vrouwe Hermeline;
Ende hare clene welpekine

Digitized by Google

Doe Reinaert sciet uut Maupertuus,
Ende hi hof liet ende huus
Aldus omberaden staen!
Nu horet, wat hi heeft ghedaen.
Teerst dat hi quam ander heiden,
Hi sprac te Grimbert ende seide:
»Grimbert, scone wel soete neve,
Van sorghe suchtic ende beve.
Lieve neve, ic wille gaen
(Nu hort mine redene saen,)
Te biechte hier te di:
Hier nes ander pape bi.
Hebbic mine biechte ghedaen,
Hoe so die saken mijn vergaen,
Mine siele sal te claerre wesen."
Grimbert antworde na desen:
»Oom, wildi te biechte gaen,
So moetti dan verloven saen
Alle diefte ende allen roof;
Oft en diet u niet een loof!"
— »Dat wetic wel," sprac Reinaert,
»Grimbert, nu hort haerwaert,
Ende vandet mi gheraden;
Siet, ic come u te ghenade,
Van algader miere mesdaet:
Nu hort, Grimbert, ende verstaet:
Confiteor pater, mater,
Dat ic den otter ende den cater
Ende allen dieren hebbe mesdaen;
Daer af willic mi in biechte dwaen."
Grimbert sprac: »Oom, walschedi?
Oft ghi wilt, sprect jeghen mi
In Dietsche, dat ict mach verstaen."
Doe sprac Reinaert: »Ic hebbe mesdaen
Jeghen allen dieren, die nu leven;
Bidt Gode, dat hijt mi vergheve!
Ic dede minen oom Brunen
Al bloedich maken sine crune.
Tibert dede ic muse vaen
(Daer ickene sere dede slaen,)

Digitized by Google

Tes papen, daer hi spranc int strec.
Ic hebbe ghedaen groot ongherec
Cantecleer ende sinen kindren,
Waren si meerre of te mindre,
Dicke makedicse los:
Dor recht beclaghet hi den vos.
Die coninc en es mi niet ontgaen;
Ic hebbe hem toren ooc ghedaen,
Ende mesprijs der coninghinne,
Dat si spade sullen verwinnen
Also vele ere van mi.
Ooc hebbic, dat segghic di,
Grimbert, liede mee bedroghen,
Dan ic di soude ghesegghen moghen.
Ende Isengrijn, dat verstaet,
Hiet ic oom, dor baraet;
Ic maecten monc ter Elmare:
Dat wi beide begheven waren
Dat wart hem al te siere pine.
Ic dede hem an der clockeline,
Binden beide sine voete:
Dat luden wart hem doe so soete,
Dat hijt emmer wilde leren:
Dat verghinc hem tonnere:
Want hi luudde so utermaten,
Dat alle die ghinghen bi der strate,
Ende waren binder Elmare,
Waenden dat die duvel ware,
Ende liepen daer si luden horden.
Eer hi doe conste in corten worden
Ghespreken: »Ic wille mi begheven,
Hadsi hem na ghenomen tleven.
Sint dedic hem die crune gheven:
Hem machs ghedinken al sijn leven,
Dat wetic wel over waer.
Ic dede hem bernen af dat haer
So dat hem die swaerde cramp.
Sint dedic hem meerren scamp
Upt ijs, daer icken leerde visscen
Daer hi niene conste ontwisscen

Digitized by Google

Hi ontfincker meneghen slach.
Sint leiddicken up enen dach
Tote des papen van . . . . blois.
In al dat lant van Vermendois
Sone woonde gheen pape riker.
Die selve pape hadde enen spiker,
Daer menich vet bake in lach;
Des haddic dicke goet ghelach
Onder dien spiker haddic een gat
Verholenlike ghemaect: in dat
Dedic Isengrijn incrupen;
Daer vant hi rentvleesc in cupen,
Ende baken hanghende vele.
Daer dedi dor sine kele
So vele gheliden utermaten,
Als hi weder uten gate
Waende keren, uter noot,
Hem was die lede buuc so groot,
Dat hi beclaghede sijn ghewin.
Daer hi was comen hongherich in,
Ne condi sat niet comen uut.
Ic liep, ic maecte groot gheluut
Int dorp, ende maecte groot gherocht
Nu hort, wat ic daer toebrochte.
Ic liep al daer die pape sat
Te siere taflen ende at.
Die pape hadde een cappoen:
Dat was dat alrebeste hoen
Dat men in al dat lant vant:
Hi was ghewent al toter hant.
Dien prandic in minen mon
Vor die tafle, daer hi stont,
Al daert die pape toesach.
Doe riep die pape: »Nu vanc! slach!
Helpe, wie sach dit wonder nie?
Die vos comt; daer ic toesie,
Ende rooft mi in mijns selves huus;
So helpe mi sancta spiritus!
Te wers hem, dat hire quam!”
Dat tafelmes hi upnam

Ende stac die tafle, dat soe vlooch
Verre boven mi harde hooch,
In middewaerde upten vloer.
Hi vloecte sere ende swoer,
Ende riep lude: »Slach ende va!"
Ende ic vore, ende hi na.
Sijn tafelmes haddi verheven,
Ende brochte mi ghedreven
Up Isengrijn, daer hi stont:
Ic hadde dat hoen in minen mont,
Dat harde groot was ende swaer;
Dat so moestic laten daer,
Wast mi leet ofte lief.
Doe riep die pape: »Ai, here dief,
Ghi moet den roof laten!"
Ende ic ghinc miere strate
Dane, daer ic wesen woude.
Alse die pape upheffen soude
Dat hoen, sach hi Isengrine.
Doe naecte hem ene grote pine;
Hi warpene int oghe metten messe.
Den pape volgheden si sesse,
Die alle met groten staven quamen:
Ende als si Isengrijn vernamen
Doe maecten si een groot gheluut,
Ende die ghebure quamen uut,
Ende maecten grote niemare
Manlic andren, dat daer ware
In spapen spiker een wulf ghevaen,
Die hem selven hadde ghedaen
Bi den buke in dat gat.
Als die ghebure ghevreischten dat,
Liepen si dat wonder bescouwen.
Aldaer wart Isengrijn teblouwen,
So dat hem ghinc al uten spele;
Want hi ontfinker harde vele
Groter slaghe, ende groter worpe.
Daer quamen die kindre vanden dorpe,
Ende verbonden hem die oghen:
Het stont hem so, hi moest ghedoghen.

Digitized by Google

So sere sloechsi ende staken,
Dat sine uten gate traken,
(Doe ghedoghedi vele onghevals)
Ende bonden hem an sinen hals
Enen steen, ende lieten gaen
Ende lietene dien honden saen,
Diene ghinghen bassen ende jaghen.
Ooc diende men hem met groten slaghen
So langhe, dat hi ghelove was.
Doe viel hi neder up dat gras
Oft hi ware al steendoot.
Doe was dier kindre bliscap groot.
Ghindre was grote niemare.
Si leidene up ene bare,
Ende droeghene met groten ghehuke
Over stene ende over struke.
Buten dorpe, in ene gracht,
Bleef hi ligghende al dien nacht:
Inne weet hoe hi dane voer.
Sint verwarvic, dat hi mi swoer
Sine hulde een jaer al omtrent.
Dat dede hi up sulc convent,
Dat icken soude maken hoenre sat
Doe leiddicken in ene stat,
Daer ic hem dede te verstane,
Datter hinnen ende een hane
In een groot huus, an ere strate;
Up enen haenbalke saten.
Recht ere valdore bi
Daer dedic Isengrijn bi mi
Up dat huus clemmen boven:
Ic seide, ic wilde hem gheloven,
Wildi crupen in die valdore,
Dat hire soude vinden vore
Van vetten hoenren sijn ghevoech.
Ter valdore ghinc hi ende loech,
Ende croop daer in met vare
Ende began tasten harentare.
Hi taste, ende als hi niet en vant
Sprac hi: »Neve, hets hier bewant

Digitized by Google

Te sorghe: ic ne vinder niet."
Ic sprac: »Oom, wats ghesciet,
Cruupter een lettel bet in:
Men moet wel pinen omme ghewin;
Ic hebse wech, diere saten vore.'
Dus so liet hi hem verdoren,
Dat hi die hoenre te verre sochte.
Ic sach, dat icken honen mochte
Ende hoonden so, dat hi voer
Vant dac boven upten vloer,
Ende gaf enen groten val,
Dat si ontspronghen overal,
Die daer in den huse sliepen.
Die bi den viere laghen, si riepen
Dat ware in huus, sine wisten wat,
Ghevallen dor dat viwergat.
Si worden up, ende ontstaken lecht:
Doe sine daer saghen, echt
Wart hi ghewont toter doot.
Ic hebben brocht in menegher noot,
Meer dan ic ghesegghen mochte.
Nochtan, al dat ic nie ghewrochte
Jeghen hem, so ne roeke ic niet
So sere, als dat ic verriet
Vrouwe Hersinde, sijn scone wijf,
Die hi liever dan sijns selfs lijf
Hadde: God moet mi vergheven!
Haer dedic, dat mi liever bleven
Ware te doene, dant es ghedaen."
Grimbert sprac: »Oft ghi wilt gaen
Claerlike te biechte tote mi,
Ende sijn van uwen sonden vri,
So suldi spreken ombedect.
In weet, werwaert ghi dit trect:
»Ic hebbe jeghen sijn wijf mesdaen."
Oom, dat en can ic niet verstaen,
Waer ghi dese tale keert."
Reinaert sprac: »Neve Grimbeert,
Ware dat hoofschede groot
Oft ic hadde gheseit al bloot

Digitized by Google

Ic hebbe gheslapen bi miere moien?
Ghi sijt mijn maech, u souts vernoien
Seidic eneghe dorperheit.
Grimbert, nu hebbic gheseit
Al dat mi mach ghedinken nu:
Geeft mi aflaet, biddic u,
Ende settet mi dat u dinct goet."
Grimbert was wijs ende vroet:
Hi brac een rijs van ere haghe,
Ende gaffer hem mede XL slaghe
Over alle sine mesdade.
Daerna, in gherechten rade,
Riet hi hem goet te wesene,
Te wakene ende te lesene,
Te vastene ende te vierne,
Ende te weghe waert te stierne
Die hi buten weghe saghe:
Ende hi vort alle sine daghe
Bescedenlike soude gheneren.
Hierna so dedi hem versweren
Beide roven ende stelen.
  Nu moet hi siere siele telen,
Reinaert, bi Grimberts rade,
Ende ghinc te hove, up ghenade.
  Nu es die biechte daer ghedaen.
Die heren hebben den wech bestaen
Tote des conincs hovewaert.
Nu was, buter rechter vaert,
Die si te gane hadden begonnen,
Een prioreit van swarten nonnen,
Daer meneghe gans ende menich hoen,
Meneghe hinne, menich cappoen,
Plaghen te wedene buten mure.
Dit wiste die felle creature,
Die onghetrouwe Reinaert,
Ende sprac: »Te ghenen hovewaert
So leghet onse rechte strate."
Met dusdanen barate
Leidde hi Grimbert bi der scure,
Daer die hoenre buten mure

Digitized by Google

Ghinghen weden harentare.
Der hoenre wart Reinaert gheware:
Sine oghen begonsten omme te gane.
Buten den andren ghinc een hane,
Die harde vet was ende jonc:
Daerna gaf Reinaert enen spronc,
So dat dien hane die plume stoven.
Grimbert sprac: »Ghi dinct mi doven,
Onsalich man, wat wildi doen?
Wildi noch om een hoen
In alle die grote sonden slaen,
Daer ghi te biechte af sijt ghegaen?
Dat moet u wel sere rouwen!"
Reinaert sprac: »Bi rechter trouwe,
Ic hads vergheten, lieve neve;
Bit Gode, dat hijt mi vergheve.
Het ne ghesciet mi nemmermeer."
Doe daden si enen wederkeer
Over ene smale brugghe.
Hoe dicke sach Reinaert achter rugghe
Weder, daer die hoenre ghinghen!
Hine conste hem niet bedwinghen,
Hine moeste siere seden pleghen:
Hadde men hem thooft afghesleghen,
Het ware ten hoenrenwaert ghevloghen,
Also verre alst hadde ghemoghen.
Grimbert sach dit ghelaet
Ende seide; »Onreine vraet,
Dat u dat oghe so omme gaet!"
Reinaert andworde: »Ghi doet quaet,
Dat ghi mine herte so verdoort 1),
Ende mine bede dus verstoort:
Laet mi doch lesen een pater nooster,
Der hoenre sielen van den clooster,
Ende den gansen te ghenade,
Die ic dicke hebbe verraden,
Die ic desen heleghen nonnen
Met miere list hebbe afghewonnen."

1) Lees misschien: *becoort.*

Grimbert balch, newaer Reinaert
Hadde emmer doghen achterwaert,
Tes si quamen ter rechter strate.
Doe began hem droeve ghelaten,
Ende harde sere beefde Reinaert,
Dat si keerden te hove waert,
Daer hi waende sere mesraken.

RIDDERPOËZIE.

Gervinus, Gesch. der deutschen Dicht. I. 154—166.
Dr. Jonckbloet, Gesch. der Mnd. Dichtk. I. 217—248.

Sagenkring van Karel den Groote.

CAERL ende ELEGAST.

Hoffman von Fallersleben, Horae Belgicae, Pars IV.
Dr. Jonckbloet, Gesch. der Mnd. Dichtk. I. 264—280.
Alberdingh Thijm, Karolingische Verhalen, 27—60.

Dit oorspronkelijk Nederlandsch gedicht, dat ons enkel uit eene latere omwerking bekend is en door Hoffmann naar de toen alleen bekende oude drukken uit de XVe eeuw uitgegeven, (daar eerst later een paar fragmenten uit de XIVe eeuw zijn ontdekt) verraadt kennelijk een veel hoogeren ouderdom en dagteekent reeds van de laatste jaren der XIIe of het begin der XIIIe eeuw. Reeds Albericus Trium Fontium monachus, die in het midden der XIIIe eeuw leefde, verhaalt in zijne Kronijk (a. a. 788) hoe: „*ut in cantilena dicitur*, ... Carolus Magnus monitu angeli ivit de nocte furari.”

In den vorm, waarin wij het bezitten, zijn zoowel vele inlapsels van latere hand tusschengevoegd, als woorden en uitdrukkingen gemoderniseerd.

De straf van Eggheric's verraad.

vs. 1040—1376.

Karel wordt op zekeren nacht door een engel aangespoord te gaan stelen, en begeeft zich na lang aarzelen op weg. Hij ontmoet eenen zwarten ridder, dien hij bestrijdt en overwint, en

Digitized by Google

hoort dat deze de van het hof verbannen ridder Elegast is. Karel geeft zich voor zekeren Adelbrecht uit, en beide trekken naar den burcht van Eggheric van Egghermonde, Karel's schoonbroeder, om te stelen. De aan Karel trouw gebleven Elegast in Eggheric's slaapkamer doorgedrongen, hoort aldaar hoe Eggheric zijne vrouw deelgenoot maakt van een moordaanslag tegen Karel gesmeed, en ontdekt buiten dit plan aan zijnen onbekenden medegezel, waarop zij scheiden.

Met deser talen dat si schieden.
Elegast voer te sinen lieden,
Daer hise liet in den dan,
Ende Carel die edel man
Voer tInghelen in sijn casteel.
Sijn herte was sonder riveel,
Datten die gheen wilde verraden,
Die hem soude staen in staden,
Soudet recht na rechte gaen.
Noch stont die poorte ontdaen
Ende sine liede sliepen alle.
Hi bant dors opten stalle
Ende ghinc ter camere daer hi lach,
Eert iemen hoorde ofte sach.
Doe hi sijn wapen hadde afghedaen,
So was die wachter ghestaen
Ter hogher tinnen ende blies den dach,
Dien men scone verbaren sach.
Doe wart in wake menich man,
Dien God den slaep sende an,
Doe die coninc stelen voer;
Dat was hem een scone boer.
Doe sende Carel die coninc
Om enen sinen camerlinc
Ende om sinen verholen raet,
Ende seide, hoet met hem staet,
Dat hi wiste wel te voren,
Dat sine doot ware ghesworen
Van Eggheric van Egghermonde,
Die comen sal in corter stonde
Met alder macht van den lande,
Om hem te doene scande,

Als te nemene sijn leven;
Dat si hem goeden raet gheven;
Dat hi behoude sine ere
Ende dat door haren gherechten here.
Doe seide die hertoghe van Bayvier:
» Laetse comen, si vinden ons hier;
Het sal den menighen costen tleven.
Ic sal ons goeden raet gheven:
Hier es menich sterc Vransoys
Uut Vrancrijc ende Avaloys,
Menich ridder, menich seriant,
Die met u quamen hier int lant:
Si sullen hem wapenen altemale
Ende trecken in die hoghe sale,
Ende ghi selve, heer coninc,
Sult ghewapent staen in den rinc.
Die u daer slaen wil of deren,
Wi sullen hem wel van u weren;
Tbloet sal hem lopen ter sporen
Ende Eggheric als te voren."
Dese raet dochtem goet.
Si wapenden hem metter spoet,
Alle die doertoe dochten
Ende wapine draghen mochten.
Beide clein ende groot
Si duchten swaren wederstoot.
Eggheric was van groter macht,
Ende alle die hadden cracht,
Weder daer ende opten Rijn,
Wouden in siere hulpe sijn.
Men dede ter poorte sestich man
Ghewapent ende halsberch an.
Doe Egghérics liede quamen ghevaren
In sconincs hove met haren scaren,
Ontdede men die poorte wide
Ende lietse alle daer dore liden.
Doe si quamen int hof,
Dede men haer cleder of,
Ende men vant naest haren live
Witte halsberghe, scarpe cnive.

Digitized by Google

Die ondaet was openbaer.
Men leitse ghevanghen daer
Altemet dat si quamen,
Tot dat mense hadde benamen.
Eggheric quam ghevaren
Al metter lester scaren,
Daer alle die mort ane stoet.
Doe hi ghebeet was te voet,
Ende waende gaen in die sale,
Sloot men die poorte te male.
Men vinken als men dander dede.
Men vant ghewapent sine lede
Bat dan iemen die daer was.
Men leide hem in dat pallas
Vor den coninc sinen here;
Des mochti hem wel scamen sere.
Die coninc leide hem vele te voren,
Maer hine wouder niet af horen,
Hi loghende der ondaet:
»Heer coninc, hebt beteren raet;
Dadi mi lachter onverdient,
Ghi hat verloren menighen vrient.
Ghi en waret ooc niet so coene,
No gheen uwer baroene,
Die mi op dorste staden,
Dat ic u hadde verraden.
Waer daer iemen, dies begaerde,
Ic daet hem loghenen metten swaerde
Of metten oorde van minen spere.
Nu come vort dies beghere!"
Alse die coninc dit verstoet,
Was hi blide in sinen moet,
Ende sende om Elegaste
Bode na bode vaste,
Daer hi was inden woude,
Ende ontboot hem harde houde,
Ende vergaf hem alle mesdaet.
Indien dat hi den camp bestaet
Teghen Eggherike,
Hi souden maken rike.

Digitized by Google

Die boden en letten niet,
Sine deden dat die coninc hiet;
Si voeren tot dien stonden,
Daer si Elegaste vonden.
Dat hem die coninc beval
Seiden si Elegaste al,
Die sere verblide van den woorde.
Als hi die niemare hoorde,
Liet hi ligghen sijn ghereide
Sonder enich langher beide,
Ende swoer bi siere kerstenhede,
Waer hem God sculdich een bede,
Hi en begheerde ander goet,
Dan hi den camp vechten moet,
Ende sinen gherechten here
Mochte behouden sine ere.
Si voeren wech metter spoet.
Doe Elegast die ridder goet
Quam in des conincs sale,
(Nu moochdi horen sine tale)
Seidi: » God hoede dit ghesinde,
Den coninc ende dat ic hier vinde,
Maer Eggheric en groetic niet.
God, die hem crucen liet
Om onsen wille, die veel vermach,
Late mi sien op desen dach,
Ende Maria die maghet soete,
Dat men te winde hanghen moete
Eggheric van Egghermonde.
Mochte God doen sonde,
So heeft hi sonde ghedaen,
Dat hi der galghen es ontgaen,
Omdat hi swoer mijns heren doot
Sonder bedwanc ofte noot."
Als dit Elegast hadde ghesproken,
Eggheric hadt gherne ghewroken,
Maer hi en hats die macht niet;
Daer was menich die hem liet.
Die coninc antwoorde daer of:
» Sijt willecome in mijn hof!

Digitized by Google

Nu vermaen ic u bi alle dien;
Dies God van sonden plien, [1]
Dat ghi secht ende brenct vort
Die ondaet ende die mort
Van Eggheric, dien ghi hier siet.
Dat en laet dor niemen niet,
Ghi en secht waer ende niet el,
Hoe die aventure ghevel."
Elegast seide : »Gherne,
Mi en staets niet tontberne.
Ic ben seker wel te voren,
Dat Eggheric heeft u doot ghesworen.
Ic hooret hem segghen, daer bi lach
Ende gaf sinen wive enen slach,
Dat sijt dorste anden,
Dat haer bloet ten tanden,
Ter nase ende ten monde uutbrac.
Si rechte haer op ende stac
Haer aenscijn over tbeddeboom.
Ic was daer ende nams goom,
Ende croper liselike toe;
In minen rechtren hantscoe
Ontfinc ic tbloet vander vrouwen."
Doe liet hi den coninc scouwen
Ende hem allen diet wilden sien:
»Dorste Eggheric loghenen van dien,
Ic dade hem lien der ondaet,
Eer die sonne ondergaet.
Ghine moghet ontsegghen camp no strijt,
Die verdachvaert in den crijt
Ter werelt ghenen man,
Dies u wille staden an."
Die coninc antwoorde daer naer:
»Bi miere wet, ghi secht waer!
Soudicken voeren na recht,
Ic deden slepen enen knecht
Ende hanghen bider kele."
Doe ghinct Eggheric uten spele,

1) Eene bedorven lezing, die geen zin oplevert.

Digitized by Google

Ende hi pensde in sinen moet,
Na dat hem ghescepen stoet:
Beter es camp dan hals ontween.
Int hof en was man negheen,
Die spreken dorste te siere vromen.
Dus wart die camp aenghenomen
Een lettel na der noenen.
Die coninc ontboot sijn baroenen,
Dat si ghewapent te velde waren;
Hi en wil des camps niet ontbaren.
Hi hiet den camp ghereiden
Ende bat Gode, dat hi moeste sceiden
Den camp ende tghevechte
Na redene ende na rechte.
Die coninc trooste Elegast wel
Ende seide: verghinghe wel sijn spel,
Ende behilti sijn leven,
Hi souden sine suster gheven,
Die Eggheric hadde te voren,
Die sine doot hadde ghesworen.
Men sloech coorden opt velt,
Daer menich man ghewapent helt.
Een lettel voer vespertijt
Elegast quam ierst int crijt,
Omdatti aenleggher was.
Hi bete neder int gras
Ende viel in cnienghebede:
» God van goedertierenhede,
Ic come u heden te ghenaden
Van allen minen mesdaden,
Die mi ter werelt ie ghevel:
Ic kenne mine mesdaet wel.
Ootmoedich God, diet al vermach,
En wreect niet op desen dach
Aen mi mine sonden.
Dor u heilighe vijf wonden,
Die ghi ontfinct dor ons mesdaet,
Hebt heden mijns raet,
So dat ic niet en sterve,
Noch in den camp en bederve.

Digitized by Google

Eist dat mi die sonden niet en slaen,
So waen ic wel van hier ontgaen.
Volmaect God, dor u doghet
Ic biddu, dat ghi mi verhoghet;
Ende Maria, soete vrouwe,
Ic wil u dienen met rechter trouwe,
Ende nemmermeer vortan
En werdic rover noch scaecman
In wildernissen ende in wouden,
Mach ic hier mijn lijf behouden."
Doe hi ende sine ghebede,
Seghende hi al sine lede
Scone met siere rechter hant,
Ende oec sijn ridders ghewant,
Ende dors, dat vor hem stoet,
Ende bat Gode dor ootmoet,
Dat hem draghen moest met eren
Ende uten campe laten keren.
Met dat hi die tale seide,
Sat hi op in sijn ghereide,
Ende hinc den scilt ter luchter side.
Nu naket ene grote stride.
Hi nam in die hant den spere,
Ende Eggheric quam met groten ghere
Ten critewaert ghewapent wel,
Die sere was int herte fel.
Hi en seide noch en dede
Te Gode waert enghene bede;
Hi sloech met sporen vaste
Ende reet op Elegaste,
Ende Elegast op hem weder,
Die Eggherike stac dor tleder
Van der curien met ghewelt,
Datti neder viel opt velt
Vanden orse op daerde.
Eggheric vinc ten swaerde,
Dat hi trac uter sceide,
Hi seide: »Nu sal ic u doden beide,
Elegast, u ende u paert,
En si dat ghi ter vaert

Digitized by Google

Nederbeet op die moude,
So mach u ors tlijf behouden;
Hets so sterc ende so groot,
Het waer scade, sloech ict doot;
Die menighe soudet beclaghen.
Moochdi u lijf ontdraghen,
So behoudi u paert."
Elegast sprac ter vaert:
»En ware dat ghi te voet sijt,
Ic soude corten desen strijt.
En wil u niet te voete slaen;
Ic wil prijs aen u begaen,
Al sout mi sijn te wors.
Nu sit weder op u ors:
Laet ons vechten ridderwise.
Ic hebbe liever datmen mi prise,
Dan ic u sloeghe bi rampe,
Al soudic bliven in den campe."
Dat was den coninc Carel leet,
Dat Elegast so langhe meert,
Dat hi Eggherike spaert.
Eggheric vinc sijn ors ter vaert.
Doe Elegast die tale seide,
Sat hi op in sijn ghereide.
Doe verhief daer een strijt
Tot langhe na vespertijt.
En quam niemen daer hi sach
So fellen strijt op enen dach,
Als si hadden tusscen hem tween;
Dats loghene negheen!
Doe seide die coninc van Vrancrike:
» God, also ghewaerlike
Als ghi hier moghende sijt,
So moeti corten desen strijt
Ende dit langhe ghevechte
Na redene ende na rechte."
Elegast hadde een swaert,
Dat was sijns ghewichte waert
Van ghemalen goude roet,
Elken man te siere noot;

Digitized by Google

Die coninc haddet hem gheghevent.
Elegast die hevet verheven
Ende sloech enen slach so sere,
Bi der hulpe van onsen Here
Ende dor des conincs Carels bede,
Die hi over Elegast dede,
So dat hi hem rovede
Tmeeste deel van den hovede,
Ende viel doot uten ghereide.
Dit sach die coninc ende seide:
»Ghewarich God, ghi sijt hier boven,
Met rechte mach ic u wel loven,
Die mi so menighe ere doet.
Die u dienen si sijn vroet.
Ghi moocht helpen ende beraden,
Die aen u soeken ghenade."
Nu wil ic corten dese dinc.
Men sleepte Eggheric ende hinc
Ende alle die verraders mede,
Daer en halp scat no bede.
Elegast bleef in der ere,
Dies dancti Gode onsen Here.
Die coninc gaf hem Eggherics wijf;
Si waren tsamen al haer lijf.

ROMAN DER LORREINEN.

Dr. Jonckbloet, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 3—79.
» » » Roman der Lorreinen.

De gruwelijke bloedveete tusschen het geslacht der hertogen van Lotharingen en Bordeaux, welke gedurende verschillende geslachten voortwoedde, is het onderwerp van een der vroegste voortbrengselen der epische muze in Frankrijk, de *Chanson des Lorrains*, en werd ook op onzen bodem overgeplant, doch is in slechts enkele groote fragmenten uit het laatste gedeelte tot ons gekomen.
De vertaling is zeer oud en valt tusschen 1190—1218.

Digitized by Google

JUDITHS ONTMOETING MET HARE VERWANTEN.

I. vs. 1125—1325.

Koning Yoen, een der Lorreinen, heeft eene dochter Judith, welke tot bruid bestemd is van Lodewijk, den zoon van Karel den Groote, en zich thans aan het hof van Koning Otte van Keulen, een der Bordeloozen, bevindt. Gelloen, de bekende verrader uit het geslacht van Bordeaux, voor deze verbintenis bevreesd, zet Otte tegen Yoen op, en beweegt hem de schoone Judith in een bordeel te plaatsen, en alzoo haar schitterend huwelijk te beletten. Een dapper ridder evenwel, Jan van Metz genaamd, die veel aan Judiths geslacht verplicht was, besluit hare eer te redden, ontvoert haar uit het bordeel, en brengt haar naar Aken. Garijn, Judiths oom, en Ritsart, haar broeder, door Jan van Metz van het gebeurde verwittigd, trekken daarop naar Aken om de geredde te ontmoeten en verder in veiligheid te brengen.

Dus voeren Garijn ende Ritsart
TAken waert sere beswart.
Onderwegen vernamen si,
Dat Otte die coninc vri
Was vor Aken getogen
Met menegen man vermogen,
Maer dathi gekeert ware
Om dathi vernam niemare,
Dat Karel quame ende Yoen,
Ende oec gevloen ware Gelloen.
Dies was hem te moede swaer,
Dat Gelloen was van daer.
Dus sijnsi in die stat comen.
Ogier, die dat heeft vernomen,
Was te moede harde wale,
Ende voer jegen hen daer dale,
Ende heefsc wel ontfaen.
In die zale leidise saen,
Ende vertelde hem met rouwen,
Wat gedaen hadde der joncfrouwen
Otte die coninc ende Gelloen,
Ende hoe sine quamen beleggen doen
Met enen starken here vermogen;
Ende oec twi si avetogen
Dies en wisti niet te waren.

Digitized by Google

Garijn seide: » Men laet varen!
Dit es niet die eerste quaethede
Die ons die valsce Gelloen dede;
Maer mocht die leste sijn,
Dat ware mi lief," seide Garijn.
» Nemmer en moet hijs nochtan danc
Hebben; si sal eer iet lanc
Keyserinne van Rome wesen,
Daer toe so wert si gelesen."
— » Dies onne God der maget fier,"
Seide die borchgrave Ogier.
In die camere ginc si na das,
Daer die scone maegt in was
Metter goeder borchgravinnen.
Ende teerst dat sire quamen binnen
Entie maegt den broeder sach,
Ontploec haer herte als die dach,
Enten oem beide mede.
Met wenende ogen si seide:
» Oem, willecome so moeti
Wesen bede Gode ende mi,
Want mi grote lelycheide
Otte ende Gelloen beide
Hebben gedaen na harer macht.
Maer, danc so hebbe die Gods cracht,
Ic bens met eren hen ontgaen,
Dat een ridder heeft gedaen,
Die geheten es her Jan van Mes,
Die te minen vader waert nu es,
Ende sal hem vertellen al
Mijn leet ende mijn ongeval,
Entie versmadenesse groet,
Die mi die coninc Otte boet."
Garijn seide: » Nichte, laet varen!
Het wert noch vergouden twaren,
Op dats ons onse Here an,
Die alle dinc wel voegen can.
Wi sijn, nichte, comen om u.
Gi moet met ons varen nu
Te Parijs, tuwen vader,

Digitized by Google

Enten keyser, die beide gader
Na u beiden daer in die stat."
Die maecht seide: »Ic doe al dat."
Men gereide daer tien tide
Diere wagene ende gesmide,
Daer si henen porden mede.
Die borchgravinne van der stede
Voer met hare vriendelike,
Ende menege andre vrouwe rike,
Alse wel selker maegt betam.
Dus voer die maegt loefsam
Met scoenre menechte te Parijs waert.
Nu hort van sher Jans vaert
Van Mes, die den coninc Yoene
Woude seggen van dien doene,
Dat Gelloen ende Otte mede
Sirer scoenrer dochter dede.
Soe lange soe reet mijn her Jan,
Dathi te Parijs quam an.
Entie keyser en was niet
Te Parijs noch comen iet,
Maer men liet hem verstaen,
Dathi comen soude saen.
Daer bleef die getrouwe here.
Maer hi wart onlustech sere
Ende bleef liggende harde cranc.
Doch so staref hi eer iet lanc,
Dat hi niet en sprac Yoene,
Ende men groef den ridder coene
Te sent Pauwels, God weet,
Wies kerke dat in Greven steet,
Scone ende eerlike,
Alse wel betam selken like;
Want het was een goet man,
Daer vele trouwen was an!
Nu latic bliven van desen here,
Die es tontfermene sere,
God moete sijns genadech sijn!
Ende segge van den keyser fijn
Ende van den andren daer toe,

Die te Parijs quamen doe.
Banderside quam Garijn,
Ende daer mede die nichte sijn,
Die niet scoender wesen conde.
Die liede seiden met enen monde
Dat nie quam in Vrankerike
Coninginne die haer gelike
Van scoenheden groet ocht clene.
Lodewijc sach die maget rene,
Die hem behagede harde wale.
Si vercierde al ene zale;
Ende teerst datsi den keyser sach
Ontboet si heme goeden dach,
Ende haren vader den coninc mede,
Gelijc datsi hen allen dede.
Met wenenden ogen so seitsi:
»Edele heren, verstaet mi
Ende ontferme u der onnere,
Die mi Otte dede die here.
Bi des quaets Gelloens rade
Pijndi mi te doene scade
Ende scande mede groet.
Danc hebbe God, dat niet besloet,
Dat niement dan God selve dede,
Die daer rechte wrachte mede!
Here, Gelloen quam van Bordeas,
Daer hi ute verdreven was,
Met erer slavine al te voet
Tote Coelne der stat goet,
Daer hi den coninc Otten vant,
Dien hi vertelde al te hant,
Hoe hier ene brulocht gemaect si
Tusscen den jongen keyser ende mi,
Dathi harde gerne brake,
Op dathi mochte in enege sake.
Doe berieden si hen daer,
Dat si mi togen daer naer
Ten bordele in die stat,
Ende daden gebieden dat,
Datter quame wie dat woude;

Digitized by Google

Want hi bi mi liggen soude.
Edel here, weet vor waer,
Datic onlange stont daer,
Dat een ridder, een goet man,
Ende hiet van Mes mijn her Jan,
Ende seide dathi sijn goet algader
Wan ane minen oudervader,
Entaer omme so woude hi
Aventuren dore mi
Beide goet, lijf ende lede,
Om mi te lossene mede.
Ende ontfoerde mi na dat
Tote Aken in die stat,
Daer ic in uwe zale
Van den borchgrave ontfaen was wale.
Ende Otte quam daer naer
Ende beleide ons in Aken daer;
Maer in weet hoe hi sciet,
Ende ons met paise bliven liet.
Dit clagic u, her keyser, here,
Ende minen vader harde sere,
Ende nemmermeer en nemic man
In sire gewroken an."
Die keyser seide: »Scone, laet varen!
Het wert wel gewroken twaren.
Ende daer omme en laet niet dat.
Ic sal u wreken vele bat
Dan gi selve sout visieren.
Mi dunct wel in allen manieren,
Dat hijt dede in mijn despijt,
Sijnt dat gi so langen tijt
Hebt geweest in sine macht,
Ende nu eerst toe es bracht,
Alse gi sout minen sone trouwen.
Magic leven het sal hem rouwen.
Hier omme en laet die brulocht niet,
Al en eest te voren niet gesciet."
Die maegt wert vertroest hier bi,
Ende seide: »Ic sal gerne dat gi
Begert doen, lieve here

Digitized by Google

Al dert mi mine scande sere."
Na dese tale quam in gegaen
Die biscop van Riemen saen,
Die vrome man her Tulpijn,
Ende hadde dat mesgewade sijn
In die capelle doen dragen saen,
Want hi woude doe messe doen gaen.
Ende alse die goede man
Hadde sijn ornament an,
Brachtemen geleit die maegt daer.
Ende het leidense, weet vorwaer,
Twe coninge stout ende fier,
Gondebant ende Ogier.
Daer trouwetse Lodewike,
Ende bleef coninginne rike.

Yoens vlucht met Helene.

II. vs. 1773—2076.

Otte, „die coninc van den Rine", wordt door den verrader Gelloen opgezet, die hem met eede verzekert, dat zijne gade Helena hem ontrouw is en Yoen bemint, waardoor deze zich dusdoende op zijnen neef en doodvijand Yoen zoekt te wreken. Otte besluit daarop, niettegenstaande Helena hare onschuld betuigt, haar te Berine in Noorwegen strengelijk te doen bewaken, waardoor Yoen troosteloos wordt, en naar Berine trekt.

Dor God, gi heren, nu verstaet
Ene ontfaermelike daet:
Yoen die coninc, die gewesen
Heeft oyt van ridderscape utegelesen,
Die es nu in sinen sinne
Al versoft ane die minne,
Diene maecte dicken erre.
In sine stat van Gardeterre
So lachi lange al puur stille,
Alse die hadde sinen onwille.
Ende om die minne pensedi sere:
Hi en pensde om veede noch om ere
Dan hoe hi hebben mochte allene
Die scone coninginne Helene.

Digitized by Google

Wat rouwen het heme gaf
En dorste hire vermanen af.
Maer vorwaer so wetet dat,
Dat al dat gout enten scat,
Dathi yegerinc mochte gewinnen,
Dede hi bringen in die stat binnen.
  Ic wane, na dat die jeeste wale
Hout, en hadde tenen male
So vele scats, in waerre dinc,
Cresus die rike coninc,
Die die rijcste van scatte was,
Daer men noit ave las,
Alse vergadert heeft Yoen.
Ritsarde dede hi varen doen
Tsirer suster in Vrankerike,
Ende van daer haestelike
In Gasscoengen ende besage
Hoet daer stoede ende lage.
Dit dede Yoen oppenbare,
Om dat hi woude dat Ritsart ware
Uten lande sirer verde,
Ende hi doen mochte dathi begerde.
Ritsart bereide sine vaert
Om te vaerne tsirer suster waert.
Ane den vader nam hi orlof
Ende es henen gesceden of,
Dien daer na en sach
Noch en vernam over menegen dach.
  Nu es Ritsart wech gesceden.
Onse Here die moeten geleden!
Ende Yoen die coninc
Riep Olline, in waerre dinc,
Sinen bode, die hem die mare
Brachte dat gevangen ware
Die coninginne te Berine,
Daer hi omme dogede pine.
Nouwe vragedi hem te rade
Wathi alre best dade,
Hi moeste die coninginne sien,
Watter na mochte gescien.

Digitized by Google

Ollijn seide: »Twaren, here,
So moetijt aventuren sere.”
Yoen seide: »In rouke wat
Ic aventure om dat;
Indien dat icse met ogen sie
En roekic oec wat gescie.”
Ollijn seide: »Dat sal gescien.”
Heimelike pordi mettien,
Ende dede in sijn lant verstaen
Dathi moeste, sonder waen,
Ene bedevaert hemelike doen,
Daer hi ridder no garsoen
Mede woude dan hen tween:
Ander geselscap woudi geen.
Dus es geport hemelike
Met Olline die coninc rike.
Te Berine eshi comen
Ende heeft die vrouwe vernomen
Hoge liggende op den stene,
Utesiende terer veenster allene.
Yoen den coninc diese sach
Sloech op therte een swaer slach,
Ende viel neder in ommacht
In een praieel bider borch gracht.
Die coninginne sagen vallen
Ende nedersigen met allen.
Si en wiste niet wat den man was,
Die daer nederseech in tgras.
Ollijn, die in dit vergier
Metten coninc was allene hier,
Sach die coninginne allene,
Ende seide: »Vrouwe rene,
Bid vor den here mijn,
Die leget uten gereke sijn.”
— »Lieve vrient, dat willic doen.
Ende wat es hem, lieve garsoen?”
Ollijn doe weider seide:
»Twaren, vrouwe, sine nuloepheide.”
— »Dat beter hem God,” seide die vrouwe,
»Mi dunct gi hebter omme rouwe.”

Digitized by Google

Mettesen es Yoen becomen
Ende heeft noch die vrouwe vernomen.
Doe seide ten coninc Ollijn:
»Here, bid gerer vrouwen fijn,
Datsi bidde onsen Here
Dathi u troeste ute uwen sere."
Die coninc seide: »Dat willic doen."
Doe riep opwert die coninc Yoen
Ende seide: »Dor Gode, lieve vrouwe,
Bid God dat hi mi si getrouwe."
Ende eer dat wart ute was
Vielhi weder, geloeft mi das,
In onmacht, als hi te voren dede.
Maer het verkenden hier mede
Die scone vrouwe, die coninginne,
Die meestresse was van sinen sinne.
Maer si en wiste wat anegaen.
Enen brief ghincsi scriven saen,
Daer si inne sette dat,
Dathi bleve daer ter stat:
Si sal savonts comen daer
Wat datter af come naer.
In den brief werpse enen steen,
Dies hi vele te swaerre sceen,
Ende riep ane den bode:
»Neemt dit gelt, datic dor Gode
U lieden geve hier ter stede,
Ende quiter uwe herberge mede."
Doe warp si neder die lettre daer
Metten stene die was swaer,
Ende Ollijn esser omme gegaen,
Ende tonetse sinen here saen,
Diese ondede ende las,
Dies hi harde blide was
Ende seide, dat hi daer bliven soude
Ende niet laten dor dat coude.
Dit was op enen jaers avont,
Dat die coninc namecont
In dit vergier hier was comen.
Die coninginne, die vernomen

Digitized by Google

Heeft dat die coninc Yoen was,
Seide thare joncfrouwe, gelooft das:
»Twaren, joncfrouwen, gi weet wale,
Dat die liede altemale
Tavont hebben feeste ende spel,
Datic oec name wel:
Woudi entie cnapen mede,
Die mi hoeden in dese stede,
Met mi tavont eten comen,
So worde mi doch ene hoede benomen,
Want mi die tijt dunct lanc,
Datic hier ligge ane minen danc.
Ic bidde u roept die cnapen hier boven.
Besiet of sijt willen loven,
Ende laet ons tavont hebben joie
Ende bliscap te minen vernoye."
Die joncfrouwe seide: »Wat wildi?
Si en dadens niet, geloves mi."
Helene seide: »Doch vrages hen,
In machs emmer niet hebben men
Dan sijt wederseggen doch,
So en darfics hen niet bidden noch.
Die joncfrouwe seide: »Gi en dorft u,
Vrouwe, nemmer moeyen nu,
Si en dadens niet, noch ic mede,
Gi verlieset uwe bede."
  Helene die scone coninginne
Wert harde droeve in haren sinne,
Dat si den coninc niet en sal
Spreken, dien si boven al
Mint, entien si daer weet
In den bogaert in selc leet.
Haer vernoy so claget si
Harde sere, geloves mi.
In groter droefheid ende in rouwe
Was al dien avont die vrouwe,
Ende pensde datsi niet verdient
Hadde dat men haer was onvrient.
Maer wouts haer geven God die stade,
Si sout hem weder lonen met quade.

Digitized by Google

Si hadde Gode tote noch ontsien,
Maer nu soudse laten gescien,
Wat haer herte riede hare,
Ende daer si gereet toe ware.
Slapen so essi gegaen,
Ende so sijn die andre saen.
Toter middernacht lachsi;
Doe stontse op, geloves mi,
Want minne vercoenetse sere.
Om datsi Yoene den here
Wiste neder in dien bogaert
Waer si gerne dare waert,
Ende wilt aventuren al
Datter haer na comen sal,
Want nemmermeer en heefse wille
Weder te keerne, lude ocht stille,
Te Otten weder den coninc,
Sint si heme nu ontginc.
Hort coenheit groet vander minnen
Ende vander scoender coninginnen,
Ende hoe si aventuren sal
Hare ere ende hare welvaert al.
Hemelike essi opgestaen,
Ende es in ene scone camere gegaen,
Daer si vant een scone swaert,
Dat Otte hadde harde waert,
Want sijns vader hadde gewesen.
Dat swert nam si mettesen,
Ende es vort gegaen te hant
Daer si harer joncferen vant,
Die so sliep harde vaste
Ende luttel wiste van desen gaste.
Tswert toech die vrouwe uut
Sonder te makene geluut,
Ende staect dor dat herte der magt.
Die coninginne, diet al wagt,
Sochte die slotle tes sise vant,
Ende ontsloet vort metter hant
Die dore van den wendelstene,
Ende ginc vort neder allene

Tote daer die eerste cnape lach.
Die mane sceen oft ware dach,
Want het vroes een deel sere;
Die vrouwe, die noch siele no ere
En spaerde, es metten swerde saen
Tote daer die cnape lach gegaen,
Ende verhief enen slach so groet,
Dat avevoer dat hoet:
Die slotle heefsi genomen
Ende esser mede ter dore comen,
Ende ontsloetse haestelike.
Doe ginc vort die vrouwe rike
Daer die derde cnape lach.
Dien gafsi oec enen slach,
Datsi hem storte ende halscnoc mede
Al dorsloech tenen snede.
Twe paer slotle vantse daer:
Die ene gingen oppenbaer
Ter zalen waert daer si
Niet en woude, geloves mi,
Entie andre horden ter dore,
Daer ene brugge vore
Stont, die ten prayele ginc,
Daer haers beide die coninc.
Die dore ontsloet si doe
Ende ginc ten prayele toe,
Daer si vant den coninc Yoene.
Doe vragede daer die coninc coene
Wie hi ware die quame daer.
Die coningin seide oppenbaer:
» Ic ben die coningin Helene,
Die comen ben ute gonen stene
Allene tote u hier,
U besien, here coninc fier.
Ende oec alsoe, dat verstaet,
Comter mi af goet oft quaet,
Datic nemmermeer en kere
Ane Otte minen here."
Doe die coninc dat verstoet
Warthi blide in sinen moet,

Digitized by Google

Ende seide: » Willecome, vrouwe!
Nu es gemindert mine rouwe
Ende gemindert mijn verdriet.
Wine mogen hier langer bliven niet,
Wi moeten uten lande varen.
Ende weet oec wale, twaren,
Datic oec al geheellike
Laten wille mijn conincrike,
Ende wille met u varen wege.
God die moet ons geven sege!
Want bleven wi in den lande
Men soude ons spreken selke scande,
Beide vriende ende mage,
Datwi souden tenegen dage
Sceden, vrouwe, al waert ons leet.
Ic hebbe tonsen boef gereet
Den scoensten stat, die noit man sach,
Die ons niet avegaen en mach.
Wi selen in heidinesse varen,
Entaer wonende bliven twaren,
Daer men van ons nemmermere
En verneme." — » Lieve here,"
Seide die vrouwe, » nu doet alsoe,
Datic altoes blive vroe,
Ende gi mine, sonder begeven:
Ic wille u bliven al mijn leven,
Ende al uwen wille doen."
— » God lone u, vrouwe," seide Yoen.
Te menegen tijt so es geseit,
Dat es verloren aerbeit
Datmen vrouwen te nouwe wacht:
Noit hadde dese vrouwe geacht
Te mesdoene teneger stede,
Noch selve Yoen die coninc mede,
Die wile datsi hare entare
Spreken mochte oppenbare,
Ende men hen dies niet verboet.
Maer sint dat men die vrouwe sloet
Ende benam hare vriheit,
Ende soeken moeste hemelycheit,

Digitized by Google

Heeftsi selke dinc gedaen,
Die si node soude bestaen.
Hen drien heeft si nu doet,
Daer si om gaf cleine no groet.
Oec heeft si hare lude ende stille
Al gegeven tes conincs wille.
Dit wan Otte ane sijn bedwanc,
Dat hi der vrouwen maecte te lanc.

RENOUT VAN MONTALBAEN.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 330—362.
ALBERDINGH THIJM, Karolingische Verhalen, 63—292.
HOFFMAN VON FALLERSLEBEN, Horae Belgicae, Pars V.

Van dit gedicht, dat de geschiedenis der Vier Heemskinderen behandelt en van den jongsten en beroemdsten zijnen naam heeft ontvangen, zijn slechts fragmenten tot ons gekomen, doch de volledige inhoud naauwkeurig bekend uit het beroemde en veelgeliefde volksboek, door den verdienstelijken Alberdingh Thijm op uitstekende wijze op nieuw voor ieder toegankelijk gemaakt. Hoewel de sage bij ons inheemsch en zeer oud was, is het gedicht in den vorm, waarin wij het bezitten, uit het Fransch naar de bewerking van Huon de Villeneuve vertaald en wel omstreeks 1240—1280, en wijst dus reeds op het tijdperk van verval der ridderpoëzie.

YWES ONTZET.

II. vs. 871—1405,

Ywe, de koning van Dordogne, Reinouts schoonvader, had dezen aan Karel, den bloedvijand van Haymijns geslacht verraden; doch Reinout wordt door Malagijs zijnen oom, die de kunst van nigromantie verstond, verlost, en zwoer Ywe te doen hangen. Deze vlucht in doodsangst voor zijnen schoonzoon en wordt monnik te Beaurepaer. Aan Karels hof dacht men dat Ywe de rol van verrader ook jegens den koning had gespeeld, en Reinout door zijne tusschenkomst was ontzet, waarop Roelant zwoer Ywe te zullen straffen met den dood, en de meeste genooten zich bij hem voegden, toen hij met zijne mannen optrok.

Doe swoer Roelant vele saen,
Hi soude Ywe varen vaen;

Digitized by Google

Constine vinden in enich lant,
Hi soudene hanghen doen tehant.
Doe sprac Naymes te Roelande:
»Ic vare met u in elken lande
Met twaelfhondert miere man,
Die beste die noit heelt ghewan."
Doe sprac Oghier van Denemerken:
»Met stouten riddren ende met sterken
So willic u te hulpen staen:
Met achthondert riddren saen
So sal ic u volghen waer ghi vaert,
Die alle sijn wel bewaert."
Doe sprac Olivier dat coene diet:
»Roelant, in begheve u niet,
Ic moet emmer met u riden
Ende wesen neven uwer siden."
Doe sprac die hertoghe van Lioen:
»Ic vare met u, bi sente Simoen!
Met sevenhondert miere baroene,
Die alle stout sijn ende coene."
Doe sprac Diederijc van Ardan:
»Ic vare met u, bi sente Jan!
Ic ende vijfhondert miere man,
Daer grote doghet leghet an."
Wat holpe dat ict u maecte lanc?
Die twaelf ghenote sonder wanc
Van Vrancrike seiden dat
Aldaer op der selver stat,
Si willen alle met Roelant varen
In Gasconien sonder sparen,
Ende daer stichten roof ende brant,
Ende bernen sconincs Ywes lant
[Ende hanghen bi siere kelen saen,] 1)
Waer dat sine moghen bevaen.
  Aldus ghereden si hare vaert
Ende voeren te Gasconien waert,
Ende alsi quamen int lant,

---

1) Deze regel ontbreekt in het hs., en is aldus door mij ingevuld. Vergelijk vs. 65.

Digitized by Google

Stichten si bede roof ende brant,
Ende vragheden omme niemare,
Ende waer die coninc Ywe ware.
Dat volc antworde ghemenelike:
»Hi heeft opghegheven sijn rike;
Te Beverepaer es hi begheven,
Daer wil hi wesen al sijn leven."
Doe swoeren die ghenote daer,
Si soudene halen te Beverepaer,
Ende aldus sulsi varen
Beverepaer besitten tewaren:
Dat doet ons distorie weten.
Den clooster heeft Roelant beseten,
Ende met Roelant ghemenelike
Die twaelf ghenote van Vrancrike.
Alse Ywe die monec dat sach,
Dat Roelant vor den clooster lach,
Ontboot Ywe vele houde
Sinen swaghelinc Renoude
Bi enen bode sonder blame,
Dat hi hem te hulpen quame
Jeghen Roelant den coenen deghen.
Beverepaer haddi beleghen,
Ende die twaelf ghenote van Vrancrike,
Si hadden ghesworen ghemenelike,
Dat sine soude vanghen
Ende bi siere kelen hanghen,
Ende bat hem dies omoedelike
Dor onsen Here van hemelrike,
Dat hi hem holpe uter noot,
Bi den Here die mi gheboot!
Jeghen Roelant den heelt wel ghedaen.
Hi wildem gheven ghevaen,
So dat men hem in corter stonde
Die tonghe snede uten monde
Ende utestake bede sijn oghen,
Hi wilt gherne ghedoghen,
Ende dat hem Renout, die heelt vercoren [1),]

---

1) Bij Hoffmann: *Roelant;* om den zin noodzakelijk aldus te veranderen.

Digitized by Google

Af dade sniden bede sijn oren
Ende af dade slaen sinen rechten voet.
Dit ontboot Ywe, des sijt vroet,
Dat men hem die herte utesnede,
Daer hi verranesse mede dede.
Hi hadde wel verdient die doot,
Des hi Renout sonder noot
[Bi verranesse wilde doen vaen.]
Doe voer die bode vele saen
Te Renout van Montalbaen,
Ende heeft den heelt ghemeit
Die sake al uut ende uut gheseit,
Alsó alsem was gheladen.
Doe antworde Renout bi staden:
» Mine roec, hets mi lief,
Latene hanghen den vulen dief."
Alse Clarisse dat verstoet,
Wert soe droeve in haren moet
Haer outste kint heeft si ghenomen
Bider hant ende es comen
Vor Renout met ghenint.
Wel saen cussese dat kint
Vor Renoude den wigant.
Daer na sprac soe te hant:
» Adelaert," seit soe, » sone mijn,
Desen lachter daer wi in sijn,
Dese scande ende dit seer
Ne verwinnen wi nemmermeer,
Want men sal segghen sonder waen,
Dat u oudervader was verdaen;
Des suldi u, bi onsen Here!
Hier na scamen harde sere,
Als men u verwiten sal,
Waer ghi comt overal."
Daer die vrouwe dese tale sprac,
Die trane haer uten oghen brac,
Ende weende utermaten sere
Vor Renoude haren here.
Als Renout die riddre goet
Wenen sach die vrouwe goet,

Ende hare hande tegader slaen,
Doe jamerde hem vele saen.
Adelaert sijn scone kint,
Dat hi met al siere herten mint,
Ghevinc hi in sine arme beide.
Daer na sprac hi ende seide:
»Vrouwe, laet staen uw mesbaren;
Te Beverepaer sal ic varen,
Also helpe mi sente Jan!
Te sorcoersene den valschen man
Met minen volke ghemenelike
Jeghen die ghenote van Vrancrike,
Ende mach ickene levende ghevaen,
Ic bringhene te Montalbaen,
Bi den Here die mi gheboot,
Of ic bliver omme doot."
 Die vrouwe was edele ende goet
Ende neech den grave op sinen voet,
Ende dankes hem omoedelike.
Doe riep Renout hastelike
Te wapene al sine baroene.
Doe wapendem menich heelt coene;
Twaelf riddren te waren
Wapenden hem sonder sparen;
Hare orse sullen si bescriden
Ende met Renout haren here riden
Ten clooster waert op die moude.
Ende alsi quamen buten woude,
Sprac Renout te hem: »Nu doet wale
Ende hoort een lettel mine tale.
Ghi moet hier bliven, ic sal varen
Te Beverepaer sonder sparen,
Ende bidde Roelant minen neve,
Dat hi mi Ywe ghevanghen gheve.
Wil hine mi gheven met ghemake,
Ic nemene op alsulke sake,
Dat ic Yoen te Montalbaen
In minen carker houde ghevaen,
Ende berade hem so we,
Hine verraet mi nemmerme.

Digitized by Google

Ende wil hine mi ooc gheven niet,"
Sprac Renout dat coene diet,
»Met vrienscapen ende met minnen,
So sal ict u doen bekinnen,
Ende alsic blase minen horen,
Volghet mi dapperlike met sporen."
Doe antworden die baroene:
»Dit ne staet ons niet te doene,
Wi kennen die Vransoise wel,
Si sijn overdadich ende fel.
Wat so ons daer na gheschiet,
Allene vaerdire niet;
Het sal met u varen Ritsaert
Ende u biriden Adelaert."
Doe sprac Renout: »Nemmer niet,
Dan wille God niet dat gheschiet!
Ic sal allene varen riden
Te Beverepaer sonder biden."
Doe nopte Renout met ghewoude
Sijn ors metten sporen van goude,
Ende reet vaste ten clooster waert,
Stoutelike ende onvervaert.
Maer eer hi quam te Beverepaer,
Seit ons dat liet overwaer,
Dat Roelant die coene man
Den clooster op die moneke wan,
Ende dat Ywe, semmin leven!
Hem Roelande heeft opghegheven,
Ende Roelant dedele man,
Also helpe mi sente Jan!
Heeft Ywen met enen bande
Ghebonden bede sine hande,
Ende dedem al sonder pine
Om sinen hals ene line
Ende ledene te woude waert,
Daer hi Ywen metter vaert
Schiere soude nemen tleven,
Wilden God die stade gheven.
Maer doe sach Roelant die heelt goet
Renout comen in sijn ghemoet,

Digitized by Google

Ende Renout riep: »Soete neve,
Suldi mi den verradre gheven?
Ten minen casteel te Montalbaen
Voer ickene dan ghevaen,
Ende berade hem so we,
Ons ne verraet hi nemmermee."
Roelant antworde saen:
»Renout, dese tale laet staen!
Alse gheve mi God pardoen,
Ic sal den dief hanghen doen,
Dat segghic u, bi siere kele."
Renout sprac: »Dat ware te vele:
Hets miere kinder oudervader,
Si soudens hem scamen algader.
Maer, Roelant, wildine mi gheven,
Ic houdene ghevaen al mijn leven
In minen carkerstene,
Bi den Here van Nasarene!
Daerne man nemmerme ne siet."
Doe sprac Roelant dat coene diet:
»Renout, wats u gheschiet?
Al dat ghi bit es al om niet.
Vliet varinc van minen oghen!
Inne caent langher niet ghedoghen,
Ic moet Ywe den wigant
An desen boom hanghen tehant,
Dat segghic u ende doe verstaen."
Renout antworde saen:
»Ghine sult niet, her Roelant!
Ic hebbe Florberghe in mijn hant,
Daer ic eer met soude vechten
Ende Ywen minen sweer verrechten,
Alse helpe mi sente Simoen!
Eer ickene liete aldus verdoen."
Doe sprac Roelant die heelt vri:
»Aergher, puterkint, wiltu di
Al noch jeghen mi hier setten?
Werpt over den reep sonder letten
Ende hanctene hier an dese ranke,
Wien dat si lief ofte tondanke."

Digitized by Google

Renout antworde: »Bi sente Jan!
Inne vinde heden so coenen man,
Die minen sweer sal hanghen,
Ten sal hem te scanden verganghen!”
Roelant antworde mettien:
»Bi miere wet, dat sal ic sien!”
Doe bete Roelant gheverde
Van [sinen] orse op die erde.
Den reep werp hi omme saen
Ende wilde Ywen hanghen gaen.
Als dat Renout sach,
Dat hi Roelant niene mach
Verbidden, hine wilde tehant
Ywe hanghen in sijn lant,
Sloech hi met sporen Bejaerde
Ende vinc haestelike ten swaerde.
Den reep trac die grave Roelant,
Renout onttrackene tehant.
Ywe viel neder op die erde.
Doe grepene donververde
Renout ende leidene saen
Vor hem, dat doe ic u verstaen,
Ende spranc met hasten op Bejarde
Ende vlore mede siere varde.
Als dat sach die grave Roelant,
Spranc hi op sijn ors tehant
Ende volghede den heelt vercoren.
Hi hats in sijn herte toren,
Dattem Renout die jonghelinc
Ghenomen hadde den coninc.
Daer omme riep die deghen stout:
»Ghi sijt verradre, her Renout.”
Doe antwordi hem tehant:
»Inne ben niet, Roelant.”
— »Ghi sijt bi Gode! dat willic nu
Altehant proeven op u.”
Doe sprac Renout sonder scamp,
»Onghedeelt ware dese camp,
Want bi Gode van Nasarene
Inne ben hier maer allene,

Digitized by Google

Ende ghi sijt hier met riddren vele,
Het mochte mi gaen uten spele.
Wilden si mi algader slaen,
Hoe mochtic metten live ontgaen?
Maer, alse helpe mi sente Amant!
Dordi mijns ontbiden tehant
So langhe wile op desen dach,
Dat ic hier tot u comen mach,
Alse behoude mi God in eren,
Ghewapent sal ic wederkeren
Ende daertoe al Ywes man."
— »Ja ic," sprac Roelant, »bi sente Jan!
Wildi mi doen des sekerhede,
Ghi sult mi vinden hier ter stede."
— »Ja ic," sprac die jonghelinc.
Doe setti neder den coninc,
Ende keerde weder te Bejarde
Tote Roelant op die warde.
Alsus sal Renout, semmin leven!
Roelant sine trouwe gheven,
Dat hi cortelike keren sal,
Hem ne lette God ende gheval,
Ende vechten jeghen hem daer
Enen camp overwaer.
Aldus sal Roelant met eren
Ten ghenoten wederkeren.
Doe sprac Oghier sonder waen:
»Roelant, brincti Renout ghevaen,
Of hebdine doot ghesleghen,
Of heeft u die coene deghen
Ghenade ghebeden? — secht ons saen —
Of brincti sinen sweer ghevaen?"
Roelant antworde in vrancois:
»Swijch, God verwate di, Dannois!
Ghi heren," sprac Roelant met sinne,
»Ic sal varen ten clooster inne,
Ende ghi moet alle ghemenelike
Wederkeren in Vrancrike."
Doe antworde Oghier te desen:
»Roelant, wildi monec wesen,

Digitized by Google

U berouwen uwer mesdade?
Nu vaert ende bit den abt ghenade."
Doe sprac Roelant ten riddre fier:
»Swijch, verwaten warstu, Oghier!"
Doe sprac die Dannois lofsam:
»Nu willic swighen, Roelant es gram."
Doe sprac die bisscop Tulpijn:
»Roelant, laet dese tale sijn;
Twi souwi in Vrancrike
Alle keren ghemenelike,
Ende ghi sout bliven te Beverepaer?
So segghic u overwaer,
Teerst dat wi quamen in Vrancrike
Vor den coninc ghemenelike,
[Ende hi soude openbare]
Van u weten niemare,
Wat mochtewi laten dan verstaen
Caerl den coninc wel ghedaen,
Als ghi achter ons bleeft hier?"
Doe antworde die grave fier
Wel hastelike den neve sijn:
»Ic saelt u segghen, her Tulpijn.
Hets mi also comen,
Ic hebbe Renouts wedde ghenomen,
Dies mi die here van Montalbaen
Die verranesse hevet ghedaen,
Dat hi mi den dief Ywen nam:
Hier omme was ic harde gram,
Ende hebbe op den heelt ghemeit
Die verranesse al opgheleit."
Doe sprac die bisscop utevercoren:
»Roelant neve, hebdi ghesworen
Renouts doot van Montalbaen,
Sone moghedi niet ontgaen:
Dat segghic u sonder hale.
Noch weten wi alle wale,"
Sprac die biscop, donvervaerde.
»Dat men u met ghenen swaerde
Mach ontghinnen no met spere;
Ghi sijt beter dan een here.

Digitized by Google

Mer siet hier die trouwe mijn,"
Sprac die biscop Tulpijn,
»Wert Renout van u versleghen,
Ghine sult niet drie daghe leven,
Men sal u, deghen werde,
Graven onder die coude erde."
Daer dit sprac her Tulpijn,
Wert blide Oghier die heelt fijn
Ende sprac hastelike:
»Ay God van hemelrike!
Gheven moeti tehant,
Dat vechten moete Roelant
Jeghen Renout van Montalbaen,
So sal hi proeven harde saen
Wat groter cracht die jonghe man
In elken wighe gheleesten can."
Doe sprac Roelant die heelt fier:
»Bi Gode, ic seggu, her Oghier,
Dat ic niet gheve omme sijn doen
Alse goet als een bottoen."
Doe sprac Ritsaert van Normendie:
»Ghenade, vrouwe sente Marie!
Roelant, grave utevercoren,
Hebdi Renouts doot ghesworen,
Siet hier en trouwen," sprac die deghen,
»Wert van u Renout versleghen,
Roelant, ghine doet nemmermere
In Vrancrike wederkeren."
Als dit sprac die rike Norman,
Doe seide die hertoghe van Ardan:
»Edel neve Roelant,
Hebdi den doot van den wigant,
Eer ghi keert in Vrancrike,
Emmer ghesworen sekerlike,
Sone moghedi niet ontganghen,
Wine sullen u alle hanghen."
Daer dreghendem ghemenelike
Al die ghenote van Vrancrike,
Omme Renouts wille van Montalbaen,
Dien hi met campe wilde bestaen.

Digitized by Google

Doe antworde die grave Roelant:
»Nu eist mi ten sorghen bewant:
Wildi mi algader dreghen,
Inne mach mi niet verweren."
Doe sprac Naymes die wigant:
»Hoort na minen raet, Roelant."
— »Na wat rade sal ic horen?"
Sprac Roelant die grave vercoren,
»Ic hebbe Renoude den wigant
Mine trouwe ghegheven altehant,
Dat ic jeghen hem vechten sal,
Mine lette God ende ongheval.
Also helpe mi God van paradijs,
Inne liet niet om al Parijs,
Inne ware van den ede quite
Jeghen Renout in den crite."
Echt sprac Naymes een heelt fijn:
»Roelant, laet dese tale sijn.
Ne wildi na ons horen niet,
Ghine moet vechten, wats gheschiet,
Endelike jeghen Renoude
Onsen neve van Merewoude,
So willic dat ghijs seker sijt:
Taleerst dat ghi sijt int crijt,
So sullen comen ghemenelike
Die twaelf ghenote van Vrancrike
Met haren swerden, bi sente Jan!
Op Renout den coenen man,
Ende wille ons wiken dan Renout,
So sidi quite, riddre stout,
Van den ghelove, dat seghhic u,
Daer ghi ghebonden met sijt nu;
Ende wil hi ons ooc wiken niet,
So es hem evele geschiet:
Wi sulne vaen ghemenelike
Ende voernen in Vrancrike."
Doe antworde Roelant die deghen:
»Een valsc raet es hier ghesleghen.
Alse gheve mi God pardoen,
Des ne sal men mi niet doen:

Digitized by Google

Ic wille den camp allene vechten
Ende mi selven int crijt verrechten."
Dus bleven die ghenote daer.
Dat segghic u al over waer,
Dat Renout die heelt onvervaert
Voer rechte te Montalbaen waert.
Ende voerde Ywen den coninc
Met hem [in] waerlike dinc,
Ende Renout leverdene sinen wive,
Dat segghic u bi minen live.
Als doe Renout vernam,
Dat hi te Montalbaen quam,
Sprac hi vor die heren algader:
»Vrouwe, nemt hier uwen vader,
Een den alre valsten man
Die nie siele of lijf ghewan."
Die vrouwe antworde omoedelike:
»Dat loon u God van hemelrike!"
Nochtan was si harde gram
Op haren vader die quam,
Ende versprackene harde sere.
Soe seide: »Verradre, groot onnere
Hebdi ghedaen ende grote scande,
Dat ghi voert in Vranclande
Ende vercocht daer Renoude
Minen here van Merewoude,
Ende alle mine swaghelinghe,
Die u in wel meneghe dinghe
Hebben ghedaen grote ere
Ende van vele lants ghemaect here."
Dit ende noch mee seisoe
Ende sprac hem nidelike toe.
Doe riep Renout, dat wet wale,
Met luder kele in die sale.
Doe sweghen die heren altemale.
Ende Renout sprac dese tale:
»Ghi heren," sprac die grave fier,
»Ghi moet alle bliven hier
Ende ic sal allene varen
Te Beverepaer al sonder sparen."

Doe sprac sijn broeder Adelaert,
Die coenere was dan een liebaert:
»Renout, dat u God beware!
Wat suldi doen te Beverepare?"
Doe sprac Renout die wigant:
»Adelaert, bi sente Amant!
Ic hebbe ghenomen sonder scamp
Jeghen Roelant enen camp
Te Beverepaer op die heide."
Doe sprac Adelaert ende seide
Toten riddre wel gheboren:
»Wat duvel, Renout, hebdi ghesworen
Emmer die doot van Roelande,
Daer mach ons wel af comen scande;
Want ghi weet wel dat de deghen
Niet ne mach werden versleghen;
Bedi hi es der beste een
Die die sonne ie bescheen,
Ende bi den Here die mi gheboot,
Vechti jeghen hem, ghi sijt doot,
Ende wine versoenen nemmermere
Jeghen Carle minen here."
Renout antworde saen:
»Entrouwen ic sal die vaert bestaen:
Danne lietic dor neghene noot,
Al waendicker bliven doot."
Doe weende vrouwe Claradijs
Bitterlike, des sijt wijs,
Ende claghede Renout sere.
Doe sprac Malaghijs die here
Te Renouts wive, dat segghic u:
»Vrouwe, laet staen uw wenen nu,
Dat u God houde ende beware!
Want Renout moet te Beverepare
Emmer varen, sal die here
Nemmer ghecrighen ere,
Ende wil hi sine trouwe quiten
Jeghen Roelant in den crite.
Loghe hi hem in der noot,
Men souts hem lachter spreken groot.

Ic salre varen," sprac die heelt vri,
»Ende emmer sal ic hem wesen bi."
Adelaert sprac: »Ic sal varen
[Met Renoude te Beverepare]"
Ritsaert entie coene Writsaert
Ghereden hem ooc ter vaert
Als te varene met Renoude.
Doe sprac die grave van Merwoude
Te sinen broedren openbare:
»Inne wille niet dat iemen vare,
Want bi Gode van Nasarene
Roelant beit daer mijns allene!"
. . . .
Dus voer die riddre met Bejarde
Te Beverepare op die warde.

Sagenkring van Arthur.

GERVINUS, Gesch. der deutschen Dicht. I. 247—268.
Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. I. 332—345.
SAN-MARTE, Die Arthur-Sage.

LANCELOT.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. I. 345—400.
» Roman van Lancelot, 2 D.

Dit uitgebreide werk, het samenweefsel van verschillende op zich zelf staande overleveringen, werd omstreeks 1160, in Fransch proza, door Walter Map aan het hof van Hendrik II van Engeland vervaardigd, en kan als een vervolg van de Romans van het Graal en van Merlijn beschouwd worden, welke uit de pen van Robert de Borron zijn gevloeid. De vertaling in Mnd. verzen bevat de drie laatste boeken van den Lancelot, zoodat men mag besluiten dat het hs. blijkbaar een tweede deel is, terwijl het eerste waarschijnlijk de twee genoemde romans bevatte, die ook bij ons bekend waren (Gesch. d. Mnd. Dichtk. I. 200—201, 391—392). Het Haagsche hs. werd vervaardigd voor den Heer Lodewijk van Velthem, dagteekent uit de helft der XIVe eeuw, en bevat behalve den Lancelot andere Arthur-romans, die er later ingelascht zijn, als den roman van Moriaan, een groot deel van den roman van Percheval van Chrestien de Troies, de Wrake van

Digitized by Google

Ragisel, den Ridder metter mouwen en den roman van Torec, welke alle jonger dan de Lancelot zijn, en reeds op een verval van kunst wijzen. De vergelijking van de taal van het oorspronkelijke werk met de latere inlapsels, de meerdere vrijheid in het rijm, de onbekendheid met den Reinaert laten bijna geen twijfel over, dat de Mnd. bewerking tot de eerste jaren der XIIIe eeuw, zoo niet tot het laatste vijfentwintigtal der XIIe kan opgevoerd worden.

Ginevra's wanhoop.

II. vs. 11173—11517.

Ginevra, Arthurs gemalin, staat in eene misdadige betrekking met Lancelot, die sedert eenigen tijd op avonturen is uitgegaan, en, daar geen zijner gezellen iets van hem heeft vernomen, voor dood wordt gewaand. De koningin vervalt in zware wanhoop, en wordt dood ziek. Bohort en Lionel, Lancelots neven, moeten het hof verlaten, de laatste om den verlorene te zoeken, waarop Ginevra ontroostbaar wordt, nu zij ook hunne deelneming moet missen.

Davonture seget hier ter steden,
Alse die gebrodere waren gesceden,
Also als gi mocht horen
In davonture hier te voren,
Vander coninginnen, dat si
Bleef drove ende tongemake daer bi.
Daer en was niemen int hof
Dien si dorste ontdecken waerof
Dat si peynsede, noch openbaren,
Nadat dese II en wech waren;
Sine hadde daer binnen bedi
Genen so lieven vrient, dien si
Van haren rouwe woude laten kinnen
Die waerheit ende van haerre minnen;
Ende moeste dus doegen die smerten
Ende die rouwe van haerre herten.
Soude hare die doet comen bi
Van siecheden, so waende si
Wel seker sijn van desen,
Dat vanden rouwe soude wesen.
Den irsten nacht, nadat gesceden
Waren die II ridders onder hen beden
Vander coninginnen, wart si das

Digitized by Google

Sieker dan si te voren was.
Die coninginne lach allene
In ene camere, sonder met ene
Joncfrouwe die was met haer daerre,
Hiet Helibeel, ende was haer nichte nare.
Dit was die joncfrouwe dier si woude
Irst seggen, opdat si woude
Die dinc ontdecken enichgen wive
Emmermeer in haren live.
Daer die coninginne in slape lach
Dochte hare dat si sach
Lancelote openbaerlike
Wel gecleet ende rikelike,
Ende hi was so scone tien stonden,
Datmen sine gelike niet ne hadde vonden.
Ende na hem quam, dat hare dochte,
Die scoenste joncfrouwe die wesen mochte,
Ende dat hare die coninc dede
Groete feeste entie coninginne mede.
Savonts alse Lanceloet was gegaen
Inder coninginnen camere, sonder waen,
Ende hi inder coninginnen bedde lach,
Ende die coninginne, als si plach,
Bi hem int bedde woude slapen dare,
Wart die coninginne geware
Dattie joncfrouwe int bedde lach
Bi Lancelote. Als si dat sach
Riep si Lancelote op sere
Ende spraecs hem groet onnere.
Lanceloet bat hare, dat hare dochte,
Genaden, ende swoer al dat hi moch
Dat hi niet en wiste van hare.
Dat en mochte helpen niet; mare
Si verboet hem dat hi nemmermere
In steden daer si es en kere.
Hi wart tongemake so doe
Vander avonture, dat hi vloe
In hemde, in broeke, van dier stede,
Ende hi voer uut sinen sinne mede.
Die coninginne wart om die sake

Digitized by Google

Herde sere tongemake.
Alsi ontspranc was hare so onsochte,
Dat si cume spreken en mochte.
Die coninginne sechgende hare
Ende dreef den meesten rouwe daer nare
Die in erderike mochte wesen,
Ende si seide na desen:
» Ay wel soete minne Lanceloet,
U scoenheit es noch also groet
Alse mi dochte dat ic sach,
Als ic in minen drome lach.
Vergave God, wel lieve minne,
Dat gi nu wart hier inne
Gesont, ende ic nu ter stonde
Die joncfrouwe hier liggende vonde,
Op vorwarde oft ic mi
Daer af so vererrede, dat ic daer bi
Mijn hoeft verliesen moeste dan,
Dat ic niet en woude nochtan
Om al dat es in erderike."
Si mesbarde so drovelike
Als ocht si hadde gesijn doet
Al die werelt, ende na dien rouwe groet
Viel si in sulc gepens, dat si
Van hare selven quam bedi.
Mettien so wart geware
Dat een gebeelde stont vor hare
In eens gewapens ridders gelike,
Van houte gewracht subtiellike.
Si sach op dat beelde tien stonden.
Ten voeten van haren bedde stonden
Twee kersen die bernden clare,
Die groet licht gaven dare.
Alsi lange hadde gesien
Dat beelde, dochte hare van dien,
Dat dat beelde Lanceloet ware;
Ende si rechte hare op daer nare
Int bedde ende warp hare himde gerede
Op haeren rugge ende si ontdede
Beide hare arme metter vart,

Digitized by Google

Ende seide: » Soete lief, coemt hare wart.
Waer hebbedi so lange gemert nu?
Coemt hare wart, dies biddic u,
Ende helpt mi vander doet,
Uter meester pinen, uter meester noet,
Ende uten meesten rouwe
Daer noit in quam edele vrouwe
Doer eens ridders lichame." Ende alsi
Sach dat hi niet en dede dar bi
Om bede, die si dede,
Sprac si vort ende seide mede:
» Ay vrient Lanceloet, ic ne sach u
Noit so fier als gi sijt nu
Te mi wart; dit ne diet niet, bedi,
Nu dat gi niet wilt comen te mi,
Ic sal tote u comen, sonder waen."
Mettien es die coninginne opgestaen
Ende gaet toten beelde als ende als,
Ende warp hem den arm omden hals
Ende dreef er mede feeste dare,
Sulc alst Lanceloet selve ware,
Ende ontbeedde tote deser sake
Tote dattie joncfrouwe wart in wake,
Die met hare in die camere was.
Als die joncfrouwe wart geware das,
Dattie coninginne dat beelde helt
Gehelst met so starker gewelt,
Si spranc op, alse die sorgede das,
Dattie coninginne in frenesien was.
Si liep ten wijnwatre thant,
Die si genoech daer binnen vant,
Ende warp hare in dansichte doe,
Ende sprac hare dapperlike toe:
» Vrouwe, siet, hier coemt die coninc."
Nu plac die coninginne ere dinc,
Dat si sere tonsiene plach
Den coninc waer sine sach;
Ende hadde sulken vrese vanden worde,
Alsi vanden coninc spreken horde,
Dat si quam alte haer selven daer,

Digitized by Google

Ende ginc op hare bedde liggen daer naer.
Si wart slapende also siec,
Dat si vorden dage niet ontwiec,
Ende si vant hare doe bat gesont
Dan si hadde geweest vor die stont.
Si sat een luttel na dien.
Alsi hevet geeten heeft si versien,
Dat niemen in die camere was dare
Dan allene hare nichte met hare,
Si seide: »Nichte, waendic dat gi
Ene boetscap sout doen mi
Ic soude u sinden gerne;
Ende mi stonts oec wel tonberne
Gine wart vroet ende wel vorsien,
Want anders ne dochti niet te dien
Niet, bedi ne doedijs niet
Sone weet ic niemen, wat soes gesciet,
Dien icker wille sinden dan,
Het gaet mi so sere ter herten an."
Die joncfrouwe antworde der vrouwen:
»Het en es gene dinc, bi mire trouwen,
Die ic vermach te done nu,
Ine salse doen doer u,
Ende ghine sout gheen wijf vinden,
Die hare soude onderwinden
Alse wel te deckene uwe saken,
In dien dat gi mi cont wout maken.
Ic bem sculdich tallen uren
Doer u te doene bi naturen;
Bedi ic bem van uwen geslachte
Die naeste die gi hebt; ende ic achte
Van u goet tontfane ende weldaet,
Opdat ieman te hebbene staet;
Want alse gi mi sult gebreken
Alle andre sullen mi achtersteken.
Ende mi staet u te diennen wel
Vele meer dan ieman el,
Om te hebbene lude ende stille
Uwen danc ende u goeden wille."
Die coninginne sprac: »Vindic di

Digitized by Google

Getrouwe in allen saken jegen mi,
Ic sal di meer goets doen om die dinc
Dan noit van coninginne ontfinc
Op enichgen tijt joncfrouwe."
Si antworde: »Bi mire trouwe,
Vrouwe, ic sal u doen van desen
Also seker als gi wilt wesen,
Dat ic getrouwelike sal
In allen stucken dienen al."
Doe begonste een stuc die coninginne
Te pensene in haren sinne.
Naden pensene sprac si doe
Dus haerre nichten toe:
»Joncfrouwe, gi sult moeten, tuwaren,
Morgen int lant van Gaule varen
Ende gi sult soeken in dat lant
Enen casteel, die Trebes es genant.
Daerbi staet ene abedie, als ic weet,
Die in walsche Monstyr Roal heet,
Dats in dietsche na mijn verstaen
Coninclike monster, sonder waen.
Die monster was gesticht, dats waer,
Om conincs Bans ere daer.
Die monster steet op enen berch al,
Ende onder die monster staet een dal,
Ende daerin een lac. Also gi coemt daer
Gaeter in al sonder vaer,
Want els niet dan toverie en es;
Ende hebbedi gene herte des,
Dat gire in gaet, ontbeit totien
Dat gire ieman ingaen sult sien.
Ende alse gire ieman ingaen siet
Volget hem ende en laetes niet;
Want ne daedijs niet, sonder waen,
Mijn orbare bleve al ongedaen.
Ende als gi sult comen daer lac es,
Gi sult daer vinden, des sijt gewes,
Scone huse ende salen
Ende hovesche lieden ende vroet van talen.
Vraeget dan om die vrouwe daer

Digitized by Google

Van daer binnen, die heet over waer
Iemenne bi rechter namen, ende si
Heet vrouwe vanden Lake daer bi.
Alse gise siet segt hare daer naer,
Dat ic selve sinde daer,
Ende dat ic hare bidde om Gode des,
Bider trouwen die si sculdich es
Den genen dien si heeft gevoet,
Dien si niet min en mint dan si mi doet,
Dat si, opdat hare wille si,
Hier wille comen spreken jegen mi."
Ende si visierde doe hare
Welc hare wech te vaerne ware.
Mettien quam die coninc daer inne,
Ende als hi sach die coninginne
Opgeseten was hi blide,
Want hi wiste wel tien tide
Dat si niet also siec ne was, sonder waen,
Alse hem was doen verstaen.
Hi vragede hare wat si daede.
Si seide: »Wel, bider Gods genade,
Ic ne bem niet so siec bedi
Als ic gisteren was," seide si.
»Ic bem verlicht van mire siecheden."
Hi seide: »Aet di iet heden?"
Si seide: »Jay ic, een luttelkijn."
— »Ic woude wel," sprac hi, »mocht sijn,
Dat gi vanden bedde wart gestaen
Ende ghi inden zale moest gaen
Met ridders, ende proven dare
Ocht gi mocht horen niemare
Die u mochte vertroesten iet."
Si seide: »Ic ne gare noch niet:
Bedi ic bem siec ende swaer."
Die coninc seide tote hare daer naer:
»Ic salre danne gaen, bedi
Het es etentijt." Doe ginc hi,
Ende men ginc daer eten saen.
Doe begonsten in die camere gaen
Tote hare vrouwen ende joncfrouwen,

Digitized by Google

Die vergaeten alles rouwen
Als sise saegen verlicht alsoe,
Ende maecten grote feeste doe,
Ende troesten so si best mochten daer af.
Maer om troest diemen hare gaf,
Noch om dinc diemen seide dare
Ne mochten si blide maken hare;
Want sine wisten niet levende, als haer dochte,
Daer alle bliscap hare af comen mochte.
Nochtan was si op dien dach
Blider dan si te sine plach,
Ende si dede soeken metter vart
Een goet ende een dapper part.
Ende si dede soeken beide
Breidel, sambuwe ende gereide,
Die diere waren ende rike
Ende berect mede cierlike.
Des anderdaeges stont op vroe
Die coninginne ende seide doe
Ter joncfrouwen: »Hets tijt nu,
Dat gi wech vart, gereid u.”
Si gereidde hare daer nare,
Ende die coninginne gaf hare
Om te ridene bede
Roc ende mantel mede
Van roden samite, ende daer bi
Noch enen mantel, die si
Tandren tiden, alsi woude
Ende haer goet dochte, dragen soude.
Ende si leverde haer enen naen,
Die alle tongen conste verstaen,
Ende enen sciltknecht diere gelike
Om te varne sekerlike.
»Als gi biden lake coemt,” seide si,
»Ne voerse niet met u daer bi,
Maer laetse te Mostier royale.”
Si seide si sout doen wale.
Die joncfrouwe porrede mettien,
Ende die coninginne heeft na hare gesien
Al in een, ende wachte

Digitized by Google

Also verre als sise sien mochte.
Ende als sise niet langer mochte sien,
Noch joncfrouwe noch pert mettien,
Gebrac hare therte ende si besweec,
Ende si sat neder al bleec
Ende weende ende mesbarde so saen,
Dat si met pinen mochte opstaen.
Alsi dus weende si vant
Een vingerlin an hare hant,
Dat Lanceloet te dragene plach.
Mettien si opt vingerlijn sach,
Dat hem die vrouwe van Lac gehinde,
Doe sine te hove sinde
Om nuwe ridder sine;
Ende hare gedachte biden vingerline
Omden ghenen diet hare gaf,
Daer hare vele pinen was comen af.
Doe custe si dat vingerlijn
Gelijc ocht helich hadde gesijn.
Mettien seide die coninginne:
»Ay Lanceloet, wel lieve minne,
Nadien dat ic nacht noch dach
En gene bliscap hebben ne mach
Bi niemaren die ic hore van u,
So sal ic mi conforteren nu
Met desen vingerline, dat gi
Hadt so wart, ende bedi
Dat gi so minnet ne sal ic niet sien,
Ic ne sal verbliden van dien.
Ende God onse Here moete geven,
Dat ic noch so lange moete leven,
Dat ic u gans ende gesont
Hebben moete noch teneger stont,
Mine mochten daerna gene saken
Gescien, die mi drove mochten maken."
Die coninginne sprac dese wort
Tote haer selven, die gi hebt gehort,
Ende si ginc neder blide van desen
Dan si te voren hadde gewesen,
Ende bat Gode dat hi hare

Digitized by Google

Horen dede goede niemare,
Die si begherde te horne sere.

Lancelot te Corbenyc.

II. vs. 14783—15250.

Lancelot wordt door eene jonkfrouw gered uit de strikken hem door Morguein, Arthurs zuster, eene befaamde tooveres gespannen, en komt eindelijk in het kasteel van Corbenyc, waar zich het Heilige Graal bevond, en aanhoudend vreemde wonderen geschiedden. Lancelot, oorspronkelijk bestemd om het Graal te winnen en een einde te maken aan de wonderen die het land verdierven, had dit verbeurd door zijne misdadige liefde voor Ginevra, daar geen ander dan een maagdelijk ridder dit voorrecht zoude te beurt vallen. Hiertoe was zijn nakomeling bestemd, „de leeuw die uit den luipaard zou voortkomen'', en rein en onbesmet zou blijven. Hoe Lancelot dezen verwekt komt in het volgende verhaal voor.

Dien nacht was Lanceloet met minnen
Te gemake gedaen daer binnen,
Ende ruste alse dies noet hadde doe,
Ende sliep toter primetijt toe.
Ende als hi op soude staen
Men brochte hem nuwe cleder saen.
Hi horde messe, ende daer naer
Ginc men sitten eten daer.
Na den etene nam hi orlof;
Hine woude niet bliven in dat hof,
Nochtan bat mens hem sere.
Alse opgeseten was die here
Hi nam sinen scilt ende bat daer naer,
Datmen hem een spere gave daer;
Ende men gaft hem in die hant.
Hi seide toter vrouwen thant:
»Vrouwe, gedinct u vanden gelove,
Dat gi deedt eer ic hier quam ten hove?"
Si seide: »Jaet." Doe seide hi:
»Vrouwe, quijt u danne jegen mi."
Si daedt gerne, seide si.
Si dede een part sadelen bedi,
Ende hiet enen cnape volgen hare.
Die here vragede daer nare

Digitized by Google

Der vrouwen waer si varen soude.
Si seide dat si leiden woude
Den here te Cambenoyt toe,
Want si hadt geloeft also
Hem te toennen die scoenste dinc
Die hi noit gesien hadde niewerinc.
Si voer en wech metten here.
Si hadde hare bewimpelt sere
Jegen die heyten vander sonnen.
Si reden als si hadden begonnen,
So dat si een deel na none quamen
In een dal, dat si vernamen
Enen wel sittenden casteel.
Alsire gehinde quamen een deel
Gemoetten si ene joncfrouwe daer bi,
Die der joncfrouwen vragede waer si
Genen ridder leiden soude.
Si seide: te Cabenoyt, also houde.
— »So mindine luttel," seide si, bedi
Si leiddene tere stat, daer hi
Sonder scande niet sceden ne sal,
Noch sonder scade, hine hebs geval.
Als sire in quamen seiden die lieden doe
Inden casteel, daer hijt horde toe:
»Here ridder, die kerre beit na u."
— »Dat en is dirste niet nu,"
Sprac Lanceloet doe al stillekijn,
»Dat icker op hebbe gesijn."
Si reden dien meesten tor bet naer,
Dien Lanceloet sere besach daer:
Het was die scoenste, als hem dochte,
Die in enich lant wesen mochte.
Hi horde bi hem ropen tien tide
Een wijf, dochte hem, in die rechte side.
Hi reet derwart, ende hi vant
Die selve joncfrouwe te hant,
Die Waleweine op enen tijt ontvacht,
Daer hi toe dede al sine macht,
Uut ere cupe te done, ende si
Riep: »Helpe, Sinte Marie! ende wi

Sal mi helpen uut deser noet?"
Als si sach dat quam Lanceloet
So riep si op hem sere:
»Helpt mi hier uut, lieve here,
Ic verberne al." Hi nam thant
Die joncfrouwe bider hant,
Ende hiefse uut metter vart,
Dat hem niet te pinen ne wart.
Si viel hem te voeten doe,
Ende si custe sinen scoe,
Ende seide: »Lieve here, die tijt
Moete sijn gebenedijt,
Dat gi wart geboren, bedi
Gi hebt uter meester noet geholpen mi,
Daer noit enich wijf in was."
Alsmen wiste die waerheit das,
Doe begonste vervullen die zale
Van vrouwen ende joncfrouwen altemale,
Van ridders ende van porters mede,
Die alle quamen tier stede,
Die wouden die joncfrouwe besien.
Ende si leidense na dien
In ene capelle, daer si sere
Alle dankeden onsen Here.
Si leiden Lancelote daer naer
In een kerchof onder den tor daer,
Ende togeden hem ene tombe tien stonden,
Daer lettren ane gescreven stonden.
Dit es datter was gescreven:
»Dese tombe wart niet opgeheven
Eer die lupart hant daer an sal slaen,
Daer die groete liebart uut sal gaen:
Hi salse opheffen lichtelike,
Ende die grote liebart sal sekerlike
An sconincs dochter gewonnen wesen,
Daer men int walsce af mach lesen,
Datmen noemt coninc
Del tere foreine, in waerre dinc."
Lanceloet ne was niet vroet das
Wattie lettren meinden als hi las.

Digitized by Google

Die ghene seiden, die daer waren bi:
» Dat sidi, here, alse wanewi,
Daer die lettren af spreken entrouwen;
Want wi weten wel bider joncfrouwen,
Die gi dilevereert hebt nu ter tijt,
Dat gi die beste ridder sijt
Diemen nu vint, ende sonder genoet."
— » Wat wildi dat ic doe?" sprac Lanceloet;
» Ic saelt gerne doen," seide hi.
Si seiden: » Wi willen, here, dat gi
Dese tombe opheft ende siet
Wat daer onder es, ende lates niet."
Hi hiefse op doe, ende hi vant
Daer een vreselic serpent thant,
Ende dat wreetste dat hi vordien
Noit te voren hadde gesien.
Alst sach dat vor hem was Lanceloet,
Het warp vier uut doe so groet,
Ende verbernede daer ter stede
Sinen wapenroc ende sinen halsberch mede.
Het warp hem uten putte daer naer
In midden vanden kerchove daer,
So dattie bome begonsten sciere
Verbernen vanden heyten viere.
Die daer binnen waren vloen
Ende clommen ten venstren om dat doen.
Lanceloet decte hem metter vart
Metten scilde ende ginc der wart,
Alse die engene avonture doe
Hem en ontsach die hem quam toe.
Ende dat serpent warp uut thant
Gevenijnt vier, so dattie brant
Sinen scilt buten al verbrande;
Ende Lanceloet staect so sere thande
Metter glavyen in sine borst,
Dat si den serpente ginc sonder vorst
Doer den lichame, ende dat hout mede;
Ende het sloech op derde tier stede
Metten vlogelen slage groet,
Alse dat was gewont ter doet.

Daer na hi hem sulc enen slach gaf,
Dat hem dat hoeft vloech af.
Die ridders quamen toe daer naer
Om Lancelote te helpene daer.
Alsi saegen dat serpent was doet
Si toenden hem doe bliscap groet.
Daer quamen doe binnen en trouwen
Ridders, vrouwen ende joncfrouwen,
Ende deden hem grote feeste.
Si riepen alle minste ende meeste,
Dat hi wel moeste comen wesen,
Ende leidene int paleys na desen.
Binnen dien quam daer, sonder waen,
Een ridder met vele ridders gegaen,
Ende hi was die scoenste man
Die Lanceloet gesien hadde vor dan.
Alse die van binnen worden geware
Dattie coninc gegaen quam dare,
Si stonden op ende seiden na dien:
»Here, hier mogedi den coninc sien."
Lanceloet stont op met desen
Ende hietene wellecome wesen.
Die coninc groettene weder doe
Ende helsedene sere toe.
Hi seide: »Wi hebben u begart lanc:
Nu hebben wi u, God danc,
Wi hadden uwer coemste grote noet;
Onse lant es verwoest al bloet:
Die arme lieden hebben verloren al
Hare lantwinninge groet ende smal,
Ende het ware wel tijt nu mere
Dat hem ware, wilt onse Here,
Hare verlies verset van haren goede,
Dies si nu in dese aermoede
Grote breke hadden menich jaer."
Si gingen beide sitten daer.
Doe vragede hem die coninc das,
Hoe hi hiete ende wie hi was.
— »Ic bem Lanceloet;" antworde hi.
Doe seide die coninc: »Segt mi,

Digitized by Google

Lieve vrient, was u vader dan
Die coninc Ban, die goede man,
Die van rouwen starf?" Doe seidi: ja hi.
Die coninc seide: »So bem ic seker daerbi,
Dat bi u, ochte bi dinge
Die van u sal comen sonderlinge,
Sal dit lant dilevereert wesen
Vanden vremden avonturen na desen,
Die hier bi dage ende bi nachte gescien,
Alse wi alle dage moegen sien."
Mettien quam ene oude vrouwe daer,
Die wel sceen hebben C jaer,
Ende sprac den coninc in nauwen rade,
Ende vrageden wat men best daede
Metten riddre die daer was doe,
Die hem God hadde gesint toe.
— »Ic ne weet," antworde die coninc,
»Sonder datmen doet ene dinc,
Dattie ridder hebbe stille
Mine dochter te sinen wille."
Si seide: »Hine salre willen niet
Hebben, gevalt datmense hem biet;
Want hi mint so over sere
Des conincs Arturs wijf, lieve here,
Hine wille gene andre dan hare.
Dus bedarf datmenre toe vare
So vroedelike, seggic u,
Dat hijs niet worde geware nu."
— »Nu doet dan met deser dinc
Also als u goet dinct," sprac die coninc.
— »Laet mi," seit si," gebruijen daer mede,
Ic sal wel doen dese besichede."
Die coninc quam in die zale weder
Ende sat bi Lancelote neder,
Ende hilt jegen hem sprake
Van enen ende van andren saken.
Doe vragede Lanceloet den coninc des
Hoe hi hiete. Hi seide: Pelles,
Ende dat conincrike horden toe
Datmen in walsche hiet *Tiere foreine* doe.

Digitized by Google

Alsi dus sitten ende spreken van dien
Heeft Lanceloet die duve versien
Dore ene venstre comen daer in;
Dat was die duve, meer no min,
Die mijn here Walewein daer sach
In enen tide dat hi daer lach.
Si droech in haren bec openbaerlike
Een scone wiroecvat ende rike.
Ende alse dit was so wert die zale
Daer binnen vervult altemale
Metten soetsten roke, dat hem dochte,
Dat enich man gepensen mochte;
Ende alle die daer waren swegen vort,
Dat daer niemen en sprac een wort,
Maer elc knielde alse hi vernam
Dattie duve daer binnen quam.
Si keerde in ene camere doe.
Doe sprongen die seriante toe
Ende decten die tafle haestelike.
Si saten daer alle gemeenlike
Datter nieman toe sprac een wort,
Ende men riep daer nieman om eten vort.
Dies wonderde Lancelote sere,
Maer hi dede no min no mere
Alse hi den andren sach doen daer.
Maer hi sat vorden coninc daer naer,
Ende hi sachse wesen al
In bedingen, groet ende smal.
Daer quam uter cameren na dien
Ene joncfrouwe, die hadde wel besien
Mijn here Walewein alse hi daer was.
Si was so scone, alsict las,
Ende so hebbelijc daer bi,
Dat Lanceloet doe seide dat hi
Noch soe scone wijf sach negene
Sonder sire vrouwen allene,
Ende seide dat si hem wel seide waer,
Die ghene diene brachte daer.
Hi sach dat si gedraegen brochte
Een vat, dat hem wesen dochte

Digitized by Google

Talre rijcste dat hi vor dien
Noit te voren hadde gesien.
Ende Lancelote dochte das,
Dat in keelcs wise gemaect was,
So dat hem wel daerbi dochte
Dat helege dinc wel wesen mochte.
Hi leide sine hande doe bede
Te gadere ende neech oec mede.
Ende alse die joncfrouwe inden rinc
Vor alle die taflen ginc,
Elc tirst dat hi sach dat
Knielde elc vordat helichge vat,
Ende Lanceloet hi dede also.
Die taflen worden vervult doe
Van goeder ende van riker spisen,
Diemen niet mach volprisen,
Ende dat paleys wert vervolt tier ure
Met alsoe soeter roeke aldore
Ocht alle die specien waren daer,
Diemen vonde verre ende naer.
Alse die joncfrouwe hadde gegaen
Ene waerf omme si keerde saen
In die camere daer si ute ginc.
Doe sprac tote Lancelote die coninc:
»Ic hadde om u groete sorge nu,
Dattie gracie ons Heren ane u
Gefalgiert soude hebben, als si dede
An Waleweine ter selver stede."
Lanceloet seide: »Het en bedarf niet,
Dat onse Here, diet al siet,
Ende so goedertiere es, dat hi
Op sinen sondare altoes gram si."
Na etene die coninc vragede
Lancelote hoe hem behagede
Vanden vate dat die joncfrouwe brochte.
Lanceloet seide, dat hem dochte
Dat hi noit en hadde vordien
Also scone joncfrouwe gesien:
»Van vrouwen ne seggic niet," sprac Lanceloet.
Doe pensede die coninc al bloet

Om die dinc die hem was gedaen
Vander coninginnen Genevren verstaen.
Mettien tote Abrisane ginc,
Sire dochter meestersen, die coninc,
Ende seide hoe hem al bloet
Van sire dochter antworde Lanceloet.
— »Here, ic wist wel," seide si saen:
»Ontbeit, ic salne spreken gaen."
Si ginc tote hem ende vrageden daer nare,
Och hi wiste enichge niemare
Van Artur den coninc; ende hi seide
Dat hire af wiste die waerheide.
— »Here," seit si, »ic ne wille u
Om die coninginne niet vraegen nu,
Bedi ic sachse hets onlanc."
Alse hise nomen horde hi versspranc
Van bliscapen, ende seide nadien:
»Waer hebbedise dan gesien?"
— »Ic sachse," seget si, »sonder gilen,
Henen omtrent II milen
Tere stat daer si te nacht liggen sal."
Hi seide: »Gi speelt met mi al."
Si seide: »Ic en doe, entrouwen,
Ende om u nimme; wildise scouwen
Ic salse u tonen, volget mi."
— »Ic salt gerne doen," seide hi.
Si ginc toten coninc saen
Ende seide hem hoesi hadde gedaen.
»Doet uwer dochter opsitten ter vaert
Ende doetse voren ter Quassen waert,
Dats den naesten casteel dien gi
Iewerinc hebt hier bi,
Ende doetse daer te bedde gaen
In een scoen rijc bedde saen;
Ende wi sullen comen daer naer,
Ic ende Lanceloete daer,
Ende ic sal hem gewagen des,
Dat dat die coninginne es;
Ende ic sal hem dranc drinken geven,
Als hine heeft beseven

In sine herssene, hi sal
Dan doen minen wille al.
In desen manieren sal van dien
Onse begerte moegen gescien."
Die coninc sindese en wech daer nare,
Ende wel XX ridders met hare.
Men dede die zale wardelike
Berechten, herde rikelike;
Ende daerna, alst donker nacht was,
Quam Lanceloet daer, als ict las,
Ende Brissame leidene thant
In die camere daer si die ridders vant,
Diene hieten wellecome wesen,
Ende ontwapendene na desen.
Die vrouwe beval ere joncfrouwen,
Diere si daer toe woude betrouwen,
Alsi heyschen soude drinken,
Dat si den dranc soude scinken,
Dien si hadde daertoe gemaect,
In enen cop wel geraect,
Ende dat si Lancelote daer ave
Ende niemen els drinken ne gave.
Alse Lanceloet ontwapent was
Hi hadde dorst ende vragede das,
Waer sijn vrouwe was die coninginne.
Si was te hare camere inne,
Antworde hem doe Brissane,
»Ende si slaept al nu, ic wane."
Lanceloet heyschede den wijn doe.
Die joncfrouwe die was geleert daer toe
Scincte hem vanden dranke daer,
Alst hare bevolen was. Hi was claer
Alse fonteine in scine,
Gevaruwet gelijc den wine.
Hi hadde dorst, ende die vrouwe beval
Dat hi den nap uutdronke al:
» Het sal u goet doen, sekerlike,
Gine dronct in langen desgelike."
Hi nam den nap ende dranc so sere,
Dat hine uutdranc ende heyschts mere.

Digitized by Google

Men brochts hem meer, ende hi dranc.
Ende hi verwandelde eer iet lanc,
Ende hi vragede daer nare
Waer sijn vrouwe die coninginne ware.
Si sach op hem ende wert geware das,
Dat hi een deel verwandelt was,
Want hine wiste niet doe
Waer hi was, ende waende toe
Hebben geweest te Kameloet:
Aldus was verdoelt Lanceloet;
Ende hem dochte doe oppenbaer,
Dat hi doe sprac jegen die vrouwe daer,
Die met sire vrouwen alden dach,
Die coninginne, te sine plach.
Brissane sagene ende haer dochte,
Datmenne wel bedriegen mochte.
Si seide: »Here," na desen,
»Mijn vrouwe mach wel in slape wesen:
Waeromme ne gaedi tot haere niet?"
Hi seide: »Omdat si mi niet ontbiet
Sone willicker niet gaen.
Ontbode si mi ic ginger saen."
Die vrouwe seide daer nare:
»Gi sulter sciere horen niemare."
Si ginc diere gelike daer binnen
Ocht si sprake der coninginnen,
Ende si quam weder ende seide: »Nu
Gaet, here, mijn vrouwe ontbiedt u."
Hi ontcleedde hem ende ontscoyde hem ter vart
Ende ginc thant te bedde wart,
Ende lach op tbedde bider joncfrouwen daer,
Alse die wel waende overwaer,
Dat sijn vrouwe ware, die coninginne,
Ende si, die in haeren sinne
Els negene dinc begerde dan si
Den genen mochte hebben daer bi,
Daer al ridderscap bi verlicht was,
Si was herde blide das,
Ende ontfingene blidelike.
Ende hi was blide diesgelike,

Dat hi blide te sine plach
Als hi bi sire vrouwen lach.
Dus waren te gadere gelegen daer
Die beste ridder, dat es claer,
Ende die scoenste die mochte wesen,
Ende die scoenste joncfrouwe tote desen
Ende vanden meesten geslachte toe,
Diemen iewerinc hadde vonden doe:
Maer die meininge van hen beden
Waeren herde verre versceden;
Want sine doet om sine scoenhede,
Noch om lost van vleessche mede,
Maer om vrocht tontfane,
Daer al tlant soude winnen ane
Ende al tlant soude comen mede
Weder in sine irste scoenhede,
Dat verwildert ende verwoest was herde
Biden droven slage van enen swerde,
Alsmen sal horen wale
In die queste vanden grale.
Ende Lanceloet begarde hare
In andre maniere, dats openbare;
Want hine begaretse niet
Om hare scoenhede, diet wel besciet,
Maer om dat hi waende das,
Dat sijn vrouwe die coninginne was.
Ende bi diere vergaderinge, sonder waen,
Wart daer sulke vrocht ontfaen.
Om dat suverheit daer wert besmet
Was den lande daer over geset,
Dat bi diere vrocht onder die liede
Vele soets ende goetheiden gesciede
In menichgen lande, dat wale
Verclaert distorie vanden grale,
Ende seget datmen daer doe wan
Galaädde den goeden man,
Den besten riddre die wesen mochte,
Ende die ten inde brochte,
Nader historien tale,
Davonturen vanden grale,

Die in dat vreselike sitten sat
Vander tafelronde, bedi in dat
Ne sat noit ridder sonder hi,
Hine moeste sterven ocht messcieden daer bi.

Lancelots danswoede.

II. vs. 18136—18614.

Lancelot komt aan een bosch, aan welks ingang een kluizenaar hem waarschuwt, daar niemand die er zich binnen waagt het kan verlaten. Zonder zich aan deze vermaning te storen, trekt hij verder, en ontwaart weldra eene vlakte, waarin een prachtige ivoren zetel stond en waar een aantal ridders en vrouwen zich met dansen vermaakten. Lancelot, tot heden slechts bezield voor strijd en ridderdaden, wordt door dezelfde danswoede aangetast, en mengt zich niettegenstaande de aansporingen van zijnen schildknaap onder de dansende menigte.

Daventure seget als die knape sciet
Van Lancelote, ende hine liet
Inden dans, dat hi wech reet
Ende haesten te ridene gereet,
Omdat hi lange hadde gemert.
Hi voer wech sere verert
Ende drove, omdat hem dochte
Dat Lanceloet daer wel bliven mochte
Dansende al sijn leven lanc.
Dar dansede Lanceloet ende sanc
Alse dandre deden doe:
Dat duerde toter vespertijt toe;
Ende alsmen eten soude gaen
Quam ene joncfrouwe tot hem saen,
Die hem seide: »Here, ic segt u,
Gi moet sitten in desen setel nu,
Ende wi selen setten, des geloeft,
Dese guldine crone op u hoeft."
Hi seide dat hi niet ene bone
En micte op eten no op crone,
Noch dat hi gerde ander saken
Dan dansen ende blide te maken.
—»Gi moet hier sitten," seide si;
»Wi selen weten oft wi daer bi

Telivereert selen wesen bi u.
Ende telivererdi ons niet nu,
So blijfdi met ons nu ten tiden;
Ende wi moten hier ontbiden
Tote dattie gene hier comen sal,
Die ons loessen sal van al
Der sotheit daer wi nu in sijn."
Hi seide: »Hets wel die wille min:
Ic salder op sitten dies gijt wilt also."
Hi ginc opten setel sitten doe,
Ende si sette hem die crone op thoeft,
Ende si seide: »Here, des geloeft,
Dat gi seker moget wesen des,
Dat uwes vader crone op u hoeft es."
Hi sach opwerd, ende hi sach vallen
Vanden torre neder met allen
Ene ymage, die gemaect was rike,
Rechte na eens conins gelike,
Ende viel soe sere, dat si
Te sticken brac; ende daer bi
Falgierde die toverie daer.
Si quamen alle weder daer naer
In haren sin, daer si vor desen
Lange ute hadden gewesen.
Alse Lanceloet ward geware das,
Dat op sijn hoeft ene crone was,
Warp hise van sinen hoefde neder
Ende ginc vanden setele sitten weder,
Daer hi tien tiden niet sitten mochte,
Bi redenen, alse hem dochte,
Om dat teken was van coninge.
Ridders ende vrouwen gemenelinge
Ende joncfrouwen helsdene sere,
Ende daden hem feeste, ende seiden: »Here,
Die ure dat gi hier comen sijt
Mote sijn gebenedijt!
Want gi hebt ons geworpen daer mede
Uter meester sothede,
Daer enege liede in quamen noit ere;
Ende wine waren ut comen nembermere,

Digitized by Google

En haddu God niet gesint hire."
Si leidene opten torre scire,
Daer si deden comen knapen,
Ende dadene haestelijc ontwapen.
Doe quam daer een jonc ridder vort,
Ende sprac tot Lancelote dese wort:
»Ic seide dat in allen maniren
Dese toverie niet soude falgiren
Vor dat gi quaemt te deser stede,
Ende hets wel beproefde dinc mede,
Dat gi een die beste riddere sijt
Die nu in die werelt es te derre tijt,
Ende die alre scoenste man;
Ende u sijn sculdich te minnen vort an
Die gene die hier binnen sijn, here;
Want sine waren hembermere
Teliverert sonder bi u,"
Lanceloet sprac: »Here, segt mi nu,
Waerbi dese aventure gevel;
Want alle die gene, weetmen wel,
Die in desen dans quamen, dat si
Haren sin verloren daer bi
Ende al hare bedachtecheden,
Ende van henen niet mochte sceden."
— »Here, dat sal ic u seggen wel,"
Sprac die gode man: »het gevel
Alse die coninc Artur dede feeste
Van sinen huwelike, dattie meeste
Van sinen lande ende sine barone
Quamen om hem manscap te done;
Ende na dattie bruilocht was leden
U vader quam dor dit foreest gereden.
Daer vant hi VI joncfrouwen doe,
Die dancsten ende songen toe
Vander coninginne Jeneveren neuwen sanc,
Die neuwe gemaect was onlanc.
In die middelt van den dansse stont
Een setel, daer op sat tier stont
Die scoenste joncfrouwe bi gelike,
Die mochte sijn in ertrike:

Digitized by Google

Conincs dochter soe was si,
Ende coninginne daer bi.
Die coninc Ban was doe een out man:
In sijn geselscap was nochtan
En geen so heblijc ridder als hi;
Ende hi bleef houdende daer bi,
Ende besach den dans tien tiden.
Ende daer hilt bi sire siden
Een sijn neve, en clerc wel geraect,
Ende van leden wel gemaect,
Wel hebbende ende edel man,
Ende wel singende; nochtan
En haddi noit gemint bi minnen
Ende was man die in allen sinnen
Meest conste nigromantien
Ende alle manire van toverien.
Die coninc besach die joncfrouwen wel,
Die daer dansten ende maecten spel.
Die clerc was een jonc man,
Ende sach sere der joncfrouwen an,
Die opten setel sat, ende hem dochte,
Dat hi sijn geluc wel prisen mochte,
Die joie mochte hebben met hare;
Ende hi seide vord daer nare,
Hine gecrege joie nembermere,
Hine hadde hare minne ere;
Maer hine wiste wie oft hoe
Hire wel mochte comen toe.
Alse die coninc lange hadde gesien
Genen dans, hi seide nadien:
»Het stonde wel, bi mire trouwe,
In desen dans, dat elke joncfrouwe
Enen riddere hadde an die hant."
Ende hi dede beten te hant
Ses ridders vanden sinen ter stede,
Ende deetse anden dans gaen mede.
Dus hadde elke joncfrouwe daer
Enen riddere al oppenbaer.
Ende als die joncfrouwe die inden setel sat
Dat geselscap sach, si seide nadat,

Digitized by Google

Datter goder tijt geboren ware
Die altoes hebben mochte daer nare
Alsulc geselscap, dans ende spel.
Die clerc verstont haer tale wel,
Ende seide: »Wildi, joncfrouwe,
Gi selet al hebben, bi mire trouwe,
Enen scoenren dans dan dese es,
In sulker maniren, des sijt gewes,
Dattie dans soude tallen uren
Alst scone weder ware geduren,
Somer ende winter daer bi."
— »En trouwen dat woudic," seitsi
»Ende ic soude doen dat willen soude
Die gene, diere toe hulpen woude,
Bedie mi donct dat gelijc desen
En mochte en gene dinc wesen."
Hi seide: »Wildi geloven dat gi
El niemane minnen sult dan mi
Binnen minen live, lude oft stille,
Ic sal hier af doen uwen wille.
Ic sal u seggen hoet sal sijn nu:
Die gene die gi hier siet, seggic u,
Salic doen dansen als gi siet
Al haer leven, ende selen niet
Modere werden van dansene embertoe;
Ende si selen dansen alsoe
Den winter ende den somer al,
Alst scone weder wesen sal.
Ende en sal hen in haren moet
Niet meer vernoien dant nu doet;
Ende alle die comen selen daer binnen,
Opdat si gemint hebben of minnen,
Selen met hen bliven also scire,
Ende dansen in sulker manire,
Ende niet pensen om ander saken
Dan om dansen ende feeste maken;
Ende dit sal geduren, sonder sage,
Toten avonde alle dage,
Ende dan selen si in genen torre gaen
Om eten ende om resten, sonder waen;

Digitized by Google

Ende licgen alle nachte daer binnen;
Maer engene liede, sonder die minnen
Oft gemint hebben ongelogen,
Selen niet met hen bliven mogen;
Want onder liede die joie driven
En mogen gene liede bliven,
Sine hebben joie; ende nieman mach
Grote joie hebben heden den dach,
Hine hebbe gemint of hine minne.
Ende den dans, daer si sijn inne,
Sal geduren tonsen liven,
Ende sal niet faelgiren no bliven
Vor die tijt datter toe comen sal
Die beste riddere vander werelt al,
Ende die scoenste: tot dien dage
Sal die dans falgiren sonder sage
In sulker maniren dat hi begint;
Bedie ic wille dat gijt kint,
Die dans sal beginnen bi u',
Die de scoenste joncfrouwe sijt nu
Van ertrike, dat donket mi;
Ende hi sal falgiren daer bi,
Alse die scoenste riddere vander werelt al
Hier binnen sal comen; ende hi sal
Aldus bi scoenheit begin ontfaen,
Ende bi scoenheit sal hi tegaen."
Alse die joncfrouwe dat verstont
Si hilt vor logene tier stont,
Ende waende in allen maniren,
Dat hi daer af soude falgiren;
Ende geloefde hem omt gone
Algader sinen wille te doene.
Hi berecte die ridders saen,
Die anden dans waren gegaen
Bi sire toverien alsoe,
Dat si danen niet wouden sceden doe;
Entie joncfrouwen, sekerlike,
Berecti dies gelike.
Als die coninc Ban werd geware das
Dat hen dansen soe in ernst was,

Digitized by Google

Hi seide dat hi, alse hem dochte,
Sijn crone bat niet bestaden mochte
Dan te gevene doe, sekerlike,
Den besten ridder van ertrike;
Ende lietse hier tsinen behoef alsoe.
Die coninc Ban voer wech doe,
Ende die clerc bleef metter joncfrouwen
Blide ende ontladen van allen rouwen,
Ende hadde al sinen wille daer of,
Alsi hem hadde gedaen gelof.
Die vanden lande quamen besien
Dit wonder, alsi horden van dien:
Doe quamen sulke vanden lieden,
Die van henen nine scieden,
Soe dat icker op enen dach
Wel hondert ende viftech sach.
Die dans gedurde daer naer
In deser maniren wel XIIII jaer,
So datter joncfrouwen vernoide dat;
Ende si haren lieve bat,
Dat hi die toverie brake.
Hi sprac: »In mach in gere sake
Vor die tijt comt, díere geset es toe."
— »Ic bidde u dan," seit si doe,
»Dat gi ons maect enich ander spel,
Daer wi ons mogen alsoe wel
Alse met dansene mergen mettien,
Ende sulc, dat alle diet sien
Te wondere daer op mogen scouwen."
Hi gaf antwerde der joncfrouwen:
Na dien dat sijs bat, hi sout doen wel.
Doe maecti een rike scaecspel,
Van goude, van selvere gemaect,
Dat noit minsce soe wel geraect
En maecte van enegen stene,
Datmen scaecbert hiet int gemene,
Dat wel dusent marct was werd.
Ende als hi van beiden was bewerd
Hi bracht der joncfrouwen na dien,
Ende bat dat sijt soude besien.

Digitized by Google

Ende si waren alsoe geset,
Alsmen daer soude spelen met.
Ende seide hare dat si name
Die side die haer best bequame;
Want si moester spelen mede.
Die joncfrouwe seide tier stede:
» Jegen wien daer spelen nu?
En sal niet wesen jegen u;
Want gine connes niet jegen mi."
— » Speelt beste dat gi cont," sprac hi,
» Want gine sult dit spel
Nembermeer connen spelen soe wel,
Gine sult inden hoec sijn gemat."
Tirst dat si verstont dat,
Si trac ene vinde vort alse houde
Om te wetene wat wesen soude.
Dar spranc ene vinde vor thant,
Datter nieman toe ne dede hant;
Ende alsi des wart geware,
Dat tspel spelde jegen hare
Sonder ander helpe, si pijnde sere
Subtilike te speelne vort mere,
Alse die gerne weten woude
Wat inden daer af comen soude,
Want si conste alsoe vele
Ende meer dan ieman vandien spele;
Mar sine conste soe wel niet dat,
Sine was in dien hoec gemat.
Ende alsijt hadde besien wel,
Si seide dat wel gemaect was tspel;
Ende si vragede oft alle
Diere comen soude bi gevalle
Derre gelijch gemat souden wesen.
Die clerc antwerde te desen:
» Neent niet, bedie hir comen sal
Een riddere gratieus boven al,
Ende begeert ende gemint, die soe vele
Connen sal van scaecspele
Ende van andren spele, dat sine gelike
Niet en sal sijn in eertrike

Digitized by Google

Van subtijlheden; ende bi desen
Sal dit spel ende ander gemat wesen
Diere mede spelen gemene,
Sonder die riddere allene;
Ende die macht van desen sal
Geduren des ridders leven al,
Ende te sire doet, in alre manieren,
Salt bi hem selven falgieren."
Aldus brochte die clerc dien dans vort,
Als gi hebt gesien ende gehort,
Ende hi sal bider comste van u
Inde nemen, des hopic nu.
Ende alse si hare lange ende vele
Gemercht hadde mettien scaecspele
Starft si ende die clerc mede,
Ende dandre bleven teser stede,
Darsi nembermeer ute ne waren comen,
Mar dat gi hen quaemt hir te vromen,
Darsi sijn verloest mede
Van harre groter sothede.
Ende ne haddi niet meer goets gedaen
Binnen uwen liven, sonder waen,
Soe soude u in alre wisen
Bi rechte al die werelt prisen,
Bi dire eren, die wi u sien gescien."
Lanceloet seide: » Nu motic sien
Die aventure vanden scaecspele,
Dar gi af sprect soe vele."
Men bracht hem, ende hi besacht wel,
Dat scakier ende dat scaecspel,
Bedie si waren sere rike
Ende gewracht subtillike;
Ende hi sette te poente bede
Die guldine ende die selverine mede,
Alsi te rechte souden wesen;
Ende hi trac vorwart na desen
Int begin die selverine vinne,
Die bider coninginnen stont, met sinne.
Ende alsi getrect hadde alsoe,
Die vinde an dander side quam vort doe;

Digitized by Google

Ende te met dat hi vort trac sijn spel,
Sach hi dander spel spelen alsoe wel.
Alsi hadde gespeelt met vinnen
Ginc hi met ridders beginnen
Sijn spel ende met rocken toe,
Ende speelde soe lange doe,
Dat hi met ere vinden tien tide
Dat spel matte in dander side.
Die gene die dat hadden gesien
Hadden groet wonder van dien,
Ende seiden: »Met rechte es uwe dat spel,
Want gi hebbet gewonnen wel,
Ende wet wel waerlike dat,
Nadien dat gi niet en sijt mat
Met wapinen mere dan mettien scake,
Dat es u ene sekere sake."
Hi antwerde dat hi das
Utermaten blide doe was.
Doe begonste minste ende meeste
Dar binnen spelen ende maken feeste,
Dat si bi Lancelote doe
Waren delivereert alsoe.
Dien nacht was hi wel ontfaen;
Sander dages alsi op was gestaen
Ende gewapent, doe bat hi des
Enen riddere vanden lande van Logres
Ombe ene boetscap te done,
Dies herde blide was die gone.
Hi bat hem dat hi soude varen
Te Cramelot al sonder sparen,
Ende hi den coninc ende die coninginne
Van sinen talven grote met sinne,
»Ende der coninginnen seggen dar nare,
Datic dat scaecspel sinde hare.
Ende teelt hare dat ict wan,
Entie maniere diere leget an."
Hi seide dat hijt gerne doen soude
Ende hi porde alsoe houde,
Ende reet soe verre, dat hi quam
Te Kameloet, dar hi vernam

Digitized by Google

Die loetsen gerecht tier wile,
Die waren lanc ene halve mile,
Dar die tornoy soude wesen.
Hi vor in die stat na desen,
Ende vant den coninc te rade
Wat men best mettien tornoie dade,
Dar alle die hoge liden gemeinlike
Selen comen van ertrike.
Die coninginne sat bi siere side
Rikelike gepareert tien tide.
Die riddere groette tien beginne
Den coninc entie coninginne
Van Lanceloets halven. Mettien worde
Spranc op die coninc alse hijt horde,
Ende helsdene sonder sparen,
Soe blide was hi vander niemaren,
Ende vragede hoet met Lancelote stoet.
Hi seide: »Ic hope dat hi wel doet,
Want hets leden onlange stont
Dat icken sach gans ende gesont."
Doe brachti vort dat scaecspel
In een ziden forel berecht wel,
Ende hi seide: »Vrowe, mijn here
Lanceloet hi groet u sere,
Ende sint u dit scaec bi mi
Op selke vorwarde, dat gi
Noit en sacht des gelike,
Gi mocht wel gesien hebben also rike."
Die coninginne was sere blide,
Ende dede vortbringen tien tide
Dat scaecspel, datsi woude besien.
Die coninc sater toe mettien,
Entie baroene alsoe wel,
Ombe te besiene dat scaecspel.
Doe seiden si gemeinlike
Sine sagen noit geen soe rike.
Die riddere sette dat spel na desen
Alst bi rechte soude wesen,
Alse oft menre mede spelen woude.
Hi sprac ten coninc alsoe houde:

Digitized by Google

»Here, kiest hir binnen wijf oft man,
Die gi wilt, die best spelen can,
Hi sal in den hoec wesen
Gemat, sijt seker van desen."
—»Ic sal selve spelen," sprac die coninc.
Alse die baroene horden die dinc
Si seiden: »Gine selt, here;
Laet mire vrowen spelen ere,
Diere meer af can, dat wi wel kinnen,
Dan alle die sijn hir binnen."
Die coninc dede die coninginne
Spelen, die met al haren sinne
Hare sette te speelne wel.
Ende alsi sagen dat scaecspel
Jegen die coninginne spelen alsoe
Bi hem selven, hen wonders doe.
Si hildent over toverneye saen,
Ende alsoe waest, sonder waen.
Die coninginne pijnde sere
Ombe wel te speelne in allen kere,
Want vele hoger lude sach opt spel;
Mar sine const gespelen niet soe wel,
Sine was in dende inden hoec mat.
Si logen in die zale om dat:
Die coninc sceernde oec op hare.
Si vragede den riddere dar nare,
Oft Lanceloet lettel ofte vele
Gespelt hadde mettien spele.
Hi antwerde: »Jahi, vrouwe."
—»Nu segt mi bi uwer trouwe,
Was hi gemat?" — »Neen hi, dat wet wel,"
Sprac die riddere, »want hi wan tspel."
—»Wat soudic seggen," sprac die coninc,
»Van Lancelote? In alre dinc
Men vint in al eertrike
Van provechen sijn gelike:
Van ridderscape noch van scoenheden
Nes sijns gelike in gere steden."
Die coninc seide: »Bi mire trouwe,
Lanceloet heeft u, vrouwe,

Digitized by Google

Ene scone gichte gegeven nu:
Danckes hem, dat radic u;
Want noit riddere ere vrouwen ne gaf
Scoenre gichte, sijt seker dar af.".
Die coninc dede geven daer naer
Den riddere, die dat present brachte daer,
Goede wapine ende een goet part,
Ende ander dinc, dat vele goeds was wart.
Die coninginne in dander side,
Die vanden presente was blide,
Dedem soe vele geven,
Dat hijs te bat hadde al sijn leven;
Ende si bleven dar na desen
Tote dat die tornoy soude wesen.

Lancelots gesprek met Ginevra.

II. vs. 21340—21485.

Het geviel op dien selven dach,
Daer die coninginne ten vensteren lach,
Dat Lanceloet bi hare was ende nieman mee
Ne ware soe na dan si twee,
Die hare tale mochte verstaen.
Die coninginne seide tote hem saen:
»Ay Lancelote, verstondi iet die wort,
Die Walewein heden brachte vort,
Dar gi hem horet vertellen
Daventure vander woester capellen,
Die hi seide dat geen man ne brochte
Te hoefde, noch dar toe en dochte,
Eert Gode alsoe bequame,
Dat dongevallege riddere daer quame,
Die bider keytivechede
Van siere vulre onsuverhede
Hadde verloren bi dien dingen,
Dat hi niet ne mochte te hoefde bringen
Die aventuren van den grale,
Ende seide vort in sine tale
Vanden selven riddere mede,
Datmen hiet tere ander stede

Der drover coninginnen sone;
Wettie iet wie es die gone?"
— »Nenic, vrowe," antwerde hi.
Si seide: »Lanceloet, dat sidi.
Hets mi leet dat gi bidien eesche
Ende bider hitten van uwen vleesche
Faelgieren moet vandien dingen,
Dat gise te hoefde nine moget bringen
Dar alle eertsce vromechede
Sal moten sijn gepijnt mede.
Nu mogedi seggen wel dat gi
Mine minne dire hebt gecocht daer bi,
Dat gi hebt verloren dar binnen,
Dat gi meer en selt mogen gewinnen;
Ende weet wel, dat ic niet min
Des drover ben in minen sin
Dan gi sijt, maer mere;
Bedie hets grote scade, here,
Nadien dat u God hadde gemaect
Best ende scoenst ende best geraect,
Ende gratieus boven alle man,
Ende hi hadde u gegeven nochtan
Selc geluc, dat gi sout hebben wale
Gesien dat wonder vanden grale.
Nu hebdi verloren dese dinge
Bi onser beider vergaderinge.
Ons ware beter datic hir voren
Noit en ware worden geboren,
Dan aldus vele gods bleven si
Te done, alst nu es bi mi."
Hi seide: »Vrowe, gi messegget nu;
Ic ne ware niet comen, seggic u,
Te also groter hoecheden
Alsic ben opten dach van heden,
Dat mi al bi u es gesciet.
Ic en hadde bi mi selven therte niet
Int begin van mire wandelinge
Te begripene also hoge dinge,
Dar andre liede niet ombe wachten
Bi fauten van haren machten;

Digitized by Google

Mar dat gi ende uwe grote scoenhede
Mi bracht in soe groete fierhede,
Datic gene aventure en vant
Ic en brachse te hovede te hant.
Ic was al seker, en haddict niet
Te hoefde bracht, wats ware gesciet,
Bi vromecheiden, ic ne ware
Nembermeer te u comen dar nare.
Ende ic moeste ember," sprac Lanceloet,
»Tote u comen ofte bliven doet.
Ende dit was die sake, die dede
Meest wassen mine vromechede."
Si seide: »En rout mi niet, here,
Dat gi mi mint dus sere,
Nadien dat gire sijt comen bi
Te alsoe groter werdecheiden alse gi segt mi;
Ende mi es leet dat gi hier voren
Te volbringene hebt verloren
Die aventuren vanden grale,
Dar ombe gesticht was, weetmen wale,
Dat geselcap vander tafelronden."
Lanceloet seide te dien stonden:
»Vrowe, gi segt groet wonder nu;
Ic en ware niet comen, seggic u,
Ne haddi geweest, dar toe
Dat ic comen ben, verstaet hoe:
Ic was arm in minen iersten spronc,
Ende buten minen lande, ende jonc;
Ic en hadde niet dese dingen
Sonder vromecheit te hoefde mogen bringen,
Dar gi af sprect, al sonder waen;
Ende ic en hadder niet toe gedaen,
Ne haddic niet soe wel met u gewesen."
Si vrachde hem na desen
Ombe Morgueine, die suster was
Des conins Artur, alsmen las,
Diene hadde gedreget soe.
Hi telde hare al doe,
Dies si sere tongemake was;
Want si was wel seker das,

Digitized by Google

Dat sine haette lude no stille
Anders dan ombe haren wille.
Si seide: »Here, ic radu wel
Dat gi u wacht, want si es herde fel.
Si can soe vele duvelien,
Si soude met harre toverien
Onneren wel dapperlike
Den besten man van ertrike.
Ic en weet wat anders raden u,
Dan gi nemt dit vingerlin nu,
Ende gijt an uwen vinger draget,
Want het toverie verjaget,
Ende doetse kinnen al bloet,
Want gi hebbes groten noet."
Hi nam dat vingerlijn van hare
Ende deet an sinen vinger daer nare.

Galaäd wint het Graal.
III. vs. 10033—10824.

Galaäd, Lancelots zoon bij Pelles dochter, wordt op tienjarigen leeftijd naar een klooster gezonden, waar hij vijf jaren verblijft, en daarop naar Arthurs hof gaat om tot ridder te worden geslagen. Daar gekomen neemt hij plaats in den gevreesden zetel aan de Ronde Tafel, waarboven eensklaps een opschrift met zijnen naam te lezen staat, en waarbij meer andere wonderen voorvallen. Galaäd ontvangt een wonderdadig schild en het zwaard van David, en zoowel hij als vele andere ridders gaan uit op de queste van het Graal. De meesten, dewijl zij met zonden besmet zijn, vinden geene avonturen; slechts Bohort, Perchevaal en Galaäd hebben allerlei ontmoetingen, en treffen elkander eindelijk na jaren lang omdolen te Corbenyc weder aan.

Hoe Galaät den coninc Mordran vertroeste ende die tomme brac, ende Perchale ende Bohorde vant, ende hoe si dat grael vonden.

Daventure seget hier ter steden:
Alse Galaät was gesceden
Van Lancelote, dat hi daer nare
Reet menegen dach harentare
Daerne leitde die aventure,
Soe dat hi quam tere ure
In die abdie daer Mordram in was,

Digitized by Google

Die coninc, daermen hier vore af las.
Ende alsi verstont die niemare,
Dattie coninc Mordran ontbeit daer nare
Tote dattie goede riddere soude
Daer comen, hi pensde also houde,
Dat hi tot hem soude gaen.
Des ander dages alsi op was gestaen
Ende messe gehort, hi ginc te hant
Daer hi den coninc Mordramme vant.
Ende alse die coninc, die daer lach,
Hem biden wille van Gode sach,
Die coninc, die lange daer te voren
Sine siene hadde verloren,
Ende sine macht van sinen leden,
Rechte hem op daer ter steden
Als hem Galaät naken began;
Ende hi sprac hem aldus an:
»Warechtich riddere, ende seriant
Ons Heren, alst es wel becant,
Wies comste ic hier ter steden
Soe lange hebbe nu ontbeden,
Nem mi in dine arme sonder vorst
Ende late mi resten op dine borst,
Dat ic in dine arme bede
Van desen armen live scede.
Du best so suver ende maget
Boven al dat wapine draget,
Alse der lylien blome, daer bi
Magedom es betekent, bedi
Si wittere es dan andere blomen,
Ende meer dogeden daer af comen."
Ende alse Galaät dat horde
Hi ginc sitten metten worde
Ten bedde daer lach die coninc,
Dien hi binnen sinen armen bevinc,
Ende hiltene vor hem, om dat dan
Hem resten soude die goede man.
Ende als Mordran die coninc sach,
Dat hi in Galaäts arme lach,
Hi seide: »Ic ben te minen wille sere.

Digitized by Google

Nu biddic Gode onsen Here
Dat hi u geselscap doe."
Die ziele sciet vanden lichame soe.
Alse die liede dat hadden verstaen
Si quamen daertoe alle saen,
Ende vanden genesen sine wonden,
Die hi gedragen hadde lange stonden,
Dat hen groet wonder dochte wesen,
Ende si grovene na desen.
  Ende Galaät voer wech ende quam
Int vresselike foreest, ende vernam
Die fonteine, die te wallen plach,
Daermen hier vore af lesen mach.
Ende als hire in stac sine hant
Verginc die hitten altehant,
Ende was nember heet vortmere;
Dat was bedie, dat in dien here
Noit ne was teneger uren
Enege hitten van luxuren.
Ende menne heitse vortane niet
Lanceloets fonteine, mar si hiet
Galaäts fonteine vord ane.
Ende hi sciet doe van dane
Ende quam in ene abdie int lant
Van Logers, daer hi doe vant
Die tombe, die bernde soe sere,
Daer Lanceloet hadde gesijn ere.
Ende alse Galaät daer binnen quam
Ende hi dat hol daer vernam,
Ende die tomme, die bernede soe,
Hi bat daer enen broder doe,
Dat hi hem seide wat dat ware.
Die broeder seide hem daer nare:
»Hets ene wonderlike aventure,
Die nembermer te gere ure
Geen man te hoefde bringen sal,
Sonder die in ridderscap sal liden al
Die ridders vander tafelronde."
Galaät seide te dire stonde:
»Ic bidde u op grote minne,

Dat gi mi wilt leiden daer inne,
Dat ic moge comen daer toe."
Entie broder leide hem daer doe.
Alser Galaät toe comen soude
Vier ende vlamme verginc also houde
Vander tommen, dat si nemmere
En bernede alsi dede ere.
Ende hi hief op die tomme te hant,
Daer hi enen doden lichame vant.
Ende alse die hitten was vergaen
Hordi ene stemme secgen saen:
»Galaät, gi sijt sculdech sere
Gode te dankene, onsen Here,
Die u sulke gratie heft gegeven,
Dat gi om u goede leven
Zielen moget trecken uter hellen,
Daer si jamberlike in quellen,
Ende senden daer ute in hemelrike;
Daer te blivene ewelike;
Bedie ic ben Symon, die was
Van uwen geslechte, sijt seker das,
Daermen hier te voren af las.
Ende oec hebbic, wet wel das,
In dese hitten gesijn vorwaer
Driehondert ende LIIII jaer,
Om tongeldene ene sonde,
Die ic dede terre stonde
Ane Joseppe, diemen wilen hiet
Van Aromathien. En waerdi niet,
Ic ware verdoemt ewelike.
Maer die Here van hemelrike
Hevet mi versien bi sire genadechede;
Ende om die grote oetmodechede,
Die in u es, so heeft hi mi nu,
Allene om die comste van u,
Verloest ut mire groter noet,
Ende geset in bliscepen groet."
Den genen, daer dit gedaen was,
Hadden herde groot wonder das;
Want daer, noch elre onder liede,

Digitized by Google

Noit so groet wonder gesciede.
Hi dede den lichame daer naer
Delven anden meesten outaer,
Alsmen sculdech te doene was.
Si waren blide alle das,
Ende festeerdene doe herde sere,
Ende daden hem grote ere,
Ende si vrachden hem wie hi ware,
Ende hi seide hen daer af dware.
Des ander dages nam hi orlof
Na messe ende ruemde thof.
Ende hi reet nu hier nu daer
In dire maniren wel vijf jaer,
Eer hi quam, daer ic eer sprac of,
In des gemangirts conincs hof.
Perchevael hilt hem oec tier ure
Geselscap al die vif jaer dure.
Si brachten die aventuren, die waren
Binnen Logers, in vif jaren
Te hoefde, so datter na die saken
Lettel te bringene achter gebraken;
Ende sine worden noit te genen stonden,
Hoe vele liede dat si vonden
Jegen hen, in en gere maniren
Datmense mochte iet scoffiren.
Op enen dach quamen si gereden
Uten foreeste tere steden,
Ende gemoetten Bohorde daer naer,
Die allene quam gereden daer.
Si waren blide onder hen drien,
Alse elc anderen hadde gesien.
Si groettene beide na desen
Ende vrachden hem om sijn wesen.
Ende hi seide henlieden, twaren,
Hine lach op bedde in vif jaren
Nie vierwerf, no in huse toe
Daer liede in wonende waren doe.
Dus waren dese drie gesellen
Vergadert, daer wi ave tellen,
Die versceden hadden gewesen;

Digitized by Google

Ende reden te gadere na desen,
Soe dat si ten castele quamen
Van Corbenijc. Alsi dat vernamen,
Die gene diere waren binnen,
Si ontfingense met minnen;
Ende boven hen allen die coninc,
Die wel wiste, dat bi deser dinc
Breken souden die aventuren
Die in dien casteel waren tier uren,
Die daer lange hadden gestaen.
Ende die niemare quam ute saen,
Al dat hof dore, vanden drien;
Ende si quamense alle besien.
Ende die coninc Pelles weende soe
Op Galaäte sinen neve doe:
Soe daden alle dandere mede
Die daer waren in die stede,
Diene sere hadden gemint
Ende gesien als hi was een kint.
Tirst dat si ontwapent waren
Quam te henlieden sonder sparen
Elyser des conincs Pelles soene,
Ende hi brachte vor die goene
Dat gebroken swaerd, daer gi
Hier vore af horet lesen mi,
Daer Joseph mede was gewont
In sine bene tere stont.
Als hijt getrect hadde uten scoe
Ende hi hem vertelt hadde hoe
Dat sward wilen tebroken was,
Behort quam ende provede das
Ant swaerd oft hi daertoe dochte
Dat hijt te gadere bringen mochte;
Mare en mochte niet gescien.
Ende Perchevael provede mettien,
Dient ontfacht te done alsoe,
Ende hi seide te Galate doe:
»Van deser aventuren hebwi
Gefalgirt, here, nu moetti
Proven wat gire moget doen an;

Ende falgeerdi daer af, ic wane dan
Dats geen man cracht ne heeft
Te hoefde te bringen, die nu leeft."
Doe nam Galaät die sticken in die hant
Ende vergadertse daer te hant
So wel, dat geen man van dien
Ware worden geware, diet gesien
Hadde, dattet min no mere
Igeren gebroken was ere.
Tirst dat van dien sconen beginne
Die gesellen worden in inne,
Si seiden: »Wi selen sekerlike
Dandere aventuren lichtelike
Te hoefde bringen wel nadien
Dat wi van dese hebben gesien."
Alse die van binnen die aventure
Vanden sweerde sagen aldure
Te hoefde bracht, si waren das
Utermaten blide dat also was,
Ende gaven Bohorde tswaerd daernare,
Ende seiden dat wel besteet ware
Ane Bohorde, omdat hi dan
Wert riddere was ende goet man.
Te vespertide begonde daer
Dat weder donkeren, dat was claer,
Ende sere verwandelen daertoe.
Daer hief een groet wint doe,
Die in dat palais sloech gereet;
Ende het ward daer binnen so heet,
Dattie liede waenden verbernen wel;
Ende daer selc in onmacht vel
Vander hitten die si hadden daer.
Ende si horden ene stemme daernaer,
Die hen dese word oppenbarde,
Dat si souden gaen harre varde
Die gene die niet sculdech waren
Te sittene, al sonder sparen,
Ter taflen Jhesus Kerst ons heren,
Daer hi die sine wilde eren;
»Bedie hi sal bi sire goeden

Die vraie ridders saen voeden,
Die hi waerd heeft talre wise,
Met sire hemelscher spise."
Alsi gehort hadden die tale
Si ruemden alle die zale,
Sonder Pelles die coninc,
Die goetman was in alre dinc,
Ende daertoe Elysar sijn soene,
Ende ene joncfrouwe (diegone
Was conincs Pelles nichte, ende si
Was dbeste wijf die was daerbi).
Dese bleven daer onder hen drien,
Om dat si wilden besien
Wat daer soude gescien. Daernaer
Sagen si comen negen ridders daer,
Al gewapent, die doe afdaden
Hare wapine al met staden;
Ende alsi dat hadden gedaen
Si negen Galaäte alle saen,
Ende si seiden tot hem doe: »Here,
Wi hebben ons gehaest so sere,
Omdat wi wilden met u
Ter hoger taflen eten nu."
Ende Galaät antwerde: »Gi sijt
Harde wel comen nu ter tijt,
Bedie hets oec lanc leden
Dat wi quamen hier ter steden."
Ende si saten alle neder daer,
Ende Galaät vrachde hen daernaer
Van wat lande si waren doe.
Die ene drie waren daertoe
Uten lande van Gaule, twaren;
Dandere seiden doe sonder sparen:
Van Yrlant; entie andere drie
Van Denemerken; dat seiden sie.
  Binnen dien dat si van desen saken
Onderlinge hier af spraken,
Hebben si IIII joncfrouwen vernomen
Daer ute ere cameren comen
Met enen bedde, daer op lach een man;

Digitized by Google

Die tongereke sceen wesen dan,
Ende hadde op sijn hoeft ene crone
Van goude, rike ende scone.
Si setten in die zale neder
Dat bedde ende kerden weder.
Doe hief sijn hoeft op die edelman
Ende sprac aldus Galaäte an:
»Wel moetti comen sijn, here!
Ic hebbe u begerd wel sere
Te siene, ende ic hebbe nu
Lange hier ontbeit na u
In selken pinen ende in rouwen,
Alse gi hier ane mi moget scouwen.
Nu es die tijt comen, hopic sere,
Dat biden wille van onsen Here
Mine pine nu lichten sal
Ende vander werelt sceden al."
Binnen desen hebben si gehort
Ene stemme secgen dit wort:
»Die niet en hebben vor desen
Gesellen vander questen gewesen
Gaen harre varde wech, bedi
En es geen recht dat si
Hier binnen bliven." Ende om die dinc
Ginc wech Pelles die coninc,
Ende Elysar entie maget mede.
Ende alsi geruemt hadden die stede
Alle die, sonder die hadden gewesen
Ter questen, hen dochte na desen,
Dat vanden hemele quam een man,
Die biscops abijt hadde an,
Ende in die hant een sceptre droech,
Ent opt hoeft een mitere dire gnoech.
Ende IIII ingle brachten dien man
Op enen setel gedragen dan,
Ende daden dien setel staen
Optie tafle, sonder waen,
Daer dat heilege grael op stont doe.
Die gene die daer was bracht alsoe
Hadde staende in sijn vorhoeft

Digitized by Google

Letteren, die seiden, des geloeft:
»Dits Joseph, die dierste biscop was
Vanden kerstenen, die te Serras
Biscop wiede onse Here
Int geestelijc palais wilen ere."
Die ridders die hadden gesien
Die letteren, hen wonderde van dien;
Want Josep, daer die letteren af al bloet
Spraken, was CCC jaer doet.
Doe seidi tot hen: »En laet u
Niet wonderen, Gods seriante, nu,
Al siedi mi heden desen dach;
Bedie diere gelike dat ic plach
Te diennen den heilegen grale
Alsic ertsch man was, also wale
Plegic noch te diennen hem
Dor 'al dat ic gesteléec ben."
Ende hi dede sine bedinge daer toe.
Daerna horden si doren ontoen doe
Vander cameren, ende daer nare
Soe worden si daer geware,
Dattie ingle, die daer te voren
Joseph brachten, als gi mocht horen,
Die twe brachten gedragen daer
Stallichte al bernende claer,
Ende die derde ene roede dwale,
Van samite gewracht wale:
Die vierde eene glavie doe,
Die ember bloetde sere toe,
Dat vander glavien wech ende weder
Dropelen bloets vielen neder,
Die de gene in ene bosse ontfinc,
Die daer metter glavien ginc.
Die twe setten die kerssen daernaer
Op ene selverine tafle daer,
Entie derde leide die dwale
Optie tafle neven den grale,
Ende die vierde hilt die glavie doe
Neffens den vate embertoe,
Dat bloet doe in sinen loep

Nederward daer in doe droep.
Ende alsi dat hadden gedaen
Josep stont op alsoe saen,
Ende trac die glavie ter stont
Vanden vate datter onder stont,
Ende decte dat vat metter dwale,
Die daer bi lach, harde wale.
Joseph maecte gelike also houde
Oft hi te sacramente gaen soude
Vander messe. Ende als hi daer
En lettel hadde gelet daernaer
Nam hi ene hostie nadat
Met sinen handen int heilege vat,
In gelike van brode; ende als hi
Dat ophief, doen sagen si
Vanden hemele comen tier ure
Nederward ene figure
In kins gelike, die hadde doe
Dat ansichte roet, ende alsoe
Ontsteken in diere gebare
Als oft een ontsteken vier ware;
Ende sloech in dat broet dare,
Daer si toesagen al oppenbare,
Dattet hadde die vorme dan
Van enen geesteliken man.
Ende alse Joseph lange hadde alsoe
Gehouden, hi leitdet neder doe
In dat heilege vat alsoe saen.
Alse Josep dit al hadde gedaen
Ende datten pape te done ginc an
Van datter messen behort dan,
Hi ginc tot Galaäte tier stont,
Ende custene ane sinen mont,
Ende hi hiet hem, dat hi alsoe
Custe alle sine brodere toe.
Ende Galaät deet alsoe saen.
Joseph seide alst was gedaen:
» Seriante ons Heren, die hebt u
Gepijnt ende gemoit tot nu
Om die wondere hier besien,

Digitized by Google

Die ten heilegen vate gescien,
Sittet teser taflen saen,
Daer gi selt die hogeste spise ontfaen
Entie beste, daer oit af aten
Enige ridders waer si saten,
Van uwes sceppers handen. Hierbi
Mogedi wel secgen dat gi
Hebt gepijnt omden hogesten loen
Daer oit ombe onder den troen
Enich riddere pine dede,
Oft enich ander man mede."
Als Joseph hadde geseit die wort,
Daerna verloren sine vort,
Sine mochten niet geweten waer.
Si saten ter taflen daer
Ende si weenden soe sere, dat
Hare ansichten worden nat.
Ende daerna hebben si vernomen
Uten heilegen vate comen
Enen man, die bloetde, bede
An die hande ende an die vote mede,
Ende andien lichame alsoe;
Die seide tot dien lieden doe:
» Gi, die mi getrouwe sijt,
Ende goede seriante nu ter tijt,
Die na dit eertsce leven
Vort int geestelike sijt verheven,
Gi hebt mi soe lange gesocht nu,
Dat ic ne wille mi vort jegen u
Niet langer decken; ende bedien
Moetti mi nu een deel besien
Ende van minen saken weten.
Gi sijt nu tere taflen geseten,
Daer noit riddere ne at
Sider datter Joseph toe sat
Van Arithmathien, die riddere fijn;
Maer die riddere die hier binnen sijn
Hebben hier af binnen desen,
Alse gi sijt, gevoet gewesen.
Nu comt vort ende ontfaet van mi

Dat hoge gerechte, dat gi
Begert hebt soe langen tijt,
Daer gi so vele om gepijnt sijt."
Nu nam hi selve dat heilege vat
Ende quam tote Galaäte nadat,
Ende Galaät knielde daer naer
Ende ontfinc sinen behoudere daer;
Ende sine gesellen gemeinlike
Daden alle dies gelike.
Ende alsi alle hadden ontfaen
Dat hoge gerechte, sonder waen,
Ende die gene, van wies handen
Sijt ontfingen, seide te handen
Tote Galaäte dese tale:
»Sone, also suver ende also wale
Gepurgiert alse wel in desen
Enech ertsche man mach wesen,
Wetstu wat ic hier houde vor di?"
—»Nenic, here, gine secget mi."
Antwerde Galaät, die seriant.
—»Ic houde hier in mine hant
Die scotele daer God ute at,
Daer hi met sinen jongeren sat.
Nu hefstu gesien dattu
Sere begeres te siene vor nu;
Maer dune heves niet, sekerlike,
Gesien alse oppenbaerlike
Alstuet noch hier na sals sien.
Ende wetstu waer dat sal gescien?
Het sal in die stat van Serras wesen,
Int geestelike palais, bi desen.
Derward moestu henen sceden
Ende dat heilege vat geleden,
Dat noch tavont rumen sal
Dat conincrike van Logres al.
Ic wille dattu die vard bestaes,
Ende dattu ter riviren gaes:
Du sals tscip daer vinden gemeert,
Daer du wilen in vondes tswert
Metten vremden ringen, ende du

Sout Perchevale leiden met u nu,
Ende Bohorde mede; ende bedi
Dat ic niet ne wille dat gi
Wech vard al sonder genesen
Den gemangierden coninc, bi desen
Willic dat gi vanden bloede ontfaet,
Dat vander glavien nedergaet,
Ende gine daer met bestrijct: hi sal
Van sire mesquame genesen al."
  Ende Galaät seide: »Lieve here, twi
Ne gedogede di niet dat si
Allegadere daer mede gaen?"
Ende hi antwerde hem saen:
»Ic wille dat gi in die gelike sijt
Van minen apostelen nu ter tijt;
Bedie gelijc dat si saten
Met mi ter taflen ende aten
En witten dondersdage, soe suldi
Sitten ende eten oec met mi
Ter taflen vanden heilegen grale,
Ende gi XII oec bi getale,
Die te deser questen behoren,
Gelijc dat waren hier te voren
Twaelf apostelen; ende ic ben
Die dertienste met u, alsic was met hen
Boven al; ende ic moet wesen
Met rechte u meester in desen.
Derre gelike dat ic dede sceden
Mine apostele, ende in vele steden
Dede predecken, enter meneger ure,
Minen name al die werelt dure,
Diere gelike suldi harentare
Gesprait werden verre ende nare,
Op ende neder, weder ende vort,
In menech lant, in menege port."
Ende hi gebindietse doe,
Ende si verloerne daer alsoe,
Datsi daer ne wisten niet
Waer hi voer, alsi van hen sciet,
Sonder dat hi maecte sine vart,

Digitized by Google

Alse hen dochte, te hemele waird.
Galaät ginc ter taflen te hant
Daer hi die glavie op vant,
Ende nam vanden blode daer ter stede,
Ende bestreker daer doe mede
Des conincs been daer hi was gewont;
Ende hi genas daer ter stont,
Ende lovede doe onsen Here
Vrindelike ende oec sere,
Dat hi hadde sine gesonde.
Ende hi levede daerna lange stonde,
Maer dat ne was ter werelt niet;
Want hi altehant die werelt liet,
Ende ginc in witten religionen,
Ende wart van soe heilegen done,
Dat God dor hem menege miracle dede,
Dies ic swige hier ter stede;
Maer ic sal u hier vord tellen
Wat doen selen dese gesellen.

Hoe tgrael gewonnen was, ende hoe Perchevaels suster begraven was.

Dus seget der aventuren cracht,
Dat recht omtrent middernacht,
Daer si lagen in haer gebede,
Ene stemme horden spreken gerede:
»Mine lieve vrient, al nu
Gaet van hier, dat hetic u;
Daer u geleiden wilt daventure
Derward gereit u nu ter ure."
Alsi die stemme hadden gehort
Si antwerden alle dese wort:
»Vader van hemelrike, here,
Gelovet moetstu sijn embermere,
Bedi dattu gewerdeges dattu
Over dine vriende ons nomes nu.
Die pine es niet verloren, die wi
Menichwerf hebben gedaen dor di."
Si ruemden dat palays doe,

Digitized by Google

Ende gingen neder int hof daer toe,
Ende vonden hare wapine daer,
Ende wapenden hem daer naer,
Ende saten op hare parde
Ende voren harre varde.
Ende alsi buten den castele quamen
Vragede elc oms sanders namen,
Soedat si worden geware das,
Dat vanden drien van Gaule was
Claudijn, Claudas sone, die een;
Ende si vonden vanden anderen tween,
Dat si waren van groter machte
Ridders ende van groten geslachte.
  Tirst datsi daer vernamen
Dat si ten scedene daer quamen,
Si ondercusten hen alle daer
Alse gebrodere; ende daer naer
Seiden die van Gaule wenende sere
Tote Galaäte: »Wel lieve here,
Wine waren noit so blide
Als wi waren te diere tide,
Dat wi quamen int geselscap van u;
Ende het soude ons sere rouwen nu
Dit sceden van u numere,
Maer dat alsoe wille onse Here."
— »Wi moeten ember sceden nu;
Hier ombe soe bevelic u
Den Here van hemelrike,
Ende bidde u oec vrindelike,
Oft gi comt ins conincs Arturs hof,
Ende u gedinct dan daer of,
Dat gi mi grotet minen vader,
Lancelote, ende oec mede allegader
Die gesellen vander tafelronden."
Si antwerden hem tien stonden,
Si souden doen sine bede
Oft si quamen tiere stede.
Si scieden alle also daer,
Ende elc voer sinen wech daer naer.
Galaät ende die sine reden doe

Soe verre aldus, dat si alsoe
Rechte binnen IIII dagen quamen
Ter zee; ende si vernamen
Dat scep, daer tenen stonden
Tswaerd metten ringen was vonden;
Ende si vonden letteren daer
Ane dbort gescreven oppenbaer,
Dat nieman ware so coene,
Dat hi hem sette tselken doene,
Dat hi int scip en sette voet,
Hine ware vast ende goet
Int gelove, dat hi gewaerlike
Geloefde anden Here van hemelrike.
Tirst dat si int scep quamen
Ende si dat bedde vernamen
Si worden te hant geware
Der silverinen taflen aldare,
Daer si waren gesceden of
In des gemangirs conincs hof;
Ende si sagen daer op staen
Dat heilege grael, sonder waen,
Met enen roeden samite verdect,
Gelijc ere dwalen berect.
Alsi sagen dat heilege vat
Elkerlijk toende anderen dat,
Ende dancten onsen Here das,
Ende seiden dat hem wel comen was,
Dat si waren int geselscap doe
Vanden heilegen grale alsoe;
Ende si bevalen hen onsen Here,
Dat hise vord geleitde mere.
Ende die wint, die stille was ere,
Ward doe waiende herde sere,
Ende dede dat scep met selker vard
Udeward zeilen ter groter zee ward;
Ende si voren in die zee alsoe
Lange, dat si niet wisten doe
Waer si voren. Ende Galaät plach
Te bedene nacht ende dach,
Als hi ginc slapen telker stont,

Digitized by Google

Ende mede alse hi opstont,
Starkelike ende oetmodelike,
Den groten Here van hemelrike,
Dat hi bi sire genade
Hem gehingede, als hijs bade,
Dat hine dade sterven dan.
Hi hielt heme soe lange daer an,
Dat hi op enen tijt horde
Van ere stemmen dese worde:
» Galaät, ne temayert u niet!
Onse Here wille dat gesciet
Dattu heme heves gebeden;
Te wat tiden ende te wat steden
Dattus bids, het sal gescien,
Ende dine ziele sal varen nadien
Met Gode in hemelrike,
Ende daer bliven ewelike."
Die gesellen lagen alsoe
In die zee daer ember toe,
Soe dat Perchevael ende Bohort
Te Galaäte spraken dese word:
» Dat bedde dat hier leget nu
Was gemaect, here, dor u,
Alse die letteren doen kinnen,
Ende gine lageter noit binnen,
Ende gi sijt sceldech, na onse verstaen,
Daer in te licgene, sonder waen;
Bedie die brief seit int begin,
Dat gire sout resten in."
Ende Galaät antwerde also houde,
Dat hire dan in resten soude.
Ende hi ginc opt bedde licgen daer,
Ende sliep te hant daer naer.
Ende als hi ontwake worden was
Sach hi te hant die stede van Serras;
Ende hi horde ene stemme doe,
Die henlieden dus sprac toe:
» Ons Heren seriante, gaet nu ter tijt
Uten scepe daer gi in sijt,
Ende nemet onder u drien

Digitized by Google

Die selverine tafle, ende na dien
Dragetse onder ulieden vort
Tote Serras in die port,
Recht alsi nu es, min no mere,
Ende en setse niet neder ere
Vor dat gi ten palaise comen sijt,
Dat men geestelijc heet nu ter tijt,
Daer God te biscoppe wiede
Joseppe ende gebindietde,
Die van Aramathien genant was."
Ende alsi hen pijnden das,
Soe werden si altehant geware,
Dat tselve scep quam dare,
Daer si hadden lange te voren
In geleit, als gi mocht horen,
Perchevaels suster, die was doet.
Ende doe seiden si al bloet,
Dat hen die joncfrouwe seide,
Vordien dat si starf, waerheide.
Si namen die tafle daer nare
Onder hen drien, die was wel sware.
Perchevael ende Bohort drogense voren,
Ende Galaät, als gi moget horen,
Droechse achter allene, ende vernam
In sinen wech aldaer hi quam
Enen man, die daer met crocken sat
Ende om aelmoessene daer bat
Om die minne van onsen Here,
Daer hi af nam sine liefnere.
Ende Galaät sprac hem dus an:
»Com hulp mi dragen, goet man,
Int palais dese tafle nu."
Hi seide: »Wat soudic hulpen u?
In mochte niet gaen in tien jaren
Sonder ander mans hulpe, twaren."
Galaät sprac: »Dine roke des niet,
Stant op, du heves geen verdriet."
Ende die man stont op tier stont
Al geganst ende al gesont,
Als oft hi noit ere

Digitized by Google

En hadde gehad gene dere,
Ende droech die tafle ter ere side
Jegen Galaät te dien tide.
Ende alsi quamen in die port
Seidi ten lieden weder ende vort
Die miracle, die hadde gedaen
Onse Here an hem, sonder waen.
Alsi int palais quamen si vonden
Dien setel te dien stonden,
Die daer hadde gereet onse Here
Te Josephs behoef wilen ere,
Om dat hire in sitten soude.
Daer quam gelopen also houde
Die vander port van Serras bidien
Dat si dat grote wonder wilden sien
Vanden mangirden crepelinge,
Die gesont was worden newinge.
Alsi hadden gedaen onder hen drien
Dat hen was bevolen van dien
Si kerden ten watere daernaer,
Ende gingen in dat scep daer,
Aldaer si Perchevaels suster in vonden,
Ende namense metten bedde ter stonden
Ende drogense int geestelike
Palais, daer sise rikelike
Dolven, alse betamde conincs kint.
Alse die coninc vander port sach tgent,
Die Hestoran hiet bi namen,
Dattie drie gesellen daer quamen
Ende ridders waren, hi quam te hant
Tot hen liede, ende hi ondervant
Ane hen wanen si waren doe;
Ende hi vrachde henlieden toe
Wat si daer brachten in die port
Optie selverine tafle vort.
Si seiden doe hem al van dien
Ende vanden anderen, onder hen drien,
Die waerheit al in scoenre tale;
Ende oec vanden heilegen grale
Ende van sine macht mede

Digitized by Google

Seiden si hem die waerhede.
Alse die coninc Ilestoran horde
Deser III goder ridders worde
Hi hilt over logene altemale
Dat si hem seiden vanden grale,
Alse die ongetrouwe was ende fel,
Ende ne gelovede niet wel;
Omdat sijn geslechte heiden was
En wildī niet geloven das,
Dat haer secgen was waerhede,
Ende hiltse over verraders mede.
Ende hi ontbeide tot dat si
Alle drie ontwapent waren, bedi
Dat hise ontsach, ende deetse vaen
Alsi haer wapene af hadden gedaen,
Ende in een gevancnesse lecgen daer,
Daer si in lagen wel een jaer;
Maer onse Here, die ter menger stede
Toget sine genadechede,
Ende die der gere, alsmen seget,
Te vergetene niet en pleget,
Die hem dienen lude ende stille
Met goeder herten, met goeder wille,
Hi sinde sinen vrienden soe,
In die gevanckenesse daer si lagen doe,
Dat heilege grael om hen mede
Te vertroestene te dier stede,
Soedat si vander gratien van dien
Altoes gevoet waren onder hen drien.

WALEWEIN.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 79—111.
» » » Roman van Walewein, II Dn.

Dit gedicht, een der uitstekendste voortbrengselen der ridderpoëzie, hebben wij te danken aan twee dichters, Penninc en Pieter Vostaert, van welke de laatste verreweg het kleinste ge-

deelte heeft bearbeid. Hoewel geene bepaalde bron bekend is is het evenwel te vermoeden dat het aan een Fransch origineel is ontleend, en hoewel het Leidsche hs. van het jaar 1350 dagteekent, moet de vertaling ongetwijfeld niet later dan in de eerste jaren der dertiende eeuw gesteld worden.

Walewein en Ysabele.

vs. 7835—8428.

Op eenen hofdag van Arthur te Kaerlioen zweeft eensklaps een prachtig schaakbord door de zaal en verdwijnt weder onmiddelijk. Walewein gaat op 's konings bede uit om dit te zoeken en komt na vele avonturen aan het hof van koning Wonder, die hem het wonderlijke schaakspel belooft, zoo hij hem het *zwaard met de vreemde ringen* verschaft, dat door koning Amorijs is een onverwinbare burcht wordt bewaard. Na lang dolen komt Walewein op den Ravensteen, waar hij door koning Amorijs vriendelijk wordt onthaald, en ontvangt van dezen het wonderzwaard op voorwaarde dat hij Ysabele, koning Assentijns dochter, voor hem zal winnen. Na vele wonderdadige ontmoetingen geraakt hij eindelijk binnen het kasteel waar Ysabele wordt bewaakt, doch wordt aldaar gevangen genomen en op het zien van de jonkfrouw in liefde voor haar ontstoken. Ook Ysabele ontbrandt in liefde voor hem, en verzoekt haren vader den gevangen ridder aan haar af te staan, opdat zij aan hem haar moed zoude kunnen koelen. Zij verwijdert zijne bewakers en hoort eene alleenspraak, waarin hij zijne liefde voor haar in roerende jammerklachten uitstort, waarop zij hem 's nachts heimelijk in haar vertrek doet brengen.

Aldus in deser selver maniere
Keerden uten carkre weder sciere
Die ridders; ende alsi waren buten
Dede die joncfrouwe Ysabele sluten
Die camere vaste metter spoet.
Twe camerieren ghetrouwe ende goet
Hadde Ysabele doe met hare,
Die hare stille ende openbare
Heimelike waren tallen saken.
Soene wilde ghene droeve herte maken,
Ende al si dat sake dat sijt weten;
Hare dinct soe hevet al leets vergheten,
Na dien dat soe haren lieven amijs
Met hare hevet in hare porprijs.

Digitized by Google

Noch ne was joncfrouwe in erderike,
Die so sere inhertelike
Enen rudder minde ende so sere
Als soe Waleweine dede den here.
Wet wel, dat die scone maghet
El en gene dinc en jaghet
Dan te drivene hare jolijt
Metten her Waleweine te deser tijt.
Soe weet hare selven seker daer,
Dat soe mach wesen sonder vaer.
Daer der Walewein lach upt pavement
Liep soe tote hem met ghenent;
Ne waer dat hare die scamelhede
Een wedertrecken gaf tier stede,
Soe hadde thant den ridder van prise
Ghehelst, ghecust in menegher wise.
Dit hevet soe hare ten selven stonden
Onthouden met pine; maer onbonden
Hevet soe saen den edelen man.
Ende mijn her Walewein, die hem can
Wel ghelaten, sprac met desen:
» Ay scone joncfrouwe, hoe saelt wesen
Weder salic sterven ofte leven?
Salic sterven, ic sal u gheven
Mine siele, scone joncfrouwe!
Neemdi mijn lijf, met soeten rouwe
Willic sterven in uwen scoot."
Die joncfrouwe sprac: » Ne ghene doot
Ne suldi, here, van mi ontfaen;
Maer mochtic, ic soude ju saen
Telivereren van algader
Ute den danghiere mijns vader.
Na dien dat nu ghescepen staet,
Wetic ooc wel sulken raet,
Dat ic wel cortelike sal
Ju telivereren van allental."
Die joncfrouwe namene bi der hant
Ende dedene upstaen thant,
Ende ledene ten selven tiden
In ene andere camere daer besiden.

Noit en was in aerderike
Camere so scone, no hare ghelike
Ghemaect bi meestrien groot:
Soe blecte van den goude root,
Ende scemerde harde menichfoude.
Meneghe scone historie, oude
Ende nieuwe, stonden daer ghepinghiert,
Daer die camere mede was verchiert,
Van cinopre ende van lasure,
Van selvre ende van goude pure.
Die pingheringhe ende dat wonder
Dat daer ghewrocht was boven ende onder,
Die ystorie van Troyen ende occ mede
Twonder dat Alexander dede. . . . .
In can ju ghemaken vroet
Van al den wondere datter stoet
Ende dat men daer al omtrent
Mochte sien upt pavement.
Ooc stont daer ghemaect ene duwiere
Subtijllijc in al sulker maniere,
Dat niemen ne ware so vroet van sinne,
[Dat hi des mochte werden in inne]
Welker neffens dat soe stoede.
Te groten rampe, niet sere te goede
Quaemt den meestere diese maecte,
Want allene up hem becraecte
Tongeval; hort in welker maniere:
Also houde als hi die duwiere
Hadde vulbrocht ende twerc volhent,
Stappans was hem sijn payment
Ghegeven: ic mach ju segghen hoe:
Die joncfrouwe dedene doe,
Ysabele, die goedertiere,
Stappans weipen in die riviere,
Daer hi verdranc, ende sijns daer nare
Nemmermeer ne wart niemare.
Dus ne wiste niemen van der dinc
Dan die joncfrouwe. Ende die ghinc
Bi den her Waleweine neder sitten
Up ene lijt, die met witten

Sidenen clederen was verdect.
Daer hevet soe hem vertrect
Al hare wesen, al haren raet,
Ende hoe dat daer binnen staet.
Soe heeft hem die duwarie ghewijst,
Die mijn here Walewein sere prijst,
Want soe behagedem harde wale.
Ysabele, die scone smale,
Ende Walewein, die riddre vri,
Waren gherne elc andren bi.
Dat grote solaes, die soete vie,
Dat grote amoers, die melodie,
Die si onderlinghe dreven
Wert jou van mi niet bescreven,
Want ic en caent ghesegghen niet.
Ende of si ooc speelden iet
Onder hem tween der minne spel,
Dan canic ju ghesegghen niet wel.
Heimelike al sonder rouwe
Es Walewein ende die joncfrouwe:
Si hebben haren wille al gader.
Ysabele hevet haren vader
Vergheten ende sinen rouwe groot;
Soe hadde liever hi ware doot,
Dan soe den riddre stout, vermeten,
Waleweine, soude vergheten.
Hare vader, die coninc Assentijn,
Hi waent wel weten die waerheit fijn,
Dat Walewein hevet die pine groot,
Starcke vancnisse, toter doot.
Lettel achte hi dat hi so wale
Met siere dochter, der scoehre smale,
Es te ghemake met soeten spele.
Hi ghelosede dicke ende vele
Met hoedane doot hine dade bederven,
Ende met diversen tormenten sterven.
Der Walewein, also ict eerst seide,
Ende Ysenbele hadden beide
Amors, jolijt ende grote jonste
Dat van haer negheen en conste

Digitized by Google

Van andren werden sat of moede.
Thaer selfs behouf heeft soe ene roede,
Ysabele, ghepluct; ic wane
Soe wertre harde qualike ane,
En doe gheluc ende groot gheval,
Bi reden die ic ju segghen sal.
Daer was een ridder int hof, die sere
Poghede om der joncfrouwen onnere.
Hi hadde bi nachte ende bi daghe
Verradelike gheleit laghe,
Ende ghewachte bi suptilen treken
Al hare segghen, al hare spreken,
Dat amors ende die feeste,
Die soe dreef met bliden gheeste
Jeghen den ridder goet van prise.
Walewein, die in alre wise
Die joncfrouwe minde met herten groot,
Hem dinct si sijn uut alre noot.
Si hadden hare hemelijchede
Ende hare grote riveel mede,
Daer toe spel ende soete jolijt.
Dies hadde die ander groten nijt.
Hi was wreet, fel ende stuur.
Met subtijlheit haddi in den muur
Ghemaect een gat, daer hi sach
Die feeste, die te drivene plach
Mijn here Walewein, die fiere,
Jeghen die maghet goedertiere:
Hi sach hem te menegher stont
Die joncfrouwe cussen an haren mont,
Ende helsen na der minne spele.
Dit was so dicke ende so vele,
Dat die felle riddre wreet
Toten coninc liep ghereet,
Daer hine in ene camere vant
Allene. Hi cnielde altehant
Ende seide: » Lieve coninc, here,
Mijn herte weent van groten sere;
Ghi sijt verraden jammerlike,
Ende ghi sult derven cortelike

Juwer werelt ere ende juwer crone.
Joncfrouwe Ysabele, die scone,
Heeft ju bi subtylen engiene
Verraden. Ju staet te ghesciene
Grote ramp ende swaer verlies."
Die coninc sprac: »Berecht mi dies;
Daer of soudic weten gherne.
Bestaet mi mijn dochter tonterne,
So waert jeghen nature sere
Dade mi een ander goet ende ere.
Maer hoe mochtic gheloven dat?"
Die ridder sprac: »Here, up een rat
Doet mi legghen, eest niet waer.
Nu comt selve tote daer:
Ic sal ju leden te sulker stede,
Daer ghi selve die waerhede
Properlike sult bescouwen."
Die coninc die antworde: »Met trouwe,
Daer moeti mi leden saen."
Dander sprac: »Here, weten gaen!
Ic salre ju leden, wanic wale."
Si ghingen te gader na der tale,
Die coninc ende die ruddere wreet.
Sinen heere leedde hi ghereet
Toter camere daer die ghelieve
In waren, dat ten groten grieve
Hem beden sal comen in corter ure,
Sine hebben meer dan aventure.
  Die rudder leetde den coninc mettien
Bet vort, daer hi mochte dorsien
Die masiere, ende hevet te hant
Versien den rudder achemant,
Waleweine, sittende met rivele
Bi siere dochter der damosele,
Ende sachse sitten allene twee
Tere scoenre taflen ende nemmee.
In harde menegerande wise
Hadsi plaintheit van goeder spise,
Ende van wine drierande ofte viere,
Elken ooc na sine maniere.

Digitized by Google

Vorc die goedertiere so sneet
Walewein die morssele ghereet.
Eer die maeltijt was voldaen,
Ic segghe ju, sonder minen waen,
Dat siere manlijc andren binnen
Bi den rade van der minne
Custen ende helseden hondert waerf:
Dat van rouwe doe niet en staerf
Die coninc, hare vader, doe hi dit sach!
Stillekine seit hi: » O wach,
Wien sal men betrouwen oft gheloven
Na dat mi nu wille roven
Mijns selfs kint mine werelt ere!
Soe salre omme sterven met groten sere.”
Als een die al es verwoet
Ghinc hi danen met groter spoet.
Die riddre volghede hem ter vaert.
Die coninc ghinc ter salewaert.
Ridders, serjante, al datter was
Verstormdi, sijd seker das,
Ende deetse doen in hare arnasc.
Meneghe ridder stout ende rasc
Was daer ghewapent wel.
Assentijn, die coninc fel,
Ledetse met hem alle gader
Daer der aventuren vader
In die camere was sonder rouwe
Met Ysenbelen der joncvrouwen.
Als alle sine liede waren daer
Doe sprac die coninc overwaer
Ende telde hem die baeldadichede
Die Ysenbele sijn dochter dede,
Ende dat soene met valscer hone
Ontherven wilde van siere crone,
Ende algader sijn volc verderven,
Ende verradelike doen sterven.
Hi vertelde hem dat soe drouch
Des ridders minne, die hem versloech
So meneghen crachteghen baroen.
Sine liede waren om dit doen

Harde gram ter selver ure.
Ende die coninc die hiet die mure
Ontwee steken metter vaert.
Doene was daer langher niet ghespaert,
Ende sine daden gheen ander warc.
Met hantbomen, groot ende starc,
Begonsten si hurten ende steken.
Wel dochte Ysabelen breken
Hare herte ende scoren mids ontwe;
Van groten vare hadse so wee.
Doe sprac soe te haren lieve:
»Wel soete minne, te groten grieve
Sal onser tweer minne enden.
Mijn vader comt ende wille ons scenden;
Wi sijn bespiet ende ghewacht:
Vullike toe, metter jacht
Vliet in die duwiere met haeste groot,
Of ghi sijt nu sekerlike doot!
Ende ic sal hier buten bliven
Eer mi mijn vader sal ontliven.
Al waert dat ghi ju settet ter were
En mochte ju helpen myn no mere.
— »Lief," sprac mijn her Walewein,
»So waric dan een groot vilein,
Soudic mi selven daer toe gheven
Te vliene daer ghi verlort ju leven.
Het ware mijn lachter al te groot:
Eer sal ic bi ju bliven doot.
Helpt mi wapen, scone joncfrouwe,
God sal ons helpen uut desen rouwe
Ende heden sijn onse toeverlaet:
Ic hope emmer, hoe soet gaet,
In sal niet sterven sonder were."
Minen here Waleweine den here
Halp die joncfrouwe dan
Dapperlike so soe best can:
Der Walewein vor allen dinghen
Claechde sijn swert metten tween ringhen,
Dat hijt daer niet en hevet.
Hi bidt der maghet dat soe beghevet

Hare wenen ende hare carmen.
Mettien bevinc hise in sinen armen:
Inhertelike, doe ic ju cont,
Custe hise an haren roden mont.
Hi seide: »Lief, set juwen troost
An onsen Here, ende gheloofT
Dat al ten besten comen sal."
Mettien maecten so groot ghescal
Des coninx liede jeghen die duere,
Dat sise met crachte in corter ure
Daden spliten ende frotsieren.
Si riepen inwart ende crayeren:
»Waer sidi, ribaud, pautenier?
Ghi hebt volgaen, ghi blives hier!"
Doe staecsi seere dan te voren.
Walewein en liet hem niet verdoren:
Vore die duere ghinc hi staen
Metten bloten swerde, ende sal ontfaen
Die gaste diere willen liden.
Daer hebben si ten selven tiden
Die duere ghesteken in clenen sticken.
Walewein en can niet ghemicken
Hoe hi sijn lijf sal ondraghen;
Met harde vruchteliken slaghen
Onthaelde hi die vorderste daer,
Die liden waenden sonder vaer.
Drie ridders starc ende fier
Heeft hi doot ghesleghen hier,
Elken met enen slaghe groot.
Duere die bitterheit van der doot
Crijsten si daer si gaven den gheest.
Al sulc ghescal, al sulc tempeest,
Als mijn her Walewein daer maecte
Ne horde nieman: dien hi gheraecte
Die moeste die bitter doot smaken.
Men horder menich spere craken
Up Waleweine, den rudder fijn.
Die coninc selve, Assentijn,
Riep up sijn volc: »Wat doedi, dieve!
(Noit en dadi mi noch lieve.)

Digitized by Google

Laetti ju enen rudder verwinnen?
Ghi moetes andersens beghinnen
Suldine vaen, versaghede ketive!
Jouwe blode herte, flau als wive,
Ne laet ju ghene prouaetse toghen;
Ghine cont die slaghe niet ghedogen."
Die coninc was fier ende sere fel,
Ghewapent utermaten wel.
Ten here Waleweine waert
Maecti hem, ende hevet sijn swaert
Ghetrect, dat scaerp was ende breet.
Hi haeste hem ende slouch ghereet
Up Waleweine met beden handen.
Wel waendine al toten tanden
Hebben ghesleghen; hi miste dies.
Der Walewein, die en gheen verlies
Nontsach, no ghene aventure,
Slouch daer weder ter selver ure
Up den coninc Assentine.
Die diere stene entie fine
Uten helme spronghen ghemene;
Ende van der druust mochte up sine bene
Die coninc langher niet ghestaen,
Dat hi viel ter aerden saen,
Verdovet van den slaghen so sere,
Dat hi was al uten kere:
Hine horde no en sprac ooc niet,
No en wiste wat hem was ghesciet.
Als dit siene liede versaghen
Begonsten sine sere claghen.
Si seiden: »Dits jammerlike dinc,
Es aldus doot die coninc."
Daer scoter harde vele toe,
Die den coninc droeghen doe
Uter porssen achterwaert.
Si waren om sijn lijf vervaert.
Si daden hem of den helm sniemen.
Hen soude ju ghesegghen niemen
Hoe dat sine alle ende even ghedichte
Weenden ende warpen hem int ansichte

Water; ende cort na dien
Begonste die coninc up hem sien.
Hi seide: »Ghi heren, sijt onvervaert,
In hebbe gheen aerch. Haelt mijn swaert,
Van nieuwes willic up hem striden.
Gawi toe van allen siden!
Hine sal niet langhe mogen gheduren,
Ende hi sal in den sconfelturen
Doot bliven ofte mat.
Niemen wese traghe no lat!"
  Met desen so es upgheheven
Die coninc, ende hem es ghegeven
Sijn swaert, dat was van groter waerde.
Wel grammelike hi ghebaerde,
Ende trac met ghewillegher hant
Vor Waleweine den wigant
Wel met twee hondert ridders van prise.
Dese ghinghen in alre wise
Up den here Waleweine houwen.
Daer mochtmen felle bataelge scouwen,
Ende Waleweine, den deghen goet,
Ontstaen menich starc ghemoet,
Menechen slach, meneghen steke.
Noit vacht man so deghenleke:
Die vaste scilde, die helme starc
Dede hi spersen in dat parc,
Ende dorslouchse in dien stonden.
Tbloet liep uten verscen wonden
Ende goyde recht als ene beke.
Daer riep menich jammerleke:
»Dese, die ons hier dus scent,
Es van den duvel hier ghesent,
Anders so en ghedade hi niet
Die grote mort die hier ghesciet.
Hets Belsebuc of sijn gheselle,
Ende hi es comen uter helle
Om dat hi ons allen wille verderven.
Haddi moghen versterven
Hi ware overlanc versleghen."
Die coninc Assentijn, die deghen,

Digitized by Google

Wart gram om dese tale sere,
Ende seide: » Ketive, grote onnere
Moeti hebben! Ghi sijd versaghet.
Haddi ju stoutelikc ghewaghet
Wi hadden den rudder over lanc
Doot oft ghevaen an sinen danc.
Hi es mensce alse wel als ghi.
Ic mach wel tote jou segghen: spi!
Dat ic ju goet ende heerscapie
Gheve, ghi sijd so blode partie."
  Mettien worden die baroene
Sere bescaemt van desen doene,
Ende algader dat conroot
Begonsten met bitterhede groot
Alle up Waleweine den here
Steken ende slaen, al even sere;
Ende harde dit so langhe stont,
Dat si den ridder namecont
Met crachte velleden ter erden,
Ende roofdene van sinen swerde,
Ende bondene ende mesvoerdene sere;
Ende brochte uut haren here,
Diene wredelike ontfinc,
Ende die stappans siere dochter vinc.
Hadsoe ghewilt, die goedertiere,
Soe ware wel ontfloen in die duwiere;
Maer sidemeer datsoe sach
Den gonen daer hare troost an lach
Onder sine vianden ghevaen
Wilde soe die doot mede ontfaen,
Ende niet langher leven meer.
Al sulc jammer, al sulc sulc seer,
Ne was noit ghehort in ghere stede.
In den karker dat mense dede,
Die onrein was ende cout;
Ende Waleweine den ridder stout
Dedemen in enen andren besiden.
Ic wane noit te ghenen tiden
So felle vanghenesse was ghevisiert.
Onsochte was hi daer in ghepiert,

Ende in boyen so sere besleghen,
Het hadde een ors cume ghedreghen.
Ontfarmelike, met groten rouwe,
Claghedi sijn lief die joncfrouwe,
Ende seide: »Lace! wel soete vriendinne,
Soete lief, en was noit minne
In aerderike so sere verraden
Alse die onse! Ay God, ghenade!
Dat men uwen sconen, soeten lechame,
Die so scone es ende bequame,
Sal jugieren ende verderven!
Ic wilde dat ic moeste sterven
Duer ju drie dode allene,
Ende men ju uten karkerstene
Dade, ende sculde u quite vort an.
Wie was die dief, die valsce man,
Die ons versceden ligghen dede?
Waerdi met mi te deser stede,
Wi souden bede in dit mesval
Te bet verdraghen onse ongheval."
Al hadde der Walewein groten rouwe,
Vele meeren hadde die joncfrouwe.
Soe wranc hare hande ende sleet haer haer,
Menichfout beweende soe daer
Den hovescen mijn her Waleweine.
Het was daer vul ende sere onreine
Daer soe sat, dat edel wijf.
Sere mesmaecte soe hare lijf.
Assentijn, die felle coninc wrede,
Hadse ghedreecht dat hise bede
Ontliven soude met groten tormente:
Hine liet om al sine rente.
Elc claghede sere van hem beden
Dat si also waren versceden,
Ende dat si mallinc andren niet
Vertroesten moeste in dat verdriet;
Ende andren meer dan hem selven.
Dene mict dat mense sal delven
Levende, oft bernen in een vier.
Dander mict: »Nu werdic hier

Digitized by Google

Verhangen of up een rat gheleit."
Met dusghedaenre sericheit
Daden si claghe, eert hem ontfacht,
Al tote over die middernacht.
Nu latic hier of die tale,
Ic salre weder toe keren wale.
Ghi hebt wel ghehort hier voren
Hoe Walewein die ridder uutvercoren
Jeghen den roden ridder vacht,
Die der joncfrouwen dede cracht,
Hoe hise slouch met hertenen riemen:
No verre no na was daer niemen
Die hare mochte helpen uten rouwe
Dan Walewein, die oit ghetrouwe
Troostre was in allen sere
Allen joncfrouwen. Met scilde, met spere
Volghede hi over ene riviere
Den wreden roden ridder sciere;
Hoe hine achterhaelde ende bat dies,
Dat hi niet en ware so ries
Dat hise sloughe vor sine oghen,
Want hine mochts niet ghedoghen.
Die rode was van groten danghiere,
Ende slouch die maghet goedertiere
Vele te meer ooc al in een.
Doe worden si vechtende onder hen tween,
So dat mijn her Walewein
Doot slouch den fellen vilein;
Maer hi biechtene ooc eer,
Ende muenechdene daerna, dats meer,
Metter aerde; ende daer naer
Nam hi den doden ende voer van daer,
Want hi belovet den doden man.
Ooc groefhine up een kerchof dan.
Om dese doghet die Walewein dede
Quam hem grote vrome mede,
So ic ju sal maken vroet.
Des doden gheest quam metter spoet
Tote Waleweine in den karker onrene,
Daer hine vant in groten wene.

Digitized by Google

Hi sprac tote hem: »Ridder, ne sijt
Niet vervaert te deser tijt.
Ic sal ju verlossen wel:
Ic bem die rode ridder fel,
Dien ghi versloughet om die ontrouwe
Die ic dede der joncfrouwen.
Omme dat ghi mi daedt ter aerde,
Ende mi moneghet also ic begaerde.
So salic jou verlossen van hier.”
Waleweine den ridder fier
Wonderde sere van desen saken.
Hi seide: »Mijn God heeft wel ghewaken!
Ghi moet varen in Abrahams scoot
Dat ghi mijns ghedocht teser noot,
Ende in deser sware groter pine.”
Mettien braken sine vingerline.
Der Walewein wart verloest thant.
Die dode namen bi der hant
Ende ledene uten karkerstene
Tote Ysabelen der joncfrouwen rene
In den karker, daer sise vonden,
Claghende sere in dien stonden.
Die dode verloste die goedertiere:
Hare vingherline braken sciere.
Ende Walewein sprac jeghen hare:
»Scone lief, sijt niet in vare,
Onse vernoy ende onse mesval
Sal ten besten comen al.
Wi sijn verloest, wi moghen gaen,
Wine bliven hier nemmee ghevaen.”
Die dode leetde die joncfrouwe
Ende Waleweine uut al sonder rouwe.
Darne was in ghene stede
Slot so vast, het en ondede
So waer so die dode quam.
Doe leide hi Waleweine daer hi nam
Sine wapine, die hi daer brochte,
Want hi el ne ghene ne rochte
Sonder die sine; si waren so goet.
Doe leetdi Waleweine metter spoet

Digitized by Google

Int stal ende dede hem nemen thant
Tbeste ors dat hi daer vant.
Waleweine leide hi voren doe,
Tote ter uterster porten toe 1)
Quamen; ende doe sise leden
Hevet Walewein dat ors bescreden,
Ende sette vor hem int gherede
Die joncfrouwe. Dus reden si bede.
Si reden vaste ende sloeghen met sporen.
Die dode die was emmer voren.
Ende alsi quamen ter duwiere,
Die ghinc onder die riviere,
Moesti sceden van den paerde,
Ende liet lopen siere vaerde;
Want darne mochte gheen ors liden.
Die dode ghinc ten selven tiden
Voren in die haghedochte.
Walewein volghede als hi eerst mochte,
Ende leetde vor hem bi der hant
Sijn lief, die joncfrouwe achtemant.

FERGUUT.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 151—184.

Prof. L. G. VISSCHER, Ferguut, Ridderroman uit den Fabelkring van de ronde Tafel.

Deze roman is uit het Fransch vertaald, en werd in het origineel door Guillaume li Clers, ook wel Guillaume de Normandie genoemd, een Anglonormandisch schrijver ten tijde van koning Jan van Engeland omstreeks 1226 gedicht. De tekst die wij bezitten is later omgewerkt, doch kunnen wij gerustelijk aannemen dat de eerste bewerking niet veel na 1250 zal vervaardigd zijn.

FERGUUT EN GALIENE.

VS. 1141—1535.

Ferguut, een boerenzoon, wordt op het zien van Arthurs

—

1) Zie over de uitlating van het pronomen *si* Dr. Jonckbloet, Mnd. Ep. Vsb. 93.

prachtigen jachtstoet zoo verrukt, dat hij besluit naar 's konings hof te gaan, en niettegenstaande de tegenkanting zijner ouders zich op reis begeeft. Onder weg overwint hij vier roovers, en komt met de koppen van twee aan zijnen zadelknop aan Arthurs hof, waar hij tot ridder wordt geslagen en ondanks Keye's bitteren spot onvervaard op avontuur uitgaat, om den zwarten reus te bevechten en den sluyer en horen te veroveren.

Ferguut ten coninc orlof nam
Ende ane alle sine man;
Te minen her Gawein es hi comen
Ende heft orlof ane hem genomen.
Mijn her Gawein in goeder trouwen
Bevalne sere onser Vrouwen.
Ferguut voer volleke daer of
Ende ruemde sconinx hof.
Ferguut reet met groter vaert,
(Van fierheden scheen hi liebaert)
Alden dach toter vespertijt;
Sere vernoide hem die tijt.
Een water dat hi liden soude,
Doe sach hi neven enen woude
Enen casteel vast ende groet,
Een groet water daer omme scoet.
Hi quam gereden aen dien casteel,
Die scone was, men hieten Ydel.
Ene lange brucge hi voer hem vant
Ende enen ridder, die op sine hant
Hilt enen edelen valke diere,
Ende meide hem op die rivire.
Met hem ginc ene joncfrouwe scone:
Hen was so scone onder den trone;
Volmaect hadse die nature;
Noit man sach sulke figure.
Hen sal u lieden niet vernoien,
Die niet wille horen lope met coyen.
Ic wille u seggen die waerheit
Vander joncfrouwen scoenheit:
Die joncfrouwe hiet Galiene.
Die voere al tlant dore van Aliene,
Hine vonde gene so wel gereit.

In hare was alle hovesscheit:
Si mochte te rechte sijn keyserinne.
Het ware wel recht dat haer die minne
Een deel in dat herte quame,
Ende si te minnen vername.
Waric Venus, die geeft die minne,
Ic ware al geel in haren sinne;
Sine mochte niet bet sijn dan in hare.
Si heeft grauwe ogen ende clare,
Brune wintbrauwen gheoget reine,
Niet te groet, te maten cleine,
Tforhoeft upheven ende slecht,
Haer ansichte lanc ende recht,
Wit alse een snee, te poente roet,
(Een mochter hem in besien ter noet)
Die lippen roet, den mont nauwe
Vele soeter dan enech dauwe,
Haer tande clene, wit, nagestaen;
Haer adem roec als galigaen,
Over die scouderen was si smal,
Ende wel gescepen overal;
Haer aerme lanc, cleine witte hande:
Scoenre wijf noit man bekande.
Hens nieman diese volprisen mochte,
Want natuer al haer gedochte
Dede ane hare, doe si was geboren,
Daer si hondert ane verloren.
Galiene ginc met haren oem,
Si nam sijns goeden goem.
Ferguut hi groete seere
Die joncfrouwe ende dien here,
Ende bat herberge dien nacht.
Die goede man was wel bedacht,
Ende seide: » Vrient, willecome motti sijn,
Ghi selt wel te gheinake sijn.
Men sal u wel doen u ghevoech;
U pert sal orscorens hebben gnoech."
Ferguut den here wel verstoet;
Doe beitte hi ende maecte hem te voet.
Galiene vollijc gegreep

Digitized by Google

Ende hilt heme sinen stegereep.
Ferguut waest leet in sijn gedochte,
Want nature noit en wrochte
Scoenre wijf dan Galienen.
Sijn wert wijsdem datti altenen
Vrouwen ende joncfrouwe ere dade,
Ende hi volchede sinen rade.
Die joncfrouwe nam hi bider hant,
Ende si heme weder; doe quam een seriant
Ende dede heme sine wapine uut.
In een bliaut bleef Ferguut
Al bloet staende van sindale:
Hi was gescepen herde wale.
Die joncfrouwe wel sere besach
Dien ridder, dien si wale mach:
Wel bequam hare sijn gelaet.
Die minne versiet wel ende verstaet,
Dat tijt ware datsi in hare quame,
Ende si te minnen vername.
Si sette een scicht in haren boge,
Ende scoet der joncfrouwen dore doge
In therte so diep, hem conste verdriven
Noit meester, het moeste met hare bliven.
In wil niet, dats mi yemen veronste,
Dat ic seide dat minne conste
Scichte schieten of quarele.
Al ware een man in drie castele,
Dorewapent met ysere ofte met stale;
Si dorescoten met haren strale.
Die minne es soe ghetrahijnt,
Hare scichte sijn soe ghefenijnt,
Wien si scietet, wijf of man,
Dat hijs genesen niet en can.
Dit scicht die scone binnen heft,
Si salt dragen den dach datsi left.
Galiene sere versucht,
Si decket sere, want si vrucht
Dats haer oem mach werden in inne,
Datsi ten riddere wert draget minne.
Enen bonten mantel ter vaert

Brochtmen hem; ende dede op sijn paert;
Men hevet gewreven ende geconreit,
Die crebbe vol evenen vore hem geleit:
Dors ginc eten sere ende vast.
Nu peinsde die wert omme sinen gast,
Ende Ferguut doet dat hi ghert,
Want sinen orsse niet en deert.
In die zale sijn si gegaen.
Galiene was ghevaen
Met minnen, die sere ontsiet
Haren oem, maer hine merkes niet.
Enen pellen gincmen daer spreden,
Daer si op saten onder hen beden,
Ferguut ende die joncfrouwe,
Diene minde met goeder trouwe.
Sine dorste hem gewagen niet,
Want si die onnere ontsiet;
Die riddere hare noit wort en seide:
Dus satense ende swegen beide,
Datmen ene grote mile
Mochte hebben gegaen die wile.
Si en dorste nò hi en conste mede,
Daer omme die tale bleef tier stede.
Men hietse dwaen ende gaen eten,
Si dwoegen ende sijn geseten.
Men brochte hem spisen gnoech,
Ende van wine haer gevoech.
Si aten ende men hiet opdoen.
Doe quam gelopen een garsoen,
Ende dede op dat ammelaken.
Van wilden dieren ende van draken
So was die tafle gehouwen;
Ic wane men inder Dunouwen
Tafle en vonde so wel gewrocht:
Diese makede was wel bedocht.
Men deetse op ende die scragen.
Die wert ginc Ferguut vragen,
Wanen hi quame, wat hi sochte.
Ferguut seit heme, die niet en rochte
Te liegene, hoe hi te hove quam,

Digitized by Google

Ende hoe hi sine wapine nam,
Ende hoe hem her Keye liep oppe
Indie zale met sinen scoppe.
Daerna teldi hem te waren,
Hoe hi ter roken wilde varen
Den wimpel halen ende den horen.
»Comt mi die swarte ridder te voren,
Ic segt u wel al sonder faelgie:
Ic sal hem leveren battaelgie;
Magicken verwinnen ende matten,
Ic sal sijn hoeft diere scatten."
Die goede man wel verstoet,
Dat Ferguut hadde stouten moet.
Het was heme utermaten leet,
Dat hi die aventure anegeet,
Ende seide: »Lieve jongelinc,
Niet lief en hadde u die coninc,
Die u sende in dese avonture,
Die menegen man es worden sure.
Nieman en mach danen comen;
Die ridder heft menegen tlijf genomen.
So sal hi u, gi selter sterven,
Hi sal een hoeft meer moeten kerven.
Ic rade u wel dat gijs ontbert,
Ende ghi ter roken niet en vaert.
Laetse den duvel volen gaen!
Ghi hebt ene sotheit onderstaen.
Die swarte ridder es so fel,
Hi nemt u thoeft, dat wetic wel.
Si hebben hier gesocht den horen,
Diere haer leven omme verloren.
Hens ridder indie werelt gheen,
Die name heeft jegen hem twee sleen."
Ferguut verstont wel sinen wert,
Hi was blide ende onververt,
Ende sprac: »Lieve here, en segt nemmeer,
Ic en weter ghenen andren keer:
Groet wint gesit met clenen regene,
Die hem vervaert berge hem in devene.
Ic sal der liebardinnen simple

Digitized by Google

Den horen nemen ende den wimple.
Lieve her wert, en raet mi niet,
Dat ic minen scilt, die gi siet,
Al dus geel te hove drage;
Men maecte van mi ene sage,
Mijn her Key hilt met mi sijn spod.
Hi hadde recht, also help mi God!
Mijn lijf omme den horen verdwijnt."
Alse die wert hort, dat hi hem pijnt
Om niet, dat hi den ridder bat,
Hi sprac: »Vrient, ic en seit niet op dat,
Dat u soude wesen quaet.
Nu doet dat u in therte staet,
Ghi sijt in avonturen groet,
God moet u bringen uter noet."
Alsi dus saten ende spraken,
So gincmen die bedden maken.
Een knape quam ende hiet opstaen
Die heren ende slapen gaen.
Ferguut stont op, dien sere vaect;
Vollec hi hem te bedde maect.
Doe gingensi allegader slapen.
Die joncfrouwe lach in vroewaken,
Die te Ferragute hadde haer gepeins;
Si keerde hare hier ende gheins,
Sine wiste wat si secgen mochte,
Si verscoet dicke ende versochte;
»Owi Ferraguut, wel soete amijs,
Dat ic nu doge, hoe lettel wettijs!
Amijs, wat seggic, sottinne?
Ic en sagen noit dan heden hier inne.
Arger ben ic dan een dief,
Dat ic den genen wille hebben lief,
Die ic noit en sach meer dan heden,
Noch en sprac in eneger steden.
Morgen so sal hi orlof
Betide nemen ende rumen thof;
Dan sal hi nemmer van mi weten,
Saen sal hi mijns vergeten.
In weet hoes hem gedinken mochte;

Dade hi altenen in sijn gedochte;
Daer hi quame, alle joncfrouwen,
Het ware heme quaet te minen trouwen.
Hi vaert tielec wech metten dage,
Hoe sal hi geweten mine clage!
Hoe wel dat icken minnen mach,
Hi sal mi geven den doetslach.
Wisti dat ic in selken vare
In allen stonden dore hem ware,
Hine dade nemmer die dorperheide,
Dat hi mi sine minne ontseide.
Secgict hem niet, hine weet nommer,
Wi seggict hem, ic segge mi commer.
Waer soudic nemen die gedachte?
Ic soude onneren mijn geslachte,
Ic lage mi liever in die doetkiste,
Dan hijt van minen monde wiste.
Wat doe ic dan? Ic sal wech vlien,
Om enen andren salic spien;
In willen sien in al mijn leven.
Mijn vader wille mi emmer geven
Enen hogen prinche, enen coninc,
Vele scoenre dan desen jongelinc:
Ay scoenren, wat hebbic geseit?
So sconen ware mi onghereit,
Want niewer sijn genoet es.
Wiste hi doch hoet met mi es,
Ende icken lachterde so sere,
Hine minde mi nemmere,
Want hine mint mi groet no clene.
Gisteren so sat hi bi mi allene,
Hine sprac te mi wert noit en twint;
Dat haddi, haddi mi ghemint.
Ic wane hijs niet togen en can.
Wat soudic minnen selken man?
Morgen vroe, alst sal graken,
Sal hi hem betide wech maken.
Hier en blijft [hi] niet: sine scoenheit
Soe sal mi sijn onghereit.
Sine scoenheit, wat bestaetsi mi,

Digitized by Google

Waer omme spreke ic ende twi,
Sal icse heme nemen ende sine cracht?
Neen ic, bider goeder nacht,
Mi ware leet sine mesquame,
Ic gave heme eer dan ic hem name."
  Dus leit die joncfrouwe in pinen,
Si versucht sere ende waent verdwinen,
Die minne dat spel haer leert.
Menechfout si hare op tbedde keert:
Dus gelt die minne achter lande
Den riddere haer saut menegerande;
Der joncfrouwen heft sijs oec gegeven,
Sine werdes quite in al haer leven.
Het was hare utermaten leet,
Datter Ferguut niet af en weet.
Si hadde sochter die pine gehouden,
Hadde die ridder geweest vergouden;
Bedi hadsijs te meerren pant.
In haren rade datsi vant,
Datsi vanden bedde wille opstaen,
Ende tote Fergute gaen,
Die tote hare niet een twint
En peinst, no weet dat sine mint.
Si stac ane haer hemde sidijn,
Ende ene pelse hermerijn.
Stillekine es si gegaen
Toter cameren, ende heftse ondaen;
Al met ghemake ginc si vort,
Haer ware leet haddement gehort;
Toten bedde dat si quam,
Ferguut si slapende vernam.
Si stont al pensende een lanc stic:
»Wacharme," seitsi, »wat salic
Ten riddere secgen, alse hi ontwaect?"
Wel naer hadsi haer weder gemaect
Ten bedde, daer si lach te voren,
Maer die minne riet hare in doren,
Datsine wecte liselike,
Den ridder, ende seide hem hastelike
Algader hoet met haer stoet ende ware.

Digitized by Google

Galiene was in vare,
Dat sijt den ridder soude gewagen.
Die minne gincse weder jagen,
Ende riet hare datsi haren moet
Den riddere ondecte, ende hoet hare stoet.
Hen es dorper ne geen, so fine
Hem en soude ontfarmen haer pine, 1)
Die si dogede die joncfrouwe;
Si wranc haer hande met groten rouwe,
Ende si versuchte ende weende sere,
Want het dochte hare grote onnere.
Op sine herte tintelde hare hant.
Ferguut ontwakede alte hant,
Ende vant knielen Galienen
Vore hem ende sere wenen.
Ferguut gegreepse herde saen
Ende seide: »Joncfrouwe, gi sijt gevaen,
Segt mi, wat soekedi hier nu?"
Galiene sprac: »Ic come hier tu,
Lief, u minne heft mi ghevaen;
Gine troest mi, si sal mi verslaen.
U minne doet mi groten toren,
Al mine herte hebbic verloren,
Die hier tote u quam gevaren,
Waer es soe, lief, wijstse mi, caren.
Geeft mi mijn herte soe doedi wel."
Ferguut sprac: »Houdi u spel,
Joncfrouwe? in sach u herte nie,
Sine quam hier niet; in segt, bedie
Haddicse, ic en gavese u niet,
Ic en sachse nie; joncfrouwe, vliet!"
— »Ay her ridder, en secges nemmeer,
Ghi hebt mijn herte, gi doet mi seer,
Ghi hebter qualijc omme gesien,
Dat gi mi wech hetet vlien;
Si es tuwen dienste lude ende stille,

1) Eene in de spreektaal nog zeer gewone, en in 't Mnd. zeer gebruikelijke constructie: „Er is geen dorper, of, zóó schoon een meisje, hij zou zich ontfermen over haar leed."

Digitized by Google

Ghi moget met mi doen uwen wille.
Ic en werde nemmer blide
Sonder u in enegen tide.
Om u ben ic in groter noet,
Ghi hebt mijn leven ende mijn doet."
Al lachende so sprac Ferguut:
»Joncfrouwe, omme ander dinc ben ic uut
Dan omme dusdane saken comen;
Ene battaelgie hebbic genomen,
Die ic emmer voldoen moet.
Joncfrouwe, gevalse mi goet,
Tote u salic weder keren;
Dan suldi mi te minnen leren.
Mine minne sal u sijn gereet
Ende al dat ic mach doen, God weet,
Maer ic bidde dat gi mi verste geft,
Tes mi die ridder gesproken heft,
Dien men heet van der roken swert,
Hoe sere dat mi te pinen wert;
Want in weet ghene keyserinne,
Dier ic orlovede mine minne,
Vore dat ic hebbe verwonnen
Den ridder, wils mi God onnen."
Alse dit die joncfrouwe versiet,
Hastelike si danen sciet,
Op hare bedde es si saen gegaen.
Si was met groten sere bevaen,
Si scaemde hare utermaten sere,
Dat si op minne ten jonchere
Ginc, diese haer ontseit heft.
Hare rouwet sere datsi left.
Si hilt hare selven over quaet,
Datsi noit dede die overdaet.
Ene wile seitsoe, si soude haer herten,
Soe soude si comen uter smerten;
Ene ander waerf in haren sinne
Seitsoe, dat haer noit wijf om minne
In haer geslachte tleven nam,
Sine souts niet doen, al was si gram.
Doe seidsoe: »Morgen vroe alst daget,

Digitized by Google

Soe willic oec varen ter jaget
Te minen vader sonder orlof,
Ic wille der minnen comen of."
  Binnen dien dat dus gemict
Die joncfrouwe, quam die dach gescrict
In die sale: het was claer daer uut.
Hastelike wart op Ferguut,
Hi wilde sine wapine anedoen,
Doe brochse voer hem een garsoen.
Hi was gewapint ghereet.
Men brochte sijn ors vor hem geleet,
Hi spranc vollijc in dat gesmide,
Sijn ors was utermaten blide.
Te sinen wert nam hi orlof
Ende seide hi wilde rumen thof,
Ende daer na ane die joncfrouwe,
Die stont bevaen met groten rouwe.
Doe ruemdi die jegenode.
Tors liep wech, en deet niet node.

Klassieke Sagenkring.

TROJAANSCHE OORLOG.

Dr. Jonckbloet, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 380—398.
Jhr. Ph. Blommaert, Oudvlaemsche Gedichten, I. en II. Deel.

De gedichten uit den klassieken Sagenkring, die voornamelijk den Trojaanschen oorlog, de heldenfeiten van Jason en vooral het roemrijke leven van Alexander bezongen, zijn eerst in de dertiende eeuw in de volkstaal behandeld, en waren, hoezeer zij geheel den vorm der ridderpoëzie behielden, eerder eene direkte tegenstelling daartegen, dan de laatste en zwakste voortbrengselen uit den vervaltijd van het ridderepos. Zij zijn de eerste poging om de werkelijkheid te bezingen in helden als Hector en Alexander tegenover den fabelachtigen Arthur en Karel, en alzoo de overgang tot het zuiver didactische tijdperk onzer letterkunde. De Trojaansche Oorlog van Benoît de Sainte Maure werd door Maerlant in zijne jeugd vertaald, ongeveer omtrent

Digitized by Google

1240—1245, doch om de groote uitgebreidheid later, en wel vóór 1270, verkort door Segher Dieregodgaf die er als inleiding een zang, getiteld: *Dits tprieel van Troyen*, bijvoegde. Van Maerlants werk zijn nog een paar fragmenten tot ons gekomen.

Hectors gramschap.

vs. 2246—2630.

Dits hoe dat her Hector ute der stat voer die van Troyen te hulpen.

Och! wat jammer ende wat rouwen
Sal men hier saen mogen scouwen,
Ende hoe swaer een ongheval,
In weet hoe ict ghesegghen sal.
Mi wondert dat die van der stat
Nie alle daer om en bliven mat,
Om alsoe scadelike sake.
Droeve sere ende tonghemake
Waren si tallen tiden voert;
Noit en was daerna in die port
Bliscap, want hoe mochtet wesen.
Nu hoert hoet quam te desen,
Ende hoe die wijch daerna verghinc.
Nemmermeer en hoerdi dinc
Soe droeflec onder een ende ander.
Dat voersproken heeft Cassander
Moet ghescien in corter tijt.
Men hielt den vrede sonder nijt;
De XXX daghe leden; binnen desen
Die ridders die sijn alle genesen.
Menech man hevet grote joye,
Dat hi ten vreseliken tornoye
Des anders daghes wesen sal,
Daert ghesciede dat ongheval:
Ter quader tijt was hi bestaen
Ende gheëndt ende voldaen.
Andromaca hiet her Hectors wijf,
Die scoenste die doe hadde lijf,
Soe edel was si ende wel gheboren,
Van hovescheiden hadde si te voren,

Digitized by Google

Haren man ghetrouwe, ende dat was recht.
Si hadde vore tgrote ghevecht
Twee scoene kindre bi her Hectore:
Landoniaca ic deen noemen hoere,
Te dien tide waest out vijf jaer.
Darijs segt over waer,
Dat edelijc was ghemaect,
Blont ende wit ende wel gheraect,
Ende van andren kindren bloeme.
Nu hoert hoe ic dat ander noeme,
Also ict in boeken vant:
Astionaca waest ghenant;
Het en was maer twee jaer out,
Doen hem die wile wert onhout.
Hoert wat daer doen was bracht
Recht op den selven nacht,
Doen die vrede inde nam.
Dleet, dat der vrouwen te voren quam,
Mochte haer des sinnes doen verwerren.
Die gode toeghdent haer van verren,
Beide bi tekene ende bi droeme,
Dies nam si herde goede goeme
Om hare seade, om haren rouwe.
Des nacht ghedoechde die vrouwe
Pine, jammer ende verdriet;
Maer dies en twifelde haer niet:
Vaert her Hector uut ter battailien,
Hi blijft doot sonder faillien,
Ende hi die plaetse niet en rumet,
Eer hi doot vanden orsse tumet.
Andromaca was seker das,
Want hare te voren comen was,
Dies was haer liden te meere
Verdroevet utermaten sere,
Ende dat en dochte mi gheen wonder;
Want si seit hem al besonder:
»Here," sprac si, »hoert herwaert,
Van ere dinc ben ic vervaert
Soe sere, daer ic ligghe bi u,
Dat mi te moede es al nu,

Als of mijn lijf soude vergaen;
De gode dedent mi verstaen.
De dinc, daer ic om ben onblide,
Dats dat ghi niet en vaert ten stride.
Sijt seker dies ende onghehoent,
Die gode hebbent mi vertoent,
Eest dat ghi heden comt dare,
Men bringt u doot op ene bare.
Der gode raet en wille dat niet,
Dat die dinc aldus gheschiet,
Ende ghi aldus verliest u leven.
Selc teken hebben si mi ghegheven;
Eest dat ghi ute ten wighe rijdt,
Dat ghi blivet doot inden strijt.
Na dien dat ic u segghe hier af,
En vaert niet sonder minen orlof,
Ende laet u hier af bevroeden.
Voer alle dinc seldi u hoeden
Te doene, gheloefdi mi,
Dat jeghen der gode wille si."
  Her Hector wert erre op hare,
Want hare woerdt heeft hi ommare,
Ende dat si bringhet voert;
Heetelike hi haer antwoert:
»Nu meer soe wetic oec dat
Ende ghevroet soe lanc soe bat,
Dat gi clene no groet en vroet.
Grote stoutheit eest dat ghi doet,
Mi te radene dese sake.
Waerdi van droeme tonghemake?
Tellet mi al sonderlinghe.
Droeme dat sijn bedroghen dinghe,
Daer en houdic mi niet an.
Alsoe langhe als ic mach ende can
Willic mi tallen tiden weren
Jeghen die ghene, die mi willen deren
Ende doot hebben mijn gheslachte,
Daertoe beleggheh mi met crachte.
Waert dat alsoe gheschiede,
Dat quame onder die felle liede,

Ocht onder die heren vander stede,
Dier ons wel Cª sijn mede,
Dat ic ware aldus versaeght
Omme enen droem, vrouwe, dien ghi saeght,
Dat ic niet ute en dorste varen,
Beter waric doot tewaren.
Nemmermeer en moghet God ghehingen,
Dat ic vervaert si van dien dinghen;
En sprekes mi niet, dats dat ic mene,
In doets doer u groet no clene."
Andromaca weende ende versuchte
Om die sake die si vruchte;
Dat rode blie, dat haer stont wale,
Wert swert, bleec ende vale;
Wel na wert si uten sinne.
Den coninc gaf si dat inne,
Dat hi her Hector binnen houde,
Ochte hine levende hebben woude,
Ende hi boven alle dinc neme ware,
Dat hi ten stride niet en vare.
Priam was hovesch ende goedertieren,
Hier af wert hi in vare sciere,
Hi en troeste hem niemens dan her Hectors,
Dats altemale sijn sorcoers.
Blivet hi, dat weet hi te voren,
Si nemens scade ende toren;
Dus en der hi hem niet ontbieden
Te varen uut met andren lieden.
Hi kint de vrouwe van selken rade,
Dat men best haren wille dade,
Want sijt hem brachte doer doghet ane.
Parijs nam sine compane,
Ende Troylus ende Eneas,
Coninc Mennoen ende Pollidamas,
Ende van Lancolie coninc Eufenus,
Coninc Serpedoen ende Clautus,
Cupesus die groete ende die starke;
Jhaphes heeft sine marke,
Ende Remus ende Altuaus,
Ephisteephus ende Adroscus.

Digitized by Google

Coninc Efaus Forcaus,
Die here was vanden Philistine,
Hadde daer oec alle die sine.
Philemeus die scoene, die vroede,
Ende andre vele coninghe goede
Hevet Parijs al ghescaert,
Wel beset ende bewaert.
Die scaren waren lanc gherect,
Ende die orssen wel verdect,
Die banieren wel beset,
Die speren staerc, dyser wel ghewet
Van wapenen waren si wel verwaert
Ende van herten onvervaert.
Doe gheboet die coninc Priam,
Want hi was een wel gheraect man,
Dat die heren ten selven tiden
Ghetoghelike uut souden riden,
Want die Grieken mochtens hem beroemen,
Dat si ten litsen [eerst] waren comen.
Tierst dat her Hector wist, die milde,
Dat sijn vader niet en wilde,
Dat hi voere ten tornoye,
Hi was in groten vernoye,
Dat hi die vrouwe Andromaca
Teblouwen [en] hadde daerna.
Hi swert si hadde sijn hulde verloren,
Dat sijt hem brachten te voren.
Sere dreyghedise utermaten,
Ende swert dat hise altoes sal haten;
Hets wonder dat hise niet en slaet.
Sine wapen eeyste hi daer [hi] staet,
Die waren gheborghen over side;
Dies eyschens was die vrouwe onblide.
Si gaeft hem ende hi deedse ane.
Andromaca, na minen wane,
Was in onmacht ter selver stede,
Als hi die wapene anedede;
Si maecte groet hantgheslach,
Want si ontsach den wreeden dach.
Sere bat si hem dat hi woude bliven

Ende hem selven niet en ontlive.
Dicke bat si hem ghenade,
Als si siet dat hijs niet en dade,
Noch doer roepen, no doer bede,
Noch doer ghene sake mede,
Dat hi niet laten en woude die vaert,
Omdat si weent ende mesbaert.
Al sout haer al de werelt vromen,
Dede si alle die vrouwen comen,
Ecuba ende sijn suster mede,
Die alle drie weenden gherede.
Alle drie hebben sine besworen,
Dat hi hare bede wilde horen,
Ende hi binnen soude bliven:
Hets al om niet dat si bedriven,
Hi en acht screyden noch spel.
»Sone," sprac die moeder, »wet dat wel,
Dat ghi mi verget algader
Ende den coninc uwen vader.
Wi maken groet onghedout,
In weet om wiens ghijt horen wout.
Lieve kint, wildi ons begheven,
Hoe selen wi sonder u moghen leven?
Wat dode souden wi dan becoren,
Ochte wi u aldus verloren.
Hier en es vrouwe die mocht ghedueren,
Haer en soude haer herte scueren.
Ai lieve kint, nu doet ende blijft,
Ende merket doch op dese wijf,
Si screyen alle groet ende clene."
Pollexima ende vrouwe Helene
Woudene bi den clede houden;
En diedde niet al dat si scouden.
Wat si baden alle die vrouwen,
Dat was om niet, bi miere trouwen,
Hine wiste van moede wat doen mere.
Andromaca die dreyghdi sere.
Als si siet dat niet en diet,
Slaet si haer handen ende maect verdriet,
Groet gheween ende groet mesbaer;

Si sleet haer scone ghelu haer,
Als of si ware des sinnes ane.
Metter haest soe liep si dane.
In ene camere ghinc Andromaca
Om haren sone Astionaca;
Dien maecte si met tranen warm,
Si nammen sciere op haren arm;
In die sale liep si vermoit
Daer her Hector sijn cousen scoit;
Voer hem warpsi sijn kint ende seght:
»Here, om tkint dat vore u leght,
Dat cleine es, ende ghi selve wont,
Soe biddic u, dat ghi mi des ont,
Dat ghi mine woerd bekint.
Ontfarme u mijns! dit es u kint;
Ghine sieghet meer na desen tijt,
Eest dat ghi vaert inden strijt.
Ghi stervet in dezer reze;
Dat kint blijft van u wese.
Verwoet wolf, verdoemt ries,
En ontfarmt u niet dies,
Dat ghi soe sere haet u leven.
Twi seldi soe saen begheven
Beide mi ende uwer moeder,
Vader, kinder, suster, broeder?
Twi seldi ons laten verslaen?
Hoe selen wi sonder u ontgaen?
O wi, o wi deser aventuren!"
Mettien soe viel si ter selver uren
In onmacht in die sale neder.
Helene hiefse saen op weder,
Die grote rouwe int herte doeghde
Om hare, als si van buten toeghde,
Her Hector was die niet en dede
Noch om kint noch om bede,
Hi en es clene no groet vervaert.
Mettien bracht men hem sijn paert;
Hi wilt uutriden hoe soet gae.
Mettien spranc op Andromaca,
Si maecte soe groet gherochte,

Datment verre horen mochte;
Int paleis van Troyen binnen .
Mocht elc hoeren ende bekinnen.
Si deder weenen vele tranen:
»O wi, o wi!" sprac si, »nu gaet ons ane
Die ure dat wi doot wouden wesen."
Andromaca ghinc wech met desen
Tot Priamus den coninc rike,
Slaende haer hande jammerlike;
Cume mach si ghespreken van moede,
Doch riep si alse die vroede:
»Seght mi, dul man, du dunct mi riesen,
Du saelt noch heden wel verliesen;
Vaert her Hector buten in den strijt,
Hi blijfter doot, des seker sijt.
Ic weet wel dat alsoe moet gaen,
Die gode dadent mi verstaen,
Ic hebt vorsien in dier ghebare.
Comt hi in die Griexsce scare,
Si slaene doot; wat doestu dan?
Nemmermeer siedi minen man:
Gaet, houtenne, here mijn.
Astionaca mijn kint ende tzijn
Leidic te sinen voeten heden;
Sine moeder heves hem ghebeden,
Pollexima ende vrouwe Helene;
Maer en diet groet no clene;
Hi en woude haers willen niet gheweten.
Recht nu was hi opgheseten,
Here, doe ic liep te di.
Ganc henen ende houten mi;
Hi heeft mi sere versproken weder."
Mettien worde viel si neder.
Doe rechtese op die here goet.
Priam was stout ende vroet
Ende sinen viant harde wreet,
Nadien dat men die waerheit weet;
Hi en was te licht niet in die tale,
Maer hovesch ende ghesedech wale.
Als hi van hare heeft ghehoert

Selc mesbaer ende selke woert,
Die woerde ghinghen hem ter herten naer.
Hi hadde vrese ende groten vaer,
Swaer versuchten ginc hem ane;
Mettien begonsten hem uut te gane
Die tranen uut sinen oghen bede,
Die droeghde hi met sinen clede.
Sijn herte dede hem dic messchien.
Op een paert sat hi mettien,
Uut der salen es hi ghereden,
Peysende met serecheden.
Her Hectore ontmoette hi in der straten,
Sere vererret utermaten;
Van moede hadden sine doen sweten,
Die hem baden omme beten.
Op die Grieken stont hem die moet;
Onder sinen stalinen hoet
Was sijn anschijn roet als een vier,
Sijn oghen waren hem soe fier
Ende soe vreselijc ontsteken.
Nu hoert hier wonder af spreken:
Ghelijc den brande waren si roet;
Lyoen noch beesten, clene no groet,
En es van sinne niet soe vreesam,
Vor waer gheseit als ict vernam;
Hine es soe stout, bi miere trouwen,
Diene in die oghen dorste anescouwen,
Ja! die honde van dier stede
Vloen als sine saghen mede.
Ghewapent sat hi op Galenteye,
Ane sine zide sine espeye,
Die wel helme sniden can.
Biden breidele namen Priam
Ende seide: »Ghi blivet hier twaren,
In late u heden buten varen.
Ic bid u, besiet u bet;
Biden goden van onser wet
Manic u te deser tijt,
En si mijn wille dat ghi niet uut en rijt.
Ic en wille oec niet dat gheschiede,

Dat ghi dadt dat ic u verbiede:
Hets recht dat ghi doet mijn ghebodt.
Ghine vaert niet ute, alsoe hulpe mi God,
Heden meer; — nu hoert wat wenen
Driven die wouwen alle ghemene:
Hoert hoe sere si mesbaren.
Hem allen ontfermt uus te waren,
Lieve kint, nu beet gherede."
Her Hectore was te moede lede,
Sinen vader en dar hi niet vergramen,
Noch hi en dar niet bliven van scamen;
Onteert waent hi sijn emmermere.
»Ay here," sprac hi, »here, here!
Ghi en sijt hier op niet wel bepeinst,
Omdat een dul hevet gheveinst
Ende vertellet haren droem,
Ende ghi daeruut nemet goem.
En varic niet ute, wet over waer,
Men saelt mi lachteren verre ende naer,
Dat mi een wijf hier bliven doet.
Met rechte sout u duncken goet,
Dat ic den onsen stonde in staden,
Die noch heden werden verladen."
Deser woerden en acht Priam niet,
Soe vele bat hi hem ende hiet,
Dat hi keerde, al dede hijt niet lichte;
Maer soe vreselike was sijn ansichte,
Hi en es soe coene die op hem siet.
Ontwapennen en wilt hi hemme niet
Sonder van der ventalien allene.
Priam sende groet ende clene,
Al dat hi uutsenden mochte;
Wat manne die te wapenne dochte,
Trac al ute op den velde,
Opten pleine met ghewelde.

Digitized by Google

ALEXANDER.

GERVINUS, Gesch. der deutschen Dicht. I. 211—231.

Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 398—442.

Dit merkwaardig gedicht werd naar de Latijnsche Alexandreis van Gauthier de Chastillon in het jaar 1246 door Jacob van Maerlant vertaald, en aan eene jonkfrouwe Gotile opgedragen, wier liefde hij hoopte te verwerven. De didactische richting van Maerlant is reeds hier merkbaar, daar hij meer beoogt eene levensbeschrijving dan wel een epos te schrijven, en er naar streeft waarheid te leveren, en „wijsheit ende dachcortinghe" te vereenigen.

DE VAL VAN TYRUS.

f. 25*d*.—26*c*.

Die coninc sende boden vort
Tote Tyren in die goede port,
Daer Appollinis in was here
Gheweldich ende met groter ere.
Hi ontboot hem, ofte hi woude,
Dat hi hem beraden soude,
Weder hi hem woude ontfaen
So met stride wederstaen.
  Onwert hadden si die boden,
Bedi daden sise doden.
Dat verhoort te hant Macedo:
Hi was der orlogen wael vro,
Maer sere rouwen hem die liede.
Hi pensde 1) dat si om ghene miede
Jeghen hem en mochten versoenen.
Hi liet die port van Cydonen
26 *a*. Ende voer 2) te Tyrenwart.
Die porters vant hi onvervart
Ende ghevest met enen mure,
Ghetornet ende begraven ter cure,
Ende meneghen man staende ten tinnen.
Blide was hi in sinen sinne,
Dat hi daer vechten soude seghe;

1) Hs. Si pensden.
2) Hs. vort.

Dies was hi seker alle wege.
Hi besach die porte van bi:
Daer stont menech degen vri,
Wael ghewapent na hare maniere,
Ende menich tor, starc ende diere:
Verhort waren die cantele
Jeghen tribuke ende magnele.
Daer stelde men meneghen pederiere.
Die van binnen behinghen sciere
Die mure met planken ende met scilden,
Die die worpe wael onthilden.
Met slingeren street men vele daer
Ende met boghen, dat was waer.
So langhe vachtmen vor die stede,
Dat men daer meneghen sterven dede;
Nochtan en mochtmense niet winnen,
So groot were was van binnen;
Want si daden die were so groot,
Dat si drie heren sloeghen doot.
Die stede stont bider see:
Daer dedemen den lieden wee
Met scepen, daer men mede vacht
Op die porte met groter cracht;
Ende te lande vachtmen mede
Te perde ende te voete op die stede;
Ende men brac den muur met crachte
Beide bi daghe ende bi nachte.
Al dat volc sloech men ter doot,
26 *b.* Jonc ende out, clene ende groot,
Ende gheenre ghenaden en woudemen pleghen,
Want si die boden hadden verslegen:
Hier om dede die coninc verslaen
Al dat men daer mochte begaen,
Sonder die [1] in kerken vloen
En woude hi gheen quaet doen.
Daer was harde groot ghecrac
Doemen die edel stede ontstac
Onder wint met griexen viere.

---

1) Hs. die die.

Die brant was groot ende ongehiere:
Die vrouwen riepen lude met wene:
»Het verbrant al, grote ende clene!"
Maer Appollinis hi ontghinc
Doe dat volc al die doot ontfinc.
Daer was die doot mengherhande:
Som liepen si indien brande
Alsi 1) wouden ontflien den slaghen;
Som si ooc dat vier ontsaghen
Ende lieten hem met swerden slaen.
Die dit ooc bede wilden ontgaen
Si lieten hem vallen in die see.
Dus was daer meneghen vele wee.
Som bleven si onder der maisieren:
Dus waren die dode van manieren.
Ooc wasser veel, in waren dinghen,
Die hem ooc met stricken hinghen;
Selke waren ooc van dien,
Die niet altoos en wouden vlien,
Want het dochte hem wesen scande:
Si wouden dor die ere vanden lande
Werender hant haer lijf verliesen
Ende een eerlec inde kiesen;
Men sloechse doot ende si sloeghen,
Dit dochte hem alder beste ghevoeghen.
26 *c.* Het dochte mi sijn die scoonste doot,
Bedi si haddens ere groot.
Aldus was die edel poort
Tyren algader ghestoort.

De intocht in Babylon.

f. 50*d*.—51*d*.

Mochtic ghetellen al die feesten,
Die de hoochsten ende die meesten
Binnen Babilonien dreven,
Also alsict vant bescreven

---

1) Hs. Alse hi.

Van meester Woutere Castelion,
So soudict harde gherne doen.
Daer was van vreuden groot gheluut;
Men hinc daer die pellen uut
Ende die rijcheit, die hier te voren
Menich coninc uutvercoren
Hadde ghewonnen ende ghecocht,
Ende met crachte daer ghebrocht.
Met ghimmen ende met diere ware
Waren verciert die outare:
Vor die huse op die pleine
Stonden beelden, groot ende cleine,
Alse die liede allegader
Maecten na haren vader:
31 *a.* Som waren si selverijn,
Som van goude, som yserijn,
Som van houte, som van metale,
Ghescepen utermaten wale.
Elc nadien dat hi was rike
Haddi ghemaect sijns vader ghelike.
Daer waren dantse vele gheleit;
Die straten waren alle bespreit
Met pelne ende met singlatoene,
Bede scarlaken ende ooc groene;
Ende samijt met goude beleghen
Brachtmen aldaer ghedreghen.
In diere manieren van Babilone
Hinc meneghe guldine crone.
Die rike porteren vander stede
Ende die hoghe vrouwen mede
Hadden cleder uutghehanghen,
Daer draken in stonden ende slanghen,
Elkerlijc na sijnre maniere:
Die salamandre, die biden viere
Levet sonder ander spise,
Die stont daer na hare wise.
Daer stont ooc dorenture
Vanden lybart die aventure,
Die es wonderlike groot;
Want die lewinne werpet al doot

Hare jonghen alle drie te gader;
Dan comt daertoe die vader
Ende belecket alle sijn jonghen,
Al omme ende om mettier tonghe,
Ende hi geet roepen ende gronieren
Eiselike na sijn manieren;
Mettien lude ontfaen si dleven.
Dit stont in die pelne bescreven.
Die nature stont daerna
51 *b.* Van enen serpent hiet vipra:
Men vinter niewer mee
Van eenre nature dan twee.
Hare nature es dusghedaen,
Alsi selen ghenoten gaen
Dan comt stappans dat wijf
Ende ontoet den mont wel rijf,
Ende die man steect sijn hoot daerinne,
Ende si bitet hem af van groter minne.
Aldus blijft daer die man doot:
Ende si blivet vanden tween jonghen doot,
Want alsi gheneest, splijt si ontwe;
Aldus en blijfter maer twe.
Die pellicaen stont daer bescreven;
Sine jonghe en moghen niet leven
Si en hebben thertebloet
Vander moeder diese broet.
Daer stont hoe die moeder peckede
Ende haersselfs herte uuttreckede:
Dus werden si hare te sure.
Dit es eens voghels nature.
Fenix stont daer in dien viere:
Dat es ooc sijn maniere;
Alse hi te pulver es verbrant
So wast een ander altehant
Vanden asscen diere bleven:
Dus en mach er maer een leven.
Ander beesten ende ander worme
Van so wonderlike vorme
Stonden ghinder angheweven:
Al en hadde ic el niet bescreven

Binnen acht daghen, na minen waen,
Dan haer nature ende haer ghedaen,
Nochtan en haddic volscreven niet:
Hierbi eest dat ict achterliet,
51 *c*. Ende secghe u vanden hoghen doen.
Die diernen ende die garsoen
Waren ghecleet met samite:
Daer was menech wimpel wite;
Ende menech dulle warmoes dierne
Die onghewoon was te vierne,
Vraech[de]mense hoe si hiete,
Si seiden ver Ymme oft Margriete.
Die selve niet en was so rike,
Dat si hare mochte cleeden eerlike,
Die hadde gheleende cleder an,
Was hi wijf, was hi man.
  Aldien wech dien Alexander
Quam ghereden ende menech ander,
Was gheciert met sconen bloemen,
Die ic niet wel en can ghenoemen.
Van boven waest met sconen risen
Al verdect in dierre wisen,
Dat hem vanden sonnenscine
En mochte comen eneghe pine.
Als hi was binnen der cierheit
Was daer menech cruut ghereit;
Timiane ende wirooc,
Dat utermate wale rooc,
Staken mure (*sic!*) ende sinamoma,
Gargana, casea, aroma:
Dat deden si dor siere ere
Ende harde vele mere.
Tygren, loncen ende luparde
Toonde men hem ende lybarde
Ende meneghe beeste na minen wane,
Die ghevoet es in Yrcane.
Op die huse saten cnapen:
51 *d*. Vrouwen ghingen ten veensteren gapen
Om dien edelen man te siene,
Die nie wille en hadde te vliene.

Die menestrevele quamen daer mede
Vor dien coninc in die stede
Ende loofdene met haren sanghe:
Vedelen, harpen ende symphonien,
Cytolen, orghelen ende stiven:
Men speelder met swerden ende met cniven.
Daer was menech astronomijn
Die in die sterne conste sien,
Wat ghescien soude daernaer
Over menech hondert jaer.
  Noit en was in eertrike
Man ontfaen so eerlike:
Noit ontfinc dat volc van Rome
Met so eerliken gome
Haren keyser Octaviane,
Die ooc Augustus hiet, ic wane;
Noit en was so wael ontfaen
Julius, dat es mijn waen.

Het droomgezicht van Alexander.

f. 41*c*.—42*d*.

41 *c*. Macedo ghinc alse hi woude
Slapen op een bedde van goude:
41 *d*. Hine mochte niet gherusten
In sijn bedde met eengher lusten;
Alse nu pensdi dat hi wilde
Beide met spere ende met scilde
Varen jeghen die rechter scare;
Dan pensde hi dat beter ware
Aen die slinke side te jaghene
Om Daris her te versaghene.
Dus menechfout was sijn ghedochte,
Dat hi niet slapen en mochte.
  Doen Alexander was in sorghen
Om dien wreden dach van morghen
Sach hi ene wonderlike dinc,
Die grote here, die coninc.

Digitized by Google

Hi sach Tyberis die riviere staen,
Daer nu roem es sonder waen (*sic*);
In een eylant sach hi ene sale,
Die Tyberis hadde alte male,
Ommelopen met haren stroom.
Dit sachhi alse in enen droom:
Die sale was hoghe al toter mane;
Daer op sat, na minen wane,
Die godinne vanden seghe,
Die hi minde alle weghe,
Victoria was hare name:
Si dochte hem scone ende bequame.
Dat huus stoet op vier pylare,
Groot ende scone ende oppenbare;
Die eerste pylaer hiet wijsheit,
Die moet sijn den ghenen ghereit
Die seghe willen, sekerlike,
Ghewinnen in dit eertrike.
Gherechtecheit was dat ander:
42 *a.* Die hadde over hem Alexander,
Bedi so wan hi altoos seghe
So waer hi quam allerweghe.
Die derde dats ghedoochsaemhede:
Die hadde hi ooc in sinen sede;
Blidelike ghedoochde hi dat sure
Om die goede aventure.
Die vierde pylaer dat es cracht.
Wie hadde noit so grote macht
Dese here, dese man V voeten (*sic*)
Hine dorstene harde wael ghemoeten.
Drie doren waren an die sale
Met dieren stenen harde wale;
Welctijt datmen porrede die herre
Mochtment horen harde verre.
Wat dat bediet moochdi kinnen:
Alse die liede seghe ghewinnen
Sprectmen verre van haren daden
Ende singt daeraf in menghe stade.
Op die sulle sit Gierechede,
Die es in der gheenre sede

Die strijt ende orloghe bestaen,
Ende die seghe willen ontfaen.
Op enen solre in dien paleise
Sit Victoria mit peise:
Haer sitten es [1] yvorien al.
Si ghevet mildelike overal
Met bliden handen als die milde:
Op haer hoot stoet alsijt wilde
Een hoedekijn van lauwer blomen.
Dus sach hijt al in sinen dromen.
Ende hare suster saten ooc daer,
Ende songhen sere al oppenbaer
Lof ende prijs ende wereltere;
Ende sine sweghen nemmermere;
42 *b*. So wie dat hevet prijs ende seghe
Van hem sprect men alleweghe.
Naest haer sat die Mogenthede
Verweendelike op hare stede:
Noch heeft si in haer bedwanc
Alder werelt ommeganc.
Ontsienlichede sat daernaer
Die den [2] maten doet groten vaer;
Daerna die vrouwe van allen rechten:
Die de ghene wille lechten
Sittet in die vierde [3] stede
Ende si hetet Narechdechede (*sic*).
Goedertierenheit es daer bi:
Si maect den conincrike vri
Ende si doet bliven ghestade
Ewelike met haren rade.
Rijcheit es daerbi gheseten,
Die luttel duechden leert weten:
Si es moeder van allen sonden
Ende maect werringhe tallen stonden.
Daer sit die vrouwe van reden
Die vrede maect in allen steden:

1) Hs. siden sijn.
2) Hs. die dier m.
3) Hs. derde.

Si sit op enen setel hoghe,
Ende si es dat ende van orloghe.
Bliscap sit vor der vrouwen voete
Die alleweghe singhet soete,
Ende Smekinghe ende Wale Onnen
Singhen scone na haer connen
Vor die vrouwe Victoria
Liedekine, die hierna
Nemmermeer en werden verleet
Also langhe als die werelt steet.
Dese ystorien die hier staen
Moete hi hebben, sonder waen,
In sijn herte alleweghe
So wie die wille winnen seghe.
Dese vrouwe Victoria
Sach ende sach, verre ende na.
Cortelijc si versach
Waer dat Alexander lach,
Ende sorghede om die ere.
Hare begonste ontfarmen sere:
Si dachte ooc mede dat si wilde,
Dat hi den seghe altoos behilde:
Bedi ontsach si dattie vrese
Vander vreesseliker rese
Den edelen vorste quetsen mochte,
Om dat hire vele 1) omme dochte.
Si rumede stappans hare sale,
Met enen gheswerke gedect wale,
Ende doe ghinc si altehant
Ten huse daer si den slaep vant.
Aldus was hare tale algader:
»Stant op, hoorstuut, lieve vader,
Vaer daer Alexander leghet,
Dien die sorghe so verweghet,
Ende doe hem met dinen lusten
Al dat vergheten ende rusten."
Victoria sprac dese tale
Ende voer weder te haerre sale.

---

1) Hs. hire hem vele.

Cume mochte die slaep opstaen:
Hi vlooch enweghe, sonder waen.
So waer hi biden sterren vlooch,
(Ensi dat sake dat hi looch,
Die ghene diet screef in Latijn)
Si lieten haren ganc al sijn,
Ende bleven slapen vander cracht,
Die hi hevet met hem bracht.
Traechlike quam hi ghevaren
In dat Griexe her te waren:
42 *d.* Op des conincs bedde hi seech
Tusscen hem ende der weech:
Mettien liet hi die sorghen varen
Ende sliep soetelijc te waren
Al tote die sonne opstont,
Dat hi niet en roerde dan den mont.

Vrouw Nature vaart ter hel om tegen Alexander samen te zweren.

B. X. vs. 1—306.

95 *a.* Alexander hevet ghesproken
Overdaet, die onghewroken
Altoos niet en mach wesen;
Want hi hem vermat van desen
Dat hi sal, eest dat hi levet,
Dattie nature verholen hevet,
Sinen boden oppenbaren.
Ooc so seide hi mede te waren,
95 *b.* Dat hem ware al eertrike
Te cleen tenen coninerike.
Hier om was die Nature gram
Alsi die overdaet vernam:
Si liet alderhande werc,
Ende nam op haer een gheswerc,
Si maecte haer ter hellen wart.

Waer si quam ane die vart,
Alle dinc waren haer onderdaen:
Die elemente hebbense ontfaen,
Elkerlijc, want sise sciep.
Die locht eerst jeghen haer liep
Ende groetese met soeten winde:
Tierst datse die erde kinde
Groete sise mettien bloemen.
Dat water es metten visscen comen,
Ende 1) dat vier metten planeten.
Alderhande figuren beten
Ende eren hare sceppersse,
Ende bidden dat si niet en perse
Met hongher hare creaturen.
Dit was die tale vander Naturen:
»Danc hebt dat ghi mi doet ere:
Nu en soect min noch mere
Die dinc die ic hebbe verholen.
Nu vare enwech ter helscer scolen
Dor uwen wille ende dor den minen;
Dat sal Alexandre scinen,
Want het sal sijn hoot becopen."
Dit sprac si ende dede open
Die erde ende ghinc ter hellen.
Nu hort, ic sal u hieraf tellen.
Si sach verre dure
Recht onder die helsce mure
Seven vrouwen ende seven borghen,
95 c. Die elc man wael mach sorghen.
Die ene was moeder vanden sonden,
Vrecheit, die daer was tien stonden:
Si hadde dien groten scat,
Overwaer segghic u dat,
Dat ghesmoltens gouts so vele
Goot in der vrecker kele,
Dat sise daer hevet verladen,
Al en conde sise hier niet ghesaden.
Hoverdechede die coninghinne

1) Hs. *Op* dat v.

Sat daerna met haren sinne
In een borch groot ende rike,
Ende bespotte hare ghelike.
Luxurie, dat es onsuverhede,
Sat daer op hare stede:
In bernender moder lach si versmort,
Want si suverheit testort.
Gulsecheit sat op hare stede
Ende verterde hare lede:
Si liet weder dor den hals gaen
Dat si te vele hadde in ghedaen.
Gramscap sat daer verbolghen:
Si doet dieghene die haer volghen
In allen tiden sijn verwoet,
Want si die liede maect onvroet.
Gierecheit sat daer allene
Beloken in haren stene,
Hare hande onder hare liere
Ende bernende in den swerten viere.
Nidecheit ende hare kinder
Hadden hare sale ghinder.
Verradenisse [1] ende Loosheit,
Al en moghen si niet ghereit
Bedecken der liede mesdade,
Si verkerense met haren rade.
95 *d.* Met desen seven hootvrouwen
Woonde mede ooc entrouwen,
Ypocrisie, die haer can maken
Buten goet in allen saken,
Ende Smekinghe waser ooc mede,
Die nu hevet hare stede
Met hoghen lieden, in die sale;
Want si can met scoonre tale
Hoghen lieden doen verstaen
Saken die quaet sijn ghedaen:
So grote cracht hevet die miede
Ende smekinghe onder hoghe liede,
Datsi bejaghen haren wille

1) Hs. Vorredenisse.

Waer si sijn, lude ende stille.
Dese sonden hevet besien
Die Nature, ende mettien
Ghinc si binnen dien helscen muren.
Daer sach si die sielen gheduren
Int vier dat bernet sonder lecht,
Elke siele na haer recht.
Ic secghe u die stat vander hellen
Nadien dat ons die boeke tellen.
Si steet in midden in die erde
Ende bernet altoos even herde,
Boven inghe ende binnen wijt.
Daer pijnt vier in elken tijt
Sielen die hebben mesdaen:
Al sijn si in éen vier bevaen,
Nochtan hebsijt niet even groot
Die pine van der langher doot,
Want dat vier es so gherecht,
Datten here ende den cnecht
Also met pine hevet bevaen,
Nadien dat si hebben mesdaen,
Some meer, some min.
96 *a*. Daer sijn ooc vele sielen in
Welna al sonder mesquame,
Sonder dat si van Adame
Sijn besmet, ende anders niet.
Dese weten luttel van verdriet.
Bi redenen proevict u al.
Te somere als berch ende dal
Es versiert metter sonnen,
Men siet hen tween te gader ronnen:
Die een loopt met cleenre pine,
Die ander es van der sonnen scine
So verhit, dat hi versmacht
Ende verliest al sine cracht.
In die middelt vander vlamme
So stoet die felle druut, die gram[me]
Lucifer Leviathan,
Die bedrooch den eersten man.
Tierst dat hi die Nature sach

Liet hi dat vier daer hi in lach
Ende ghinc te haerwart.
Omdat si niet en waer 1) vervaert
Liet hi sine duvelike ghedane,
Ende snelde hem tontfane
Die grote scoonheit weder,
Die hi hadde eer hi neder
Vanden hemele was verscroven,
Doe hi inghel was hier boven;
Ende dor sine hoverdechede
Was hi gheworpen vander stede.
Doene die Nature sach
Begonste si haer gheclach:
»Vader ende wreker vanden sonden
Wilen indier ierster stonde
Waerstu claer als der sonnen scijn,
Maer dor die hoverde dijn
96 *b.* So verloorstu hemelrike.
Ic bidde di om hulpe droeflike!
Hets recht, du heves loon,
Want als du verloors den troon
Waerstu sonder stede bleven,
En hadde ic di niet ghegeven
Ene sonderlinghe stede
In dese grote demsterhede.
Ic bringhe ene niemare ghedraghen.
Alle creaturen claghen
Over Alexanders overmoet.
Hi dwanc enen coninc goet,
Coninc Clause van Atracervaen,
Tracien es hem onderdaen,
Hi sloech Pansamase doot,
Hi brac Teben al was si groot,
Hi dwanc Athenen ende Marone,
Hi droech ooc Roomsce crone,
Hi dwanc Luken ende Pise,
Hi sloech ridders van prise
Mennoen ende die met hem waren,

1) Hs. was.

Hi dorreet ooc, te waren,
Daris lant, dies hi verstarf,
Ende verwan dien here drie warf.
Hi verdreef den here Apolonise,
Ende brac Tyren die stat van prise.
Hi wan Egypten ende dorreet
Libien dat was so heet;
Babylonie heeftene ontfaen,
Die Siten sijn hem onderdaen,
Hi heeft die Israelsce roten
Binnen Caspi besloten.
Dus heeft hi Asien bevaen,
Ende Porus es hem onderdaen,
Subdraken hevet hi ghevelt,
96 c. Abisari steet in siere ghewelt,
Taxillis es ooc sijn man,
Dat es meer, ende hem en can
Ghenoeghen al dese ere.
Hi sochte die eylande, dats mee,
Die sijn in die donker see;
Heeft hi gheluc goet vortmee,
Hi sal sien wanen Nilus comt,
Want hi hem al nu beroemt,
Dat hi sal winnen dat paradijs.
Du en wachstu in alre wijs
Hi sal di helle afwinnen;
Daertoe wilt hi ooc bekinnen
Die werelt die hier onder es,
Ende dwinghen die Antipedes;
Hi wilt die sonne sien west opgaen
Ende oost weder te hove staen.
Nu wrec ons over dit verlies!
Wat eren soutstu hebben dies,
Of wat lone, of wat prise,
Dattu uten paradise
Adame dreves int droeve dal,
Of di Alexander winnen sal!"
Si waende wechvaren na dese wort,
Lucifer sprac: »Vrouwe, hort,
Ic saels uwen wille doen sonder waen,

Nochtan sal hijs niet afstaen,
Eer icken hebbe inder hellen
Met anderen sinen ghesellen."
Stappans riep hi te rade
Inder hellen alle die quade;
Op enen plein quamen die keytive
Daerom lopen rivieren vive.
Die rievieren heten aldus:
Liete ende Avernus,
96 *d.* Cochitus ende Flegiton
Ende die wrede Acheron.
Dese bernen ende stinken.
En mach niemene ghedinken,
Dat hiere nie sonne sach
Ofte eneghe dinc die helpen mach.
Daer ligghen die droeve sielen
Mettien duvelen die vielen,
Ende doghen hare doot,
Want dat es haer meeste noot
Dat si sterven sonder blijf.
Die hier leiden sondech lijf
Ende altoos om sonden werven
Die moeten altoos ghinder sterven.
Si moghen die deemsterhede tasten,
Die droeve sielen, die altoos vasten.
Nu-hebsijt heet ende nu cout;
Daer es rouwe menechfout,
Ende hi moet sonder ende sterven
Dien die helle doet bederven.
Doe dat helsce volc versament was
Die oude viant Sathanas
Wispelde driewerf, ende al die wene
Wart ghestilt: daerne was ghene
Die roepen dorste doe hijt horde.
Doe sprac hi der Naturen worde,
Ende hi seide meer daertoe:
»Segt mine ghesellen, hoe
Selen wi ghedoghen dese overdaet
Van desen man diet al verslaet,
Ende dien alle dinc ontsien?

Laet men sinen wille ghescien
Hi sal al die werelt breken:
Dats ons al niet; maer hi sal steken
Dor die dicke erde een gat,
97 *a.* Ende maken tote ons een pat.
Daertoe sal hi onse sielen vaen,
Dus moeten wi hem sijn onderdaen.
Ooc segghen die propheten,
Dat Got der werelt heeft verheten [1]
Menech jaer hier te voren,
Dat een man soude sijn gheboren,
Met miraclen ende in weet wi:
Met sinen houte so sal hi
Breken onse vaste prisoen,
Ende onse sielen daer ute doen.
Nu siet, ghi heren vander doot,
Helpt ons gheraden terre noot.
Die wile datmen ons mach helpen
Laet ons dies mans daet stelpen,
Dat hi niet dieghene en si
Die die helle sal hebben vri."
    Cume hadde hi dit gheseit
Dat Verradenesse sprac ghereit,
Die was der Nidecheden dochter:
»Lucifer, laet wesen sochter
Vorwert meer dine maniere;
Ic sal di volbringhen sciere,
Want hets mi ene clene pine.
Ic hebbe een cracht van venine,
Men vint gheen van derre naturen:
En mach in gheen vat gheduren
Noch in yser, nochte in stale,
Noch in goude, noch in metale,
Dan in enen coeclauwe allene.
Dat salmen hem gheven ghemene
Mettien claren wine ghemanc:
Hi sal sterven eer iet lanc;
Want Antipater mijn vrient,

—

1) Hs. vergeten.

Die Alexander heeft ghedient,
97 *b*. Ende over Grieken es baliu,
Dien hebbic, dat segghic u,
Vander wieghen op gheleert,
Dat hi van buten enen eert,
Ende int herte draghet hi die mort.
Nu es hi ghedaghet vort;
Omdat hi hevet gerengniert dat lant
Willen die coninc altehant
Met hem hebben in sijn here,
Dat hi sine oude vertere.
Bi des man hulpen sal ic saen
Alexandre verslaen."
Verradenesse sprac dese tale;
Dat droeve volc priset wale,
Dat die so sciere hadde vonden
Goeden raet in corten stonden.
Stappans voer si uter hellen
Tote Antipater haer gheselle,
Die een quaet verradere was
Ende harde sere in sorghen das,
Hoe hi behouden sal sine ere
Jeghen dien coninc sinen here.
Doe riet si der herten sijn
Te makene dat starc fenijn,
Ende doe hijs wael was gheleert
Was si saen ter hellen ghekeert,
Ende si comt dicke ute
Om te radene dusdane salute.

Digitized by Google

FLORIS ENDE BLANCEFLOER.

GERVINUS, Gesch. der deutschen Dicht. I. 461—465.
Dr. JONCKBLOET, Gesch. der Mnd. Dichtk. II. 214—249.
ALBERDINGH THIJM, Karolingische Verhalen, 321—356.
» » Dietsche Warande, I. 493—512.
HOFFMAN VON FALLERSLEBEN, Horae Belgicae, Pars III.
EDÉLESTAND DU MÉRIL, Floire et Blanceflor (Bibl. Elzevirienne).

Onder de gedichten, welke tot geenen bepaalden Sagenkring gebracht kunnen worden, behoort ook de roerende liefdesgeschiedenis van Floris en Blancefloer, het werk van Diederic van Assenede, in 1273 *clerc* van gravin Margaretha van Vlaanderen, die het omstreeks 1240 uit het Fransch vertaalde. Wijd en zijd in Europa bekend en geliefd en in bijna alle talen overgezet was dit gedicht ongetwijfeld van Byzantijnschen oorsprong, zooals uitstekend door du Méril in zijne Introduction (LXXXIX—CCV) bewezen is.

FLORIS VINDT BLANCEFLOER WEDER.

vs. 2789—3384.

Een heidensch koning uit Spanje maakt op een zijner strooptochten eene Christenvrouw buit, welke hij aan zijne gemalin schenkt, die weldra voor haar eene innige genegenheid opvat. Op den zelfden Palmzondag worden beide vrouwen moeder: de koningin baart eenen zoon, die Floris wordt genoemd; de gevangen vrouw eene dochter, die den naam Blancefloer ontvangt. Beide kinderen groeyen samen op, en hoe ouder ze worden des te sterker wordt hun beider liefde. De koning, ongerust over de steeds klimmende liefde der beide kinderen, zendt Floris ter schole, waar deze om het gemis zijner liefste wegkwijnt, en verkoopt eindelijk, vast besloten een einde aan hunnen hartstocht te maken, Blancefloer aan babylonische kooplieden, die haar weder aan den emir verkoopen, en laat een prachtig grafgesteente voor haar oprichten, om Floris alzoo te bedriegen. Floris komt weder aan het hof, en wordt op het hooren der treurmare zoo wanhopig, dat hij zich dooden wil, en niet dan met veel moeite door zijne moeder wordt teruggehouden. Ziende dat niets baat om Floris van zijne liefde te genezen, ontdekken de ouders hem het geheim, waarop Floris als een koopman uitgedoscht zich op reis begeeft, en na vele wederwaardigheden te Babylon komt, waar hij den wachter van den burcht, waarin Blancefloer was opgesloten, door eene schaakpartij verschalkt en door geschenken omkoopt.

Digitized by Google

Die portwerder ontfinghen blidelike
Ende swoer ende seide ghetrouwelike,
Wat hi hem hiete ende wilde gherenst,
Hi souder an legghen sinen erenst.
Met leide hine in sinen boghaert
Ende boot hem sine hande ende wart
Verholenlike al daer sijn man,
Des hi berouwenesse daer na ghewan.
Floris ontfingne ende dede als de vroede;
Hi hoepte dat hem comen soude te goede:
»Vrient," seit hi, »mijn man sidi nu;
Nu betrouwe ic ende ghelove u
Als enen minen man, dat ghi mi
Ghehulpich selt sijn waer het si.
Ic sel mi ghetroosten vanden rade
Ende setten mijn lijf in uwe ghenade;
Het doet mi die noot dat ics u lie.
Hier boven in den tor es mine amie,
Daer es die scone Blanceflоer,
Die mi sident dat ic van haer voer
In groten sere heeft ghelaten;
Die mindic so utermaten,
Dat vernoyde minen vader ende dochte hem quaet
Ende mire moeder, ende daden den raet,
Dat si mi daer omme wart verstolen.
Nu hebbic so langhe varen dolen
Van Spaengen ende daer om gheeisschet,
Dat icse inden tor hebbe ghevreisschet.
In can ghesegghen hoe gherne icse saghe:
Ic sel doot bliven in derden daghe,
Of ic selse hebben, hoement ghedoe.
Soete vrient, nu troost ende raet daer toe."
Doe die portwerder sine reden verstoet:
»Here," seit hi, »mi hevet verleidet u goet,
Des ben ic te spade worden gheware;
Ghi hebt ghedaen als die voghelare
Die scone pipet ende blaset,
Daer hi die voghelkine mede verdwaset:
Met liste hebdi mi ghevaen,
Datic met eren u niet mach ontgaen.

Digitized by Google

Comet te scaden of te vromen,
Nadien dat het daer es comen,
Salic u gheleisten trouwe.
Ic weet wel dat ghi entie joncfrouwe
Ende ic daer omme selen sterven,
Ende emmer willic pensen ende werven
Om helpe ende raet te gheven u.
Ghi selt ter herberghen varen nu,
Dat wanic dat best si;
In derden daghe comt hier weder tot mi,
Dat sal dierste dach van Meie wesen,
Ic sal mi bewissen ende doen lesen
Dierste bloemen die men mach vinden,
Ende salse onser joncfrouwen senden;
Dan sel ic soeken selke behendichede,
Alsic sende blomen, dat icker u mede
Der joncfrouwen Blancefloer senden sel:
Hiertoe behoeft ons goet gheval."
Doe weende Floris ende seide,
Dat hem de termt entie beide
Soude dinken utermaten lanc;
Maer dander die sonder bedwanc
Daer om waent vallen in groten noot,
Het docht hem cort te sire doot.
Deen hadde bliscap, dander rouwe;
Te dien dat Floris die joncfrouwe
Te sinen wille hebbe ghesien,
Hem en roect wat hem daer na sel ghescien.
Floris voer te siere herberghen waert,
Dander bleef in rouwen ende sere vervaert.
Hi sende boden ende dede soeken
In bogherde, in woude ende in broeken
Rosen ende bloemen menigherhande.
En bleef nerghen in alden lande
Bloeme negheen diere toe dochte,
Hi en bewarf dat mense hem brochte,
No acoleie, no lelie, no rose, no viole.
Corven dedi vollen een grote scole,
Ende seide dat hise senden soude
Den joncfrouwen, te verdienen haer houde.

Digitized by Google

Nu es comen die Meye dach,
Daer Floris sin al ane lach,
Dien hi node soude hebben verseten.
Hi quam ghecleet als hem was ghebeten
Van een roden bliaude, als hem wel sat.
Dat was hem gheraden omme dat
Dattie bliaut ghelijc was den rosen
Entie nature minst soude nosen.
Die portwerder, als hi hadde gheacht,
Een corf, die scone was ende best ghewracht,
Dede hi draghen in sine camere binnen
Ende seide: »Floris, seldi ghewinnen
Die joncfrouwe ende bi liste bejaghen,
Men souden metten corve opdraghen."
Doe gincter Floris ligghen inne.
Dier es vele die ic kinne,
Die nie so starker minnen plaghen,
Dat si hem hadden laten draghen.
Die portwerder sette hem een hoet
Opt hooft van rosen, die hem wel stoet,
Ende decten met rosen daer hi lach
Inden corf, datten niement en sach.
Twee knapen riep hi te hem doe,
Die duchtich waren ende goet daertoe:
»Nemet," seit hi, »dese rosen ende gaet
Ten torre ende clemt den hoechsten graet,
Tes ghi comt ten hoechsten vloere,
Ende segt mire joncfrouwen Blancefloere,
Dat icse haer sende; si selve uut lesen
Selke die haer bequame sal wesen,
Ende segt haer ghetrouwelike mijn saluut,
Ende keert te handen te [mi] weder uut,
Ende comt haestelike weder te mi."
Doe hijt hem hiet doe namen si
Den corf metten rosen ende begonsten
Te cliven so si ghevoechlicst consten,
Van grade te grade, wel bi stade.
So herde waren si gheladen,
Dat si vloecten diese loet.
Si seiden ende peinsden in haren moet,

Digitized by Google

Dat si bloemen nie en saghen
No droeghen die herde waghen:
Dat seiden si ende seiden waer.
Daer clommen si neven den pilaer,
Tes si quamen opten hoechsten vloer
Ende misten [1] der cameren daer Blancefloer
In woende ende lietense staen
Ter rechter hant, ende quamen ghegaen
Ter ander camer, daer woende inne
Ene joncfrouwe met ghestaden sinne.
Si haesten ende wilden niet beide[n],
Ende spraken ter ghere ende seiden:
»Joncfrouwe Blancefloer, dit prosent
Hevet u onse here de portwerder ghesent."
Die joncfrouwe niet en ghewoech
Dat sijt waer, maer si loech,
Omdat si Blancefloer hoerde nomen
Ende ere ander gave die bloemen.
Si dankes ende setten neder
Den corf metten rosen ende keerden weder.
Doe ghinc si ten corve ende nam
Ene rose die haer best bequam.
Floris waende dat Blancefloer ware
Ende sprac uten rosen jeghen hare.
Die joncfrouwe scrac [2] ende wart,
Daer sine sach, so sere vervaert,
Dat si vloe ende van hem liep,
Ende »helpe, helpe!" al vliende riep:
»Wat bloemen sijn dit, wat comter uut?"
Si creesch ende maecte een gheluut,
Dat alle die joncfrouwen warden vervaert
Ende quamen ghelopen thare waert.
Si vraechden ende vreyscheden om mare,
Wat haer mesquame ende haer ware.
Als hi dat hoerde viel hi neder
Ende decte hem metten bloemen weder.
Die joncfrouwe was bepeinst sciere,

1) Hs. trijsten
2) Hs. sprac.

Want si was hovesch ende goedertiere.
Haer quam ghelopen in haren sinne
Van Blancefloer haer ghesellinne,
Dat si haer dicken claechde ende ghewoech
Eens joncheren, des minne si droech,
Ende van Spaengen was gheboren.
Si hadde haer ooc gheseit te voren,
Dat hi haer herde ghelijc ware.
Als sine sach so dochts hare
Ende pensede dat onder dat present
Met liste haer waer Floris ghesent.
Si antwerde den joncfrouwen die tot haer quamen
Ende dat helpgheroep vernamen.
Si pensede een list ende loech,
Dat een viveltre uten bloemen vloech
Int ansichte met haren monde,
Dat si haer niet onthouden conde,
Dat si an haer huut quam ghevaren,
Si en moeste crijschen ende also ghebaren.
Doe keerden si weder al te samen,
Dat si ter cameren niet in quamen.
Nu moeghdi weten dat herde groot
Die anxt was ende die noot,
Die Floris hadde, tkint van Spaengen.
Die joncfrouwe was van Aelmaengen,
Eens hertoghen dochter ende hiet Claris,
Ende hadde naest Blancefloer den meesten prijs
Boven alle dander vander zele.
Si was ooc so wel haer ghespele,
Dat dene der ander niet en hal
Si en seide haer dat si wiste al.
Si dienden te gader den ammirale:
Dene droech twater, dander de dwale
Elcs daechs in zire kemenade,
Smerghens vroe ende tsavents spade.
Haer cameren waren niet verre ghesceden:
Een dore hadden si onder hem beden,
Daer dene bi totter ander ghinc,
Als si hadden te spreken enighe dinc.
Si ghinc wech ende loec haer dore,

Bedi of iement lede daer vore,
Dat hi des joncheren niet en verneme.
Een woort en sprac si niet te heme.
Si gaet te Blancefloer daer sise vint,
Die vele peinst om dien si mint.
Ende dicke versuchte harde onsochte
Met swaren ghepeinse ende ghedochte,
Met groter claghen ende met droeven sinne:
»Blancefloer," seit si, »soete minne,
Wildi ghaen met mi, ic sel u toghen
Selke bloemen, dat ghi met uwen oghen
Ne saghet bloeme no rose nie,
Die ghi eer sout sien dan die."
— »Claris," seit si," soete ghespele,
Mijns onwillen heb ic so vele,
Dat mi der bloemen wel staet tonberne;
Dat ghi te [mi] comt met uwen scherne,
Daer seldi mede sonde ghewinnen.
Die in goeden hopen sijn van minne,
Hem staet wel te pleghen der blomekine
Om te vergheten der pine;
Maer mi naect droefheit ende niet el.
Soete vriendinne, nu weti wel
Dat ic minen lieve verre bem,
Hi verret van mi, ic verre van hem.
Nu es hier dammirael die ooc waent,
Dat hi mi binnen derre maent
Sekerlike sal nemen te wive.
Neen ic, beghavic binnen minen live
Floris dat waer grote mesdaet;
Ic selve toe soeken selken raet,
Dat ic mi cortelinge sel verslaen,
En magic hem anders niet ontgaen.
Wat magic doen, ellendich wijf?
Ic heb liever te verliesen mijn lijf,
Dan ic Floris levende verliesen soude;
Die minne quam van mi bi mire scoude."
— »Blancefloer," seit si, »soete ghesellinne,
Nu manic u dor Floris minne
Ende dor sinen willen, dat ghi met mi

Die bloeme comt sien hoe scone si si."
Ierst dat sise bi hem beswoer
Stont op die scone Blancefloer
Ende ginc met hare die bloeme scouwen.
Floris hevet der joncfrouwen
Tale ghehoort ende es seker des,
Dat Blancefloer binnen der cameren es.
Hi rechte hem op ende spranc uut.
Dat scoenste haer entie witste huut
So hadde hi dat ie man ghewan;
Hi hadde een roden bliaut an;
So edel was al sine ghedane,
Dat goet was an hem te verstane,
Ende ment wel an hem mochte kinnen.
Amoreus waren sijn oghen binnen;
Die hoet die hem was gheset
Opt hoeft hi stont hem vele bet
Dan ic u gheseggen mach.
Blancefloer kendene alsine sach,
Si kinde hem ende hi kinde hare.
Beide verloren si haer ghebare,
Dat si een woort spreken en mochten.
Daerna als si hem bedochten,
Al swighende liepen si te samen,
Daer si hem metten armen ondernamen:
Haergelijc andren an hem dwanc.
Dat cussen ende dat helsen was so lanc,
Datmen mochte inde selve wile
Hebben gheghaen een grote mile.
Als si hem vanden cussen droeghen
Al swighende si hem onderloeghen,
Ende harde minlike si hem ondersaghen.
Doe sprac Claris ende begonde hem vraghen
Ghesondelike ende wel bi sinne:
»Blancefloer," seit si, »soete ghesellinne,
Kindi de bloeme daer ic om poghede 1),
Vele eer icse u toghede;
Mi dinct dat ghise an u draghet.

1) Hs. poghede u.

Sint ghise alre eerst saghet,
So dinct mi dat ghi sijt verhoghet.
Ic wane dat daer an leghet grote doghet
An die bloeme, die ene joncfrouwe
So sciere hevet verlost van haren rouwe.
Een luttel eer wildise niet sien:
Nu duncti mi bevaen in dien,
Dat ghi der ghere sout sijn hout
Daer ghise jeghen deilen sout."
— »Deilen," seit si, »en es dit Florijs,
Mijn soete lief, mijn soete amijs,
Als ic u dicken hebbe gheseghet,
Daer mijn lijf ende mijn doot an leghet?
Dit es mijn troost, mijn toeverlaet:
An heme leghet al mijn raet."
Doe baden si Clarise beide,
Dat si haer minne niet brachte te leide,
Ende sise decte ende hale:
Wort gheseit den ammirale,
Si wisten wel si souden sterven
Entie bliscap van harre minnen derven.
»Nu weest," sprac Claris, »al onvervaert,
Ende hebt ghene hoede te mi waert.
In ben niet so dul van seden ende van sinne,
Dat ic mine gherechte ghesellinne
Met enigher valscheit bedrieghen soude.
Ic sel u doen alsic selve woude,
Of ics hadde te doen, datmen mi dade,
Beide met hulpen ende met rade.
Salic u emmer ghehulpich sijn:
Onser beider eten ende onsen wijn
Dat selen wi eten onder ons drien.
Ghi selt mi ghetrouwe vinden in dien
Altoes te vorderne uwen wille,
Beide openbare ende stille."
Als dit was gheseit te hant
Nam Blancefloer Floris bider hant,
Vrolike ende met bliden sinne,
Ende leidene ter cameren daer si woenden inne.
Een rijclijc culct op haer bedde lach,

Digitized by Google

Daer si op te slapen plach:
Daer op ghingen si sitten beide,
Ende begonsten te spreken vanden leide
Dat hem ghesciet was, ende hoe si hadden ghevaren,
Sint dat si ierst ghesceiden waren.
»Floris," sprac Blancefloer, »nu heb ic u vonden.
Mine bliscap es nu te desen stonden
So groot, dat ict gheseggen niet en mach.
Sint quam die leede dach,
Datmen maecte tusschen ons een ghesceet,
Hebbe ic ghedoghet menich leet:
Nu es mi mine pine wel verghanghen.
In groten sere ende in langhen
Hebbic gheweest ende in groter noot
Dor uwen wille ende wel na doot.
Floris," seit si, »sidi dan dit
Die weder mi spreect ende neven mi sit?
Ic sie wel ende kinne dat ghijt sijt,
Die van mi nam u vader dor nijt
Ende ter Montorie sende ter scole.
Ic soude u houden harde in dole
Ende over herde onvroet,
Gheloofdi dat iet was in minen moet
Dan rouwe ende seer, nacht ende dach,
Sint dat ic u niet en sach.
Mi wondert herde in minen sinne,
Bi welker list ghi sijt comen hier inne:
Ic waent al bi gokelien es.
Nu vruchtic ende bem in twifele des,
Dat Floris niet es die bi mi sit.
Wat seg ic? ic kenne wel hi es dit.
Soete vrient, keert u hare te mi."
So wie sore hadde gheweest bi
Ende hadde ghesien de bliscap, die de kinder
Met cussen ende helsen hadden ghinder,
Die bliscap ende dat grote spel,
Hi waer te rechte sculdich wel
Te gheloven an den sone Veneris,
Die rechter ende God vander minne is.
Doe toghede hi hare sijn vingherlijn;

Digitized by Google

Die doghet [die] lach ant steenekijn,
Hoe nuttelic ende hoe goet het ware:
Dat seide hi ende vertellet hare.
Doe begonste si tellen wat haer was ghesciet,
Van dien dat hise liet
Ende hi haer ter scolen ontvoer,
Tote diere wilen dat hise bevoer
Inde stat te Babilonien, ende si te samen
Boven inden hoechsten tor quamen.
Claris was wijs ende van sinne,
Ende decte harre twier minne,
Ende was emmer begrepen in dien,
Datsi gherne hadde ghesien,
Dat verholen ware bleven
Die minne die de kinder dreven
Alse van haer selven ware.
Si ghinc dicke te hem ende hi te hare,
Ende aten ende dronken al te samen,
Dats dander joncfrouwen niet vernamen,
Ende hadden te gader haer dachcortinge.
Die twee ghelieven leden onderlinge
Die beste werlt ende dat scoenste lijf,
Dat noit hadde man of wijf.
Sine gherden te hebben niewet el,
No meerre bliscap, no meerre spel.
Hadt hem moghen also duren!
Neent! die goddinne vander aventuren
Mijn vrouwe Fortune, benijdse des,
Ende speelde, alsi ghewone es,
Haer spel al de werelt bekent.
Haer wiel loopt al ontrent;
Dat nu es boven es sciere onder.
Van haer moechdi horen wonder,
Van harre naturen, van harre seden.
Als si wel gheweest heeft mede
Den man, ende heeften ghebracht so hoghe
Bi haren wille, bi haren ghedoghe,
Dat hi hem niet ontsiet van vallen,
Eer hijt weet, hi es neder met allen,
Onder die voete gheworpen neder.

Digitized by Google

Datsi gheeft den man dat nemet si weder,
Dat hine weet hoe hijs ghedervet.
Menighen prince heeft si ontervet,
Menighen dwaes maect si here
Ende gheeft hem bliscap ende groot ere,
Tellende perde met dieren ghesmiden,
Ende cleeten met bonten ende met siden;
Ende maecten here ende rechter int lant.
Enen biscop maect si enen truwant,
Enen brootbidder maect si van enen clerc:
Des pleghet si, dusghedaen es haer werc.
Haer ghichten sijn harde onghestade,
Harde onghestade sijn al haer dade.
Si es wandel ende menichfout:
Hi blijft ghehoont diere hem an hout.
Nu hadde si dese twee so verheven,
Datsi vro waren ende hem luste leven
Ende also te bliven emmermeer.
Doe werp sise in rouwen ende in zeer
Uter bliscap, daer sise brachte toe.
Het gheviel dat Claris een smerghens vroe
Ontspranc ende wart gheware,
Dat hoech dach was, ende vervaerde hare;
Want sijs toren waende gewinnen.
Te Blancefloer liep si haer ghesellinne,
Ende seide haer, dat hoghe waer opten dach.
Blancefloer harde vaerech sach
Ende andwoorde, als sise roepen hoorde:
»Ic come," seit si; metten woorde
Bleef si liggende ende sliep.
Claris haestelic ten condute liep,
In haer becken si twater ontfinc,
Ende vaerdelic [1] si neder ghinc
Voer haren heren den ammirale.
Doe waende si vinden metter dwale
Blancefloer, die in haer camere lach.
Alse dammirael niet en sach,
So wonderde hem ende hi vraechde hare;

1) Hs. vervaerdelic.

Waer Blancefloer merde ende bleven ware.
Si soude te sinen dienste wesen,
Sprac Claris, »si heeft ghelesen
Al desen nacht haer boekelkijn,
Om u langhe lijf, dat ghi moet sijn
Met eren inde werelt vortwert meer,
Ende si bleef slapende een lettel eer."
— »Eist waer?" seit hi. — »Here," seit si, »jaet."
— »Te waren," seit hi, »dats een edele daet.
Wel na rechte mach si sijn mijn wijf,
Die bit om mijn ere ende langhe lijf."
Dit liet hi also ghewerden doe.
Het gheviel eens anders merghens vroe,
Dat Claris ontspranc ende sach,
Dat hoghe was op den dach,
Ende riep Blancefloer ende hietse opstaen.
Blancefloer hietse om twater ghaen,
Si soude voren ghaen metter dwale
Ende wesen daer eer, ende binnen der tale
Floris Blancefloer te hem dwanc,
Ende si hem weder; daer waest so lanc
Dat cussen ende dat helsen ghedreven,
Dat si beide in slapen bleven,
Mont an mont, kin an kinne.
Binnen dien was Claris haer ghesellinne
Verdelike ten pilore gheghaen,
Ende hadde dat water ontfaen
In een becken van goude,
Ende als si wederkeren soude
Ende liden der doren, lude si riep:
»Joncfrouwe, haest u." Blancefloer sliep
So vaste dat sijs niet en hoorde,
Ende gaf haer weder ghene antwoorde.
Claris waende dat voor haer ghinge,
Ende vruchte haer lange merringhe,
Ende haeste te meer, dat si quam
Voer den ammirael, ende [doe] hi vernam,
Dat Blancefloer niet quam met hare,
Vraechde hi, waer si bleven ware.
Joncfrouwe Claris ontvruchte seere:

Digitized by Google

»Ghenade," seit si, »soete here,
Een lettel eer, doe ic was opghestaen
Ende ic om water soude gaen,
Riep icse, eer ic hare cameren leet.
Si antwerde ende seide, si waer ghereet,
Si soude hier eer sijn dan ic."
Doe bepeinsde hem damirael een stic,
Het docht hem wonderlike dinc.
Hi riep te hem sinen camerlinc;
Hi sat verbolghen ende sere vererret:
»Ghanc," seit hi, »sie waer merret
Blancefloer ende doetse haestelike comen."
Die ghene en hadde niet vernomen,
Dat hi Claris voor sinen here liet staen.
In Blancefloer camer quam hi gheghaen:
Daer vant hi so grote claerheit binnen
Van dieren stenen in allen sinnen;
Een rijclijc bedde hi versach,
Daer Blancefloer bi Florise op lach.
Als hi haerre twier wert gheware
Te gader ligghen, hi waende dat ware
Blancefloer ende Claris hare ghespele;
Bedi hi en merkets niet vele,
Dat hi des jonghelincs in inne waert.
Floris en hadde graen no baert.
Daer ne was inden tor neghene
So scone als hi was sonder Blancefloer allene.
Doe hise sach slapen so soetelike
Ende hebben behelst so vriendelike,
Jammerde hem dat hise soude wecken,
Ende beghan te hant achter trecken.
Hi keerde weder te sinen here.
Die niemare mesquam hem sere.
»Here," seit hi, »ghi en saghet nie so grote minne,
Als Blancefloer ende haer ghesellinne
Claris hevet, want si slapen te samen.
Dat dochte mi, here, so wel ghetamen,
Daer ic voor hem stoet ende sach,
Hoe haerghelijc in anders arme lach,
Die vrientscap ende die grote minne,

Digitized by Google

Mont an mont, kin an kinne,
In dorstse wecken no inne woude,
Des ic vruchte dat icse pinen soude."
Claris bevede daer si hoorde dat.
Dammirael versciet hem ende versat,
Hi wert bleec ende root daer naer.
Hi ontsach ende hadde groten vaer,
Dat iement bi Blancefloer laghe
Ende verholentlike harre minnen plaghe.
»Reet," seit hi, »mijn swert; ic sal gaen scouwen
Die sameninge vanden tween joncfrouwen.
Du heves gheloghen: hier staet Clarijs,
Daer du ave seits hoe ghedane wijs
Si in Blancefloer armen leghet."
Noch seit hi, wat iement seghet,
Dat iement so coene si, dat hi dorre
Enigher joncfrouwen ghenaken inden torre.
Met hem dede hi ghaen sinen camerlinc.
Hi clam den graet op ende ghinc
Daer hi die kinder slapende vant.
Dat swert hilt hi al baer in sijn hant,
Ende ghinc ten bedde ende bleef staen daer vore.
Men ontsloot die venstren, daer sceen dore
Die sonne ende maket so licht daer binnen.
Doe sach hi die kinder met groter minnen
Ligghen ghehelst, als hem was geseit.
Nie en ghesciede hem meere leit.
Blancefloer kinde hi als hise sach,
Maer Florise, die bi haer lach,
Ne hadde hi nie te voren ghesien.
Nu moghen wi alle . . . .
Alse dammirael . . . .
»Here God," seit hi . . . . 1)
Te hem riep hi sinen camerlinc:
»Ondect," seit hi, »haer bedde." Die gene ginc
Ten bedde ende beghanse ontdecken
Liselike, dat hise niet soude wecken.
Doe wert hi gheware dat deen was een man.

---

1) In het Hs. onleesbaar geworden.

So groten [toren] hi des ghewan,
Dat hi een woort niet mochte spreken.
Van torne docht hem therte breken,
Dat swert verdroech hi ende wilde slaen.
Mettien ontsprongen si ende saghen staen
Voer hem den vruchteliken here,
Met enen baren swerde, verbolghen sere.
Van vruchten waenden si bederven,
Si en twifelden niet si en souden sterven.
Doe sach Floris op Blancefloer,
Een suchten hem vander herten voer;
Hi begonde te wenen ende soe.
Dammirael stoet erre ende sacht toe.
Si laghen hem te ghereit te slane beide.
Hi sette Florise in talen ende seide:
»Wie bestu, ellendich keytijf!
Ja en seltu nu verliesen dijn lijf!
Hoe waerstu ie so dul ende soe coene
Dus groten lachter mi te doene,
Ende te slapen bi minen lieve?
Du best comen ghelijc enen dieve,
Dat saltu met dinen live copen sere.
Bi alden goden die ic eere
Ic sel di verslaen ende dine pute.
Heden sel ghaen u minne ute,
Die ghi nu hebt ghedreven ende echt.
Waer dat mijn eere ende mijn recht,
Dat ic u liete leven? — neent!
Sint dat ghi minen tor dus hebt ontreent,
So moeti sterven, dat weet wale."
Doe antworde Floris den ammirale
Herde oetmoedelike ende weende sere:
»Genaden," seit hi, »edel here! 1)
Dit es ene die mi minnet
Vor alle die gone die soe kinnet,
Ende ic hare vor alle die ic kinne.

---

1) Aldus in de fragmenten door Alberdingh Thijm in de Warande medegedeeld. Het Leidsche Hs. heeft:

Wi en doen bi onser beiden edel here.

Nie wart so ghestadighe minne,
No so gherechte, no so gheware,
Als si te mi draghet ende ic te hare."
Als hi niet langher spreken dorste,
Bat hi dat hi hem ghave vorste,
Des si moesten comen voor sine man,
Ende mense bi vongnesse verdade dan.
Hi gaf hem vorste ende hietse neder bringen
Tween serianten, daer hi soude dinghen;
Maer si moesten hem teersten cleden
Ende ten vreseliken ordeele ghereden.

9 JY60

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1986